

METHODVS
CVRATIVA
GENERALIS
ET COMPEN-
DIARIA:

EX HIPPOCRATIS, GA-
leni, Auicenna & Montani Placitis, in
Medicina studiosorum gratiam descripta;

Auctoribus Medicis præstantissimis,
ALPHONSO BERTOTIO ITALO,
Medico Fanense;

ET:

IOANNE CRATONE DE CRAFFT-
heim, Silesio, Cas. Maieft. olim Archiatro.

Accesserunt Ideæ doctrinæ Hippocraticæ:

- I. De generatione pituita:
- II. De Melancholico humore:
- III. De collisione & præparatione humorum:
- IV. De virtus ratione.

AVTORE IOAN. BAPT. MONTANO.

FRANCOFVRTI,
APVD IOANNEM SAVRIVM,
impensis Nicolai Steinii.

M. D. C. V I I I.

Epigramma Ioann. Ewich. D.

*Non negat exiguo Liber hic se corpore natum,
Sed parum gemina commoditate valet.
Vtilitas etenim rerum breuitasq; bonarum
Mole vel immensa sunt potiora mihi.*

Pol. 6r 4 2473

CLARISSIMO

ATQVE EXPERIEN-

TISSIMO VIRO, DOMINO

Henrico Calliopædi, Solitariensi, Medici-

næ artisque Spagyricæ Doctori solertissimo; Illu-

stris & Generosi Domini, Domini Philippi Ludovici

Comitis in Hanav & Rineck, Domini in

Münzenbergæ, à consiliis Medicis, affini

suo maximè colendo,

NICOLAUS STEINIVS CIVIS

& Bibliopola Francofurti Im-

perialium S.

ECIMVS QVARTVS Iam

agitur annus. Affinis Aman-

tissime (Affinis enim per trās-

lationem dicitur alicuius rei

particeps) à quo ut nosti, à te in hanc civi-

tatem melioris status, promotionis & re-

putationis causa coacte concessi: Quo qui-

dem tempore quam iucundam in animo

meo tuam conseruârim memoriam; volui

sanere ipsa & iam denuo testatum redde-

re. Attamen quid mirum, si cessante illo

in patria presentia inuicem antehac opta-

te aère, & urgente coacta absentia tem-

EPIST. DEDICAT.

pore, tantisper voti explendi occasiones surrepta? Mitius certe quod cōmune, malum certius quod magis vulgare. Itaq; Affinitatem illam ardentem ac flammicam & cōstantiam animi mei constantem adhuc & firmā credito. En, ut confidentius loquar, mea ergate benevolentia, Affinitatis dulcissima & obseruantia aliquod testimoniū, quod leuidense quidem apparere agnosco; graue tamen existere. Tibi enim non modo Affinitatem, sed & omnia obsequia & conatus meos in perpetuū esse dicatos iterum polliceor, imo spondeo.

Secundo igitur hanc Methodum curatiuam duplicē à duobus Medicis præstantissimis, Italo & Germano, ex Hippocratis, Galeni, Auicenna & Montani placitis depromptam, ac in ordinem redactam, ad omnes morbos recta ratione curandos, studiosis Medicina summe necessariam, nunc denuo opera mea in lucem editam, tu Medice elegantiss. & humanissime, pro tua illa Humanitate tuo nomini inscriptā, obsecro recipito, suscipito & defendito. Tibi tuaq; tuisque denique omnem felicitatem. Vale.

Francofurti Imperial. Cal. Septemb. 1608.

I N D E X C A P I T V M,
Q V Æ I N H A C M E D E N D I M E -
thodo continentur, in quo prior numerus ca-
put; posterior paginam denotat.

P A R S P R I M A, I N Q V A M E D I C I N Æ
principia, Res præter naturam, Naturales, &
non naturales explicantur.

R E C T A ratione Morbos curaturus, qua &
quot considerare debeat. Cap. 1. Pag. 1.

Quid sit Morbus, & de Morborum numero. 2. 3.

*Quod nulla sunt Morborum genera, præter ea, qua
Galenus enumeravit.* 3. 6.

Quomodo Morbo cognito Remedia inueniantur.
4. 10.

*Compositi, & Impliciti Morbi, qua Methodo cu-
randi.* 5. 12.

*De totius corporis & partium Temperatura, & an
Remediorum quantitas ex ea cognosci possit.* 6. 17.

Quomodo Remediorum quantitas sit cognoscenda.
7. 21.

*Indicationes, qua à læsa partis natura sumuntur,
quot sint, & quid doceant.* 8. 24.

*De virtute seruanda, & de Indicationibus, qua ab
ipsa sumuntur.* 9. 27.

*Que nam sit virtutis præstantia, & quid primo in-
dicet, quidue coindicet.* 10. 31.

*Qua ratione vires, an valida, an imbecilla sint co-
gnosci possit.* 11. 37.

De rebus non naturalibus, & primo de Aere. 12. 40.
De cibo, potu, & reliquis non naturalibus. 13. 45.

*Pars Altera, De recta curandi ratione per
venæ sectionem.*

*Quid sit Phlebotomia, & qui affectus venæ sectione
egeant.* 1. 52.

*De Reuulsione, & Deriuatione, quæ sit per sectio-
nem venæ.* 2. 58.

Qui sint homines Phlebotomia idonei. 3. 65.

Quæ venæ in quosq; affectu sint secanda. 4. 69.

*Quæ nam sint Indicationes, ex quibus mittendi san-
guinis quantitas cognoscitur.* 5. 75.

Quando, & quo tempore venæ secanda sit. 6. 78.

*Pars Tertia, De recta purgandi ratione
per Pharmacum.*

Quid sit purgatio. 1. 84.

*Quibus Morbis, & humorum vitijs purgatio conue-
niat; & de ordine sectionis venæ, & purgationis.*
2. 85.

*Qualia generatim Medicamenta purgantia esse de-
beant.* 3. 90.

*Quæ & quot Medicamenta in vsu sint, quæ vnum-
quenque humorem educant.* 4. 93.

*Quæ nam sit Medicamentorum quantitas desini-
enda, & qui homines purgandi sint.* 5. 94.

*Quo tempore, & qua hora Medicamentum purgans
dari debeat.* 6. 101.

*Quomodo, & quam facultate Medicamentum
purgans humorem trahat.* 7. 109. De

De causis purgationem prohibentibus, & qua præparatio purgationi præmittenda sit. 8. 118.

Per quas vias humores singuli purgandi sint. 9. 123.

Quibus signis perfecta purgatio dignoscatur. 10. 127.

*Ultima pars de Tumoribus præter naturam
& Abscessibus.*

De Curatione Tumorum præter naturam, & Abscessuum in vniuersum. 1. 130.

De solutione Continui. 2. 136.

F I N I S.

1774
The following is a list of the names of the persons who were members of the Society of Friends in the year 1774.

At a meeting of the Yearly Meeting held at Philadelphia on the 1st day of Yearly Meeting 1774.

The following is a list of the names of the persons who were members of the Society of Friends in the year 1774.

METHODI

PARS PRIMA,

In qua Medicina principia, Res præter Naturam, Naturales, & non Naturales explicantur.

Recta ratione Morbos curaturus, qua, & quot considerare debeat.

CAP. I.

M

EDICINÆ finis sanitas est. *Finis Medicina.*
 hæc vel adest, vel abest: si adest, Medici officium est *Officium Medici.*
 eam in corpore conservare,

acutari: si abest, ipsam restituere. Restituitur sanitas, cum morbus leuior est, à Natura, nulla Medici ope concutente: cum vero grauior est, artem requirit. Ars autem, & artifex, authore Galen. 11. Method. cap. 1. sanitatis causæ fiunt, non quod primum (vt facit Natura) morbos submoueat; sed alia quâdam natura ad id cõmoda intercedente, quod auxilium dicitur. Medicus igitur,

Ars, & Artifex quomodo de sanitate causa fiunt.

A cum

*Auxilia cum
rectè adhibe?*

cum rectè auxilia adhibebit, tunc amissam
sanitatem poterit restituere. Rectè auxilia
adhibentur, cum ipsorum Genus, Quanti-
tas, Utendi modus, & Temporis occasio
cognoscitur. Gal. 1. ad Glau. c. 1. Genus au-
tem auxilii semper morbo contrarium esse
debet: quare, vt auxilia commoda reperian-
tur, naturam morbi Medicus prius notam
habeat, oportet. Et, quoniam non satis est
contrarium auxilii genus inuenisse, sed &
quantitas ipsius perspicienda est: hæc au-
tem tunc potissimū artifici innotescit, cum
naturalem totius corporis, & partium, tem-
peraturam nouerit, Temperaturam quo-
que cognoscere debet. Quantitate vero
perspecta, videndum est, quomodo singu-
lis vtendum sit remediis, quod assequetur,
cum partium nexum, situm, consensum,
formationemque sæpius conspexerit. Fru-
stra denique hæc omnia tentaret, nisi virtu-
tis curam haberet; quæ, vt aduersatrix, mor-
bo opponitur, teste Galen. 11. Meth. cap. 3.
Quare, qui recta ratione morbos curare in-
tendet, hic primo virtutis essentiam consi-
derabit, vt eam custodire valeat: tum Par-
tium formationem, sensum, situm, con-
nexionemque: deinde totius corporis, &
partium laborantium temperaturam: po-
stremo morbi naturam noscere studebit. A
morbi igitur natura orationis meæ exordium
capiam.

*Quæ à Medi-
co considera-
ri debeant.*

Quid

*Quid sit Morbus, & de Morborum
numero.*

C A P V T I I.

QVONIAM curatio contrariis reme-
diis perficitur, quot sunt Morbi, toti-
dem tunc reperiantur, quæ illis aduersan-
tur remedia: & hæc Galeni fuit sententia 2.
Method. cap. 6. Quot igitur morbi, & qui
sint, Medicus ignorare non debet. Sed an-
tequam morborum diuisionem adeat, mor-
bum ipsum (quod Galenus 2. Method.
cap. 6. & pluribus in locis faciendum præ-
cepit) definire debet. Morbus autem quid
sit, ex definitione sanitatis cognoscetur. Sa-
nitas naturalis est omnium partium corpo-
ris constitutio, ex qua operationes sine vi-
tio proficiuntur, Galenus de differ. morb.
cap. 2. Quod si hæc sanitas est, eius profe-
cto contrarium morbus erit, nempe Con-
stitutio præter naturam lædens operatio-
nes. Morborum vero alii sunt proprii par-
tium similarium, alii instrumentalium, a-
lii sunt vtrisque communes. Primus mor-
bus partium similarium est intemperies, &
hæc vel simplex, vel composita. Simplex
est, vt intemperies calida tantum, frigida
tantum, humida tantum, sicca tantum. Com-
posita est, vt intemperies calida, & humi-

*Tot reme-
dia, quot
morbi.*

*Definitio di-
uisioni præ-
ferenda.*

*Quid sani-
tas.*

*Quid mor-
bus.*

*Quot morbo-
rum genera,
& qua.
Intemperies
quid.*

*Intemperies
vel simplex
vel composita*

4 METHODI CURATIVÆ

da; calida, & sicca; frigida, & humida; frigida, & sicca. Et hæc intemperies, vel sunt line materia, cum partes similes solis tantum qualitatibus alterantur: vel cum materia, quando ad easdem partes aliqua confluit substantia, in qua eadem sunt qualitates. Sine materia intemperies est, vt cum ex nimio motu, vel calefactione solis, vel ignis, cura alicuius tantummodo supercalefacta fuerint. Intemperies vero cum profuio materiæ apparet in tumoribus, vt in inflammatione, erisypelate, ædemate, & huiusmodi aliis. hique omnes partium similitium sunt morbi. Citrinus vero oculorum color, quo omnia citrina videntur, & linguæ amaritudo, quæ inter morbos habentur, ad ipsam intemperiem referuntur. Colores enim & aliæ secundæ qualitates, primas omnino sequuntur: morbos tamen, qui in mala formatione, & quantitate sunt, ad primas qualitates semper referre absurdum est, cum quantitas qualitate prior sit, nec ita ab ipsa dependeat, vt secundæ qualitates è primis. Hactenus de morbis partium similitium. Nunc alterum morbi genus sequitur partium instrumentaliū, quod mala compositio dicitur, seu mala conformatio, quæ in plures morbos distribuitur. **Primus** est, cum membrum vel habet incommodam, & vitiatam figuram; vel de-

Intemperies vel sine materia, vel cū materia.

Citrinus oculorum color, & lingua amaritudo ad intemperiem referuntur.

Absurdū esse morbos in quantitate ad qualitates primas referre.

Compositio mala, cuius quatuor genera enumerantur.

1

bica

bita cavitare, & meatuum magnitudine, & multitudine caret: vel pro leui asperum, aut pro aspero leue redditur. Secundus malæ compositionis morbus est in numero, cum pars aliqua minime necessaria superabundat, vel quod homini opportunum erat, deficit. Defectus autem, vel est partium funditus abolarum, vel partium ex dimidio præcisarum, & mutilatarum. Tertius consistit in magnitudine, & in hac duplex fit morbus, vel in nimia excreſcentiæ, augmento, & magnitudine; vel in nimia diminutione, extenuatione, aut paruitate. Cum enim propter hæc membrum non recte suum officium implet, morbo laborat. Alius denique morbus est in positione, cum situs naturalis partium variatus est; aut partium communicatio permutata est: vt, cum articuli suis sedibus excidunt, vel omentum, aut intestina in inferiores testiculorum partes deuoluuntur. Ad hanc etiam differentiam ægritudinis attinent, si labra vlcera, si palpebræ, vel digiti præter naturam coaluerint. Reliquum est ægritudinis genus vtrisque commune, & partibus similibus, & instrumentalibus: & hæc continuitatis, siue vniõis solutio, aut diuortium vocatur; sed vt diuersis partibus accidit, variis nomina sortitur. Quæ enim in osse sit, fractura dicitur: quæ in carne,

ulcus; quæ in musculis, ruptio: quæ in nervis, convulsio. Hunc morborum numerum latius Galenus in lib. De differentiis morborum inuestigavit, exemplisque illustravit.

Quod nulla sint morborum genera, præter ea, quæ Galenus enumeravit.

CAPVT. III.

EX his clarum est, & conspicuum, nec plures, nec pauciores morbos reperiri, nisi Avicenna, & Iuniores quidam hic nobis negotium facessant; qui plures morbos videntur attingisse. Avicenna in 1. pri. doc. 1. cap. 2. dixit tres esse ægritudines, quarum aliæ malam complexionem, aliæ malam cõpositionem, aliæ continui solutionem sequuntur: ac si alii morbi darentur ab intemperie, mala compositione, & continui solutione: quos tamen Galenus, cum operationes lædant, morbos appellavit. Nam, cum naturalis omnium partium cõstitutio, quæ in temperatura est, compositione, & partium unione, sanitas sit; cur non & cõstitutio præter naturam, vt intemperies, mala compositio, & solutio continui, morbi iudicandi erunt? In hoc itaque Avicenna graviter lapsus est. Ex Iuniorum autem Medicorum diuisione difficillima quæstio con-

surgit.

*Avicenna
opinie.*

Consutatio.

*Nova Feru-
lii opinio cõ-
tra Galenū,*

furgit. quidam enim ex iis, acrius subtilius-
 que in morborum numerum incumbentes,
 tria eorum genera partibus similaribus insi-
 dere arbitrantur: vnum materiae immoder-
 rationem appellant, alterum intemperiem,
 tertium totius substantiae corruptelam. Nam,
 cum omnis pars similis ex tribus constet,
 ex temperamento, materia, & forma, si ex
 horum (aiunt) bona constitutione sanitas,
 & integritas partis similis conseruatur;
 in mala quoq; istorum constitutione mor-
 bum collocare necesse est. Differentias ve-
 ro materiae, mollitiem, & duritiem; laxi-
 tatem & astrictionem; tenuitatem, & cras-
 situdinem; raritatem, & densitatem esse affir-
 mant. Totius vero substantiae corruptelam
 morbum statuunt, eamque putredinem
 esse existimant. Quae sane, vt noua sunt,
 ita & nouitate sua plurimos in errorem tra-
 here possunt. Cur enim obsecro alios mor-
 bos in medium proferre, cum omnes Ga-
 lenus complexus fuerit? alioqui mali Me-
 dici nomen subiisset, si in libro De diffe-
 rentiis morborum data opera eorum nu-
 merum inquitens, morbos a materiae im-
 moderatione, aut a totius corruptela ex-
 ortos praeteriisset. Nam, quamuis hoc
 illis condonemus, raritatem & densita-
 tem in intemperiem referri non posse;
 nonne in alium morbum conformationis

*Cöfutatior
 defensio Ga-
 leni.*

redigi poterunt? cum debita figura in debita cavitata, ac meatuum multitudine, magnitudineque consistat? Quod cum ipsi vidissent, dixerunt se per rarum & densum, laxum aut astrictum, non ea intelligere vitia, quæ venarum, arteriarum, aliorumve instrumentorum ductibus incidunt, quod morbi sint in figura; sed quæ pars similis ex primordiorum concursione & permixtione contraxit, ea morbos esse partis similis. Vanum sane, & nullum subterfugium, ad quod confugiunt. Siue enim hæc vitia aduentitia sint, siue natura protinus in utero contracta fuerint, semper ad morbum in conformatione, & figura pertinebunt. Quod si raritas, & densitas, laxitasque & astrictio naturales fuerint, ut naturalibus functionibus obeundis nihil noceant, inter morbos nequaquam reponi debent. Cum igitur raritas vel densitas meatibus accidunt; vel concavitatibus ex obstructione aut laxitate ægritudines proueniunt, omnes hæc adformationis genus referuntur, ut testatur Galenus in libro De differentiis morborum cap. 7. Præterea in hoc longe non solum à Galeno, sed etiam à veritate aberrant. Cum enim omnis actio partium similarium fiat ratione temperamenti, spiritusque & calor, qui fortasse (ut nonnulli arbitrantur Philosophi, ac

Medici

Subterfugium tollitur.

Medici summi) substantia virtutum existât,
 etque ratione, qua bene téperati sunt, fun-
 ctionũ causæ sint (forma enim, quæ est ani-
 ma, indivisibilis est, nec morbis subiicitur)
 morbique primo operationes lædant: non
 equidem video, quinam alii morbi ab in-
 temperie partibus similaribus insidere pos-
 sint? Quod si Galenus 11. Meth. c. p. 1. singu-
 lis similarium partium tribuit propriã pro-
 natura sua, tum qualitã, quæ ex temperie
 calidi, frigidi, humidi, & sicci, consistit, tum
 quantitatem: id sane verum est. Nam partes
 similes ratione substantiæ similis, cum
 quælibet pars eius idem habeat nomen &
 rationem cum toto, similes vocantur: cû
 vero singulæ, vt nervus, vt arteria, vt vena,
 vt os considerantur, prout figuram, nume-
 rum, & situm habent, non amplius simila-
 res, sed dissimiles appellantur. Quantitas
 autem etiã actionis causã non est, quia tamẽ
 actiones meliores, firmioresq; efficit, maxi-
 mum habet ad actiones momentum. Itaq;
 cum instrumentalium partiũ læsiones, vel
 penitus actiones prohibent, vel impediunt,
 ægrotudines putantur: & hac ratione mor-
 bi in partibus instrumentalibus collocan-
 tur. Quod vero dicunt putredinem morbũ
 esse totius substantiæ, in hoc decipiuntur,
 cum putredo morbi causã sit, non morbus;
 qui semper in parte corporis residet, quæ so-

Locus Gale.
 declaratur.

Quomodo in
 quantitate,
 quamvis ipsa
 actionis cau-
 sa nõ sit, mor-
 bi fieri pos-
 sint.

la primum & per se functionum est opifex. Quare pari quoque ratione non dabitur morbus ex totius substantiæ corruptela, cū spiritus & humores, neque sint partes corporis, neque dicantur. Nec Gal. aliam putredinis causam cognouit, nisi intemperie. itaque inbet 9. Meth. c. 5. vt ad sanguinem detrahendum festinemus, quo venarū natura ex transpirando ventilandoq; humoribus eo, quo inter initia modo, dominetur; quando, si ad intemperiem versa laborabit, metuendum est, ne hi putrescant. Sed hi iuniores ad abditas, & occultas recurrunt causas, quod omnium commune est per fugium: nec his Medicus, cum artifex sit sensitivus, omnia accepta referrē debet: nā si qui morbi diuiniore dentur, hi ad scientiam Medicinæ non pertinent. Atque hæc de morborum nuncio.

*Putredinis
causa est in-
temperies.*

*Morbo diuini-
us affecti
ad Medicum
non pertinet.*

Quomodo morbo cognito remedia inueniantur.

C A P. IIII.

*Vt contraria
contrarijs cu-
rantur.*

TO T igitur præter naturā affectibus cōstitutis, Medicus cuique suum contrarium remedium opponere debet: vt, si intemperies calida fuerit, illi refrigerās opponat medicamentum: si frigida, calefaciens: si humida, exsiccans: si sicca, humectans. Si aderit materiæ multitudo illi oppōat euacuationem: si crassities, attenuationem: si len-

lentor, detersionem : si relaxatio, robur: si putredinis
 putredo, refrigerationem, ventilationem, *auxilia*
 ac expurgationem. Obstructioni autem suo
 cōtrario medebitur, q̄ est apertio, vt docuit
 Gal. 11. Meth. cap. 13. Sic & solutioni cōtinui
 suo contrario resistet, videlicet partis ad-
 iunctione, ac vnione. Qui vero morbus sit,
 vnusquisque ex propriis signis pathogno-
 micis, ex temperatura ægri, ætate, præcedē-
 ti victu, tempore anni, regione, statu cœli,
 & ex causis externis primitiuis cognoscetur.
 Morbo autem cognito videre debet, an ille
 simplex sit, an aliis morbis complicatus. Si
 simplex est, vel sine causa consistit, vel à cau-
 sa dependet. si sine causa est, vt verbi gratia
 caliditas tantum, hæc ex sui tantum contra-
 rio ad temperiem reuocabitur. Si adest cau-
 sa, primo causa, post vero affectus submo-
 uendus est. Illud enim pro comperto habē-
 dum est ex Galeni sententia 7. Meth. cap. 12.
 non posse ad perfectionem vllum affectum
 sanari, manente adhuc ipsa, vnde natus est,
 causa. Quoniã vero vnus morbi plures cau-
 sæ esse possūt, hic methodo opus est, vt Me-
 dicus primo à causis euentibus incipiat,
 donec ad proximam morbi causam depel-
 lendã accedat: vt in febre putrida methodo
 resolutiua p̄cedet, qua Gal. 11. Meth. cap. 10.
 Primo enim à causa ipsius, hoc est à putre-
 dine incipiet, cuius aliquid potest esse iã sa-
 lum, *putrida.*

910
 Quibus si-
 gnis singuli
 morbi cogno-
 scantur.

Morbus vel
 simplex vel
 complicatus.

Quomodo
 simplex mor-
 bus curandus
 sit.

Quo ordine
 procedendum
 cum plures
 causas adsunt

Methodus re-
 solutiua Ga-
 leni in febre
 putrida.

Etum, aliud vero generari. Quod iam factum est, sanare debet; quod in generatione est inhiberi. Sed hoc fieri non potest, nisi prius causa putredinis, quæ est obstructio, remoueat. obstructio autem fit, vel ex multitudine humorum; vel ex ipsorum crassitie, aut lentore. Hoc ergo vltimum, quod in methodo resolutiua est inuentum, in curatione primum erit peragendum: deinde vero pro causarum ordine, & ipsarum ortu, ac connexu curatio procedat, vt primo à causa, quæ ortu suo proxime morbum gignit, investigatione vero per resolutionem vltima inuenta fuit, recta curatio initium doceat: subinde vero & aliæ causæ ordine; postremo & morbus propulsandus. Et hæc methodo in affectibus simplicibus curandis procedendum est. Quod si affectus compositi sunt, & impliciti, quæ ratione & methodo curandi sint, explicemus.

Compositi & impliciti morbi, qua methodo curandi.   C A P. V.

Morbi impliciti frequentius accidunt, quam simplices.

SI qui morbi sunt, qui exquisita methodo indigeant, vt certo ordine & ratione remoueri possint: ii profecto sunt plures impliciti, & compositi morbi, cum frequentius accidunt, quam simplices. Quæ igitur methodo sanandi sunt, & vnde curationem auspiciati debeamus, operæ pretium est considerare,

siderare. Cum plures morbi coniuncti sunt, videndum est, an inuicem conueniant, & tunc curatio facilis est: vel inuicem dissentiant, & tunc curatio difficilis redditur: vel denique an partim conueniant, partimque dissentiant. Dissidentes igitur pluriū morborum complexiones, qua methodo sanabimus? non alia sane, quam à Galeno nobis assignata 3. Meth. cap. 9. Triplicem enim nobis finem propositum esse in his cōplexionibus affirmat: vnum à causis sumptum eius, quod futurum est: alterum ab eo, quod rationem obtinet eius, sine quo non: tertium eius, quod accelerantium, & vrgentis rei rationem habet. Sed iam id exemplis illustremus, quæ duo erunt: alterum in quo causa vrgens cum aliis non habebitur: alterum, in quo causa vrgens aliis coniungetur, qua præsentē curatio irregularis euadit, absente autem curatio regularis est ac legitima. Primum exemplum posuit Gale. 3. Meth. cap. 9. sit enim vlcus cauum sordidum cum intemperie, seu phlegnone; ordo curandi legitimus in hoc, cum causa vrgens non adsit, talis erit, vt primo causam eius, quod futurum est: secundo causam sine qua non, consideremus. Quoniam vero in hoc casu subiectæ carnis temperies generationis nouæ carnis futuræ causa est, ideo primo loco carnis temperies: lordes autem & cauitas eius

7. Meth. c. 12.

Que Methodus Gale. in morbis implicitis, & complexa.

Exemplum, in quo non est causa vrgens.

line

sine quo non rationem habent, secundo igitur loco sordes, & cauitas sananda erit: ultimo vero vlcus glutinandum. Itaq; ad hæc respicientes, facile ordinem sanationis in his cōplexis affectibus inueniemus. Quod si casus accidat, in quo causa vrgens adit, tunc Gale. consilio nobis i. ad Glauc. cap. 14. & aliis locis tradito, vtendum erit: vt primo in complicatis affectibus aduersus id, quod magis vrget, instemus, neque alterum omnino negligamus. Methodum hanc Galenus docuit 7. Meth. cap. 12. & exēplo nobis magis perspicuam reddidit: prius tamen methodum superius traditam nobis in memoriam reuocauit. Tres n. fines in affectuū complexu considerandos proposuit: primū id, quod magis vrget, & à quo discrimen ægro maxime impendet: secundo loco, quid rationem causæ obrineat, & quæ ab hac efficiatur: tertio, quæ inari ante alia possint, & quæ non possint: & hoc eius sine quo nō, rationē obtinet. Vbi n. causa vrgens adest, ad hanc primū curantis consiliū dirigi debet: vbi aliud est efficiēs, aliud quod ab eo efficitur, causa ipsa est spectanda: vbi hoc ante illud curari non potest, ad id, quod ordo dicitur respiciendum est. Id aut, quod magis vrget, ex affectus magnitudine cognoscitur: hæc vero triplex est, alia spectatur ex læsæ actionis præstantia, alia ex propria affectus effen-

Consiliū Galeni, cū causa vrgens adest.

Tres fines propositi in affectuum complexu.

Quid prius curandū sit.

Triplex affectus magnitudo.

Gal. q. Meth. c. 6.

essentia, tertia ex facultate, quæ læsum corpus gubernat. In eo, quod causæ rationem habet, animaduertendum est, quid eorū, quæ inter se coniuncta sunt auget & reliqua possit; vel quæ rursus ab eo gignantur, vel augeantur. In eo, quod habet rationem causæ sine qua non, videndum est, quid ante quod, quid cum quo, quid post quod, sanandum sit. His cognitis & consideratis, recto ordine & methodo affectus coniuncti curari poterunt. Sed iam in particularibus nos hac methodo exerceamus, exemplo in quo causa vrgens adsit, in medium allato. Fingatur ergo, quod alicui quidam humor frigidus superfluus ex cerebro ad ventriculum defluat, & ex hoc mala intemperies in ventriculo sit contracta: multaque copia humoris illius in sinu eius & tunicis collecta sit: adde quod hic affectus morsum in ore ventriculi faciat, qui & defectus animi & syncopis causa sit: in hoc affectu complicato, quomodo procedendum? Primum ergo illi, quod magis vrget, & vires resoluit, occurrendum est. Hic enim affectus, quia facultatem lædit, maximus est: ideo ab hoc primo, tanquam magis vrgente, ineunda est curatio. Deinde quod ex propria essentia maximum est, copia saccorum remoueri debet. Postea vero pro causarum ordine totum curandum est.

causarum ordo.

quæ gignantur

Exemplū in quo est causa vrgens.

Causa sine qua non, modo contraria indicat affectioni, modo illi nihil nocet.

Ordo autem curationis, qui accipitur à causa, sine qua non, modo contraria indicat, vt in exemplo prius proposito: modo alteri affectui nihil nocet, vt in hoc proximo casu. Euacuatio enim humoris existentis in sinu ventriculi nihil nocet humori, qui est in eius tunicis. humore autem hoc modice expurgato fons & origo fluxionis, quæ à cerebro est, curari debet. Vltimo vero intemperies remouenda: hæc enim omnibus aliis dignitate, & ex læsæ actionis præstantia maior est. Et hæc curatio, cum adest causa vrgens, illegitima est: cum vero non adest, nec morsus ventriculi, qui vires resoluat, nec nimia humorum copia in ventriculo; recta, & legitima curatio primo à cerebro incipiet, ipsumque sanabit: deinde vero humorem ex sinu ventriculi euacuabit: postea tunicas eius expurgabit: postremo malæ intemperici medebitur. Atque hæc est seruanda methodus in affectibus, quibus causa vrgens coniuncta sit. Quod si quando læuius aliquod symptoma morbo iungatur, primo symptomati occurrendum est; quia tunc causæ rationem habet. Symptoma enim, quia symptoma est, nec curationis rationem indicat, nec primum immutat, cum affectus signum sit, vnde affectu, à quo nascitur, cessante, vna & ipsum cessat. Contingit tamen symptomata nonnunquam curandi rationem mutare,

Curatio illegitima, vel legitima.

Cum morbo læuius symptoma iungitur, quæ sit curandi methodus.

Symptoma quandoq; habet rationem

tate,

tere, quia causæ tunc temporis, ratione habent. Tum autem rationem causæ habent, cum vel virtutem lædunt, vel affectionem; ut dolor, & vigilæ, quæ vires lædunt: cum autem immodicę fuerint, affectioni nocent. Ob id ratione curandi quam institueramus mutata, symptoma submouere primum cogimur: & hæc ratione longiori temporis spacio morbus sanatur, ut habetur ex Gale- no 12. Meth. cap. 1. & 11. Meth. c. 11. Hæc igitur methodus in affectibus, quibus sæuius aliquod symptoma iungatur, seruanda erit. Nunc complicatorum affectuum curatio- ne exposita, ad reliqua accedamus.

*De totius corporis & partium temperatura,
& an remedium quantitas ex ea cogno-
sci possit. C A P. VI.*

I A M vero morbi natura perspecta, reme-
diisque inuentis contentaneum est ipso-
rum quantitatem inquirere. Hæc autem ex
totius corporis, & partium principum Tem-
peratura dignoscitur. Sed quis statim dubi-
tabit, an Temperamenti cognitio ad certam
remediorum quantitatem, & mensuram defi-
niendam aliquid faciat: cum hæc magis ex
magnitudine morbi, quam ex temperamē-
to petenda videatur. Quod sane verum est.
magnitudo enim affectus certam remedio-
rum quantitatem indicat: at non primo, sed

*De Tempera-
tura, quæ res
naturalis est*

*Questio an
morbi ma-
gnitudo re-
mediorum
quantitatem
inducat.*

Solutio.

B

alio

alio quodam intercedente, id est, tempera-
tura. Nō enim potest sciri magnitudo mor-
bi, nisi prius quantus excessus à naturali ha-
bitu, & temperatura factus sit, cognoscatur,
vt Galenus voluit, 1. ad Glauc. c. 1. inquiring
quod, cum aliquando Medici ægros visere
cogantur, cum quibus, dum santerāt, versati
non fuerant, ideo quem colorem, quam ha-
bitudinem, quem natium calorem, aut na-
tium pulsum à natura haberent, ignorant,
quæ si scirent, morbi magnitudinem iudica-
re possent. Nam quantum vnumquodq; à
naturali statu recedit, ad tantam magnitudi-
nem morbus peruenit. quantum vero recedat,
solus ille scire potest, qui naturalem ex-
quisite cognouerit. cū igitur hoc ipsis igno-
tum fuerit ad commune confugiunt. Quare
naturalem temperaturam noscere oportet,
vt certam remediorū quantitatem inuenia-
mus. Idem quoq; scriptum reliquit, 3. Meth.
c. 7. non cōmunem & generalem hominem
curari, sed nostrūm quenq; aliud tempera-
mentum, naturamq; habētem. idcirco par-
ticularem cuiusq; temperaturā cognoscere
opus esse. Hinc se talem futurum sperabat,
qualē animo Æsculapiū fuisse cōcipiebat, si
cuiusque prius tim naturā explorare ad vn-
guem potuisset. Sed quoniam id fieri nō po-
terat, certe vt (quā homini licet) quam pro-
xime accederet, & seipsum exercebat; & a-
lios,

*Quantavili-
tas habea-
tur ex cog-
nitione parti-
cularis tem-
peratura.*

lios, ut ita facerent, adhortabatur. Itaq; cum laborantis temperies vna cū morbo remedii mensuram definiat, ut legere est apud Gal. II. Meth. c. 1. propriam cuiusq; naturā perspectam habere conuenit. Quod, cum difficile sit, tum ex iis, quæ in libro de Temperamentis scripta sunt, tum vero ex iis, quæ in 9. Met. cap. 15. & 1. ad Glauc. c. 1. habentur, inuenire tentandū est ex ætate, ante acta vita, colore, calore, habitudine corporis, pulsu, exercitiis, consuetudine, animi moribus, differentia maris à fœmina, regione, anni tempore, cœli statu. Hæc enim omnia, si Medicus optime distinxerit, & certiore notitiā acquireret, & ad propriam laborantis naturam cognoscendam proxime accederet. Verum, quoniam totius corporis temperatuta ex partium principum temperaturis cōsurgit, cerebri inquam, hepatis, cordis, harum partium temperaturæ ignorandæ non sunt. Si igitur cerebrum calidum fuerit, id hæc signa ostendent: quæ circa caput omnia rubicundiora, & calidiora apparent: & venæ, quæ in oculis sunt, magis sensui patent: capilli vero nigri sunt, & crispi; & ætate progrediēte caluitiem patiuntur: hisq; facillime ex calidis cibus, & potib. caput repletur: excrementaq; pauca habent, & cōcocta per nares, palatum, oculos, & aures: breuib. denique somnis huiusmodi tēperaturæ contentæ sunt.

*Conclusio.**Temperatura cuiusque ex quibus noscatur.**Totius corporis temperatuta oritur ex temperaturis principum.**Signa cerebri calidi.*

Cerebri frigidæ signa.

Signa vero frigidi cerebri his cōtraria sunt. nō enim partes circa caput rubicundæ sunt, & venæ oculorum sensum effugiunt: hi multis abundant excrementis; rectos, & tenues habent capillos: & à frigidis læduntur: ac

Cerebri humidæ signa, & sicci.

quodammodo somnolenti sunt. Quod si cerebrum humidum sit, capilli plani sunt, nec calui fiunt; plurima excrementa aggregantur: sensusq; turbidi, ac multū somnolenti sunt. Siccum vero cerebrum declarant capilli robusti, & crispi: p̄ uer̄ excrementa:

Hepatis calidæ signa.

sensuum perspicacitas, & vigilia. Hepar autem, si calidum fuerit, ex latitudine venarum noscetur. vnde & iis, qui calidiore hepate sunt, flaua bilis est abundantior: ac sanguis calidior, iisq; venter, & hypochondria hirsuta sunt. Frigidum vero angustas

Hepatis frigidæ signa.

habet venas: pituitam plurimam coaceruat: sanguinemq; frigidiorē. Quod si humidum sit, sanguis abundantior erit, & humidior: venæque molliores, ac totum

Hepatis sicci signa.

corpus. Contra siccum crassiorē sanguinem generat; & ex durioribus venis totoq;

Cordis calidæ signa.

corpore sicciore cognoscetur. Cordis autē temperatura, si calida fuerit, eam p̄ propria signa indicabunt: pulsus velox, & frequens: magnitudo respirationis: in rebus audacia: & ad actiones promptitudo: iracundia: pe-

Frigidæ signa.

ctusque hirsutum, ac hispidum. Sin frigida; pulsus minores erunt: respiratio minor: pe-

ctus

Etus pilis nudum: huiusmodi que timidi sunt, & segnes. Quod si humida facit, pulsus *Humidi cordis signa.* molles; & ad iram proclives sunt, quæ tamen facile sedatur; totumq; corpus humidum est, nisi hepar obstiterit. Siccavero pulsus *Sicci cordis signa.* efficit duriores: iram non promptam, sed feram, & quæ non facile sedari possit: corpusque vniuersum siccius existit, nisi hepar impedimento fuerit. Hæc itaque signa partium præcipuarum temperaturam indicabunt.

Quomodo remediorum quantitas sit cognoscenda. CAP. VII.

N V N C enitendum est, vt certam remediorum quantitatem inueniamus; quæ cum cognitu difficillima sit, maxime digna videtur, vt peritum artificem non lateat. Remediorum enim quantitas, vt cognoscatur, artificiosa eget coniectura. artificiose autem conicere viri est (vt testatur Gal. 2. De ratione vict. in acu. com. 37.) qui omnium, quæ in arte sunt, vires didicerit, & memoriæ mandauerit, omnique diligentia sese in artis operibus exercuerit, cuiusmodi pauci reperiuntur. Cognita ergo ægri naturali temperatura, & excessum eius, tactum que facile assequetur. Quorsum autem? vt eatenus medicamentorum vires intendat, quatenus corpus ad intemperiem ver-

Difficillimū est remedia quātitatem cognoscere.

Quomodo ex temperatura remedia quātitas inuestigetur.

Hipp præceptum.

In quibus morbis vehementioribus, vel leuioribus remediis utendum.

Intemperies, qua citius, qua tardius sanentur.

Curantur in temperies calida & frigida pari quidem tempore, sed non securitate.

Quousque

sum fuit. Interim tamen præcepti Hippoc. 2. Aphorism. 34. memor sit, minus in morbis eos periclitari; quorum & naturæ & ætati morbus cognatus fuerit: quam quibus nihil istorum congruit. Quod cum ita sit, intemperiem & morbos naturali temperaturæ similes leuioribus; contrarios vero vehementioribus remediis profligabit. Hinc fit, quod si iuuenis, & senex febri laborant, senex frigidioribus eget remediis; iuuenis vero minus frigidis: vnde & senex magis periclitatur, quam iuuenis. Quatuor autem cum sint intemperies, ratione prognostici noscere oportet, quænam illarum citius & securius, quæ vero tardius ac cum periculo sanentur: quod quam accurate Galenus 7. Meth. cap. 5. docuit. Intemperies enim calidas & frigidas inquit ad curandum faciles esse, propterea quod actiuis qualitatibus maxime corrigantur: ideo pari quoque tempore utraque curantur. At securitas est impar; quia, cum refrigeramus, nisi corpora circumstantia fortia sint, noxia non parua sequetur. Intemperies autem humida & sicca ægrius curatur, longiusque tempus postulat: & maxime intemperies sicca, quæ aliquando, cum sit consummata, insanabilis est. Quare vt recte remediorum quantitas habeatur, id scire expedit, semperque pro eo, quod exuperat, eousque contrarium inducen-

ducendum est, quoad particula in symmetriam, & naturalem habitum reuocetur. Quod tum demum continget, cum debita mensura remedia admouebit. alioqui verendum est; ne, si intra modum id fiat, morbi quippiam supersit: sin modum excedat, contrarium genus morbi inducatur. Qui enim supra quam par est, calidum morbum refrigerat, is sanitatis mediocritate prætergressa alium morbum, qui sit frigidus, excitabit. Iccirco remedia ea mensura adhibenda sunt, qua morbus à naturali symmetria excesserit. Nos enim (vt Galen. 9. Meth. cap. 15. monuit) partis affectæ alterationem querimus, non corruptionem, aut contrarium morbum. Itaque diligenter administranda, & mediocritate quadâ seruata remedia temperanda sunt, ita vt fortioribus quandoque morbis fortiora item remedia adhibeamus. Extremis enim morbis (ex sententia Hippo. 1. Aphor. 6.) extrema remedia optima sunt, quoniã in iis à paruis auxiliis incipiendum non est, nec parua tentãda: mox si nihil hæc profecerint maiora aggredienda. Nam vt scribit Gal. 5. Meth. c. 15. id in morbis verum est, in quibus periculum non impendet: at, vbi mortis periculum adest, alienum est à ratione à minoribus inchoare. Ideo vehementiori existente intemperie, vehementioribus remediis vtendû erit. quod si mediocritis

Medicus contrariū inducere debeat.

Cautio.

An vehementiora, vel minor remedia initio conueniant.

fit morbus, lente paulatimque curari poterit: nam, quod paulatim fit: tutum est: omnino vero nimium naturæ inimicum. Plurimum igitur, & repente euacuare, aut replere, aut quouis alio modo corpus mouere, authore Hipp. 2. Aph. 51. periculosum est. Hæc de quantitate remediorum inuenienda: nunc indicationes, quæ à partibus affectis sumuntur, inquiramus.

Indicationes quæ à lesæ partis natura sumuntur, quot sint, & quid doceant.

C A P. VIII.

Quinq; sunt indicationes quæ à partium natura sumuntur.

Secunda indicatio ex præstantia.

QVINQVE potissimum indicationes sunt, quæ à partium Natura sumuntur, vt habetur septimo Methodi cap. 13. Prima enim indicatio à partis laborantis temperie sumitur; hæc autem mensuram applicandorum remediorum præscribit, cum eateenus reduci ad Naturam debeat, quatenus à Natura recessit, ac veluti quadam via retroferri, quæ in diuersum agat ei, quæ in ipsa facta fuit, transmutationi. Secunda vero indicatio ex præstantia eius sumitur, quod actio eius omnibus animalis partibus sit cõmunis, aut quod cõmunem virtutem subministret; & hæc indicatio remediorum quantitatem ac vsum nobis ostendit. Si enim eius actio aliis partibus necessaria sit, fortia & acria remedia illi admoueri non debent. quod si
adfit

ad sit tantum intemperies sine materia, ab hac nihil sumitur: si cum materia, tunc vacuatio fieri debet, sed cum cautione, ne ipsius robur dissoluatur: & maxime si opus eius necessariū sit omnibus partibus, ut ventriculi, & iecinoris, quod si soli sibi seruiat, sudaeter vacuatio fieri potest. Pro dignitate vero partium cuiusque partis robori maxime prospiciendum, ideo maxime, cordi. post vero cerebro, & hepati, & cuique suo ordine prospicere debemus, idque recta ratione fiet, si singularum partium usus, actiones, & quarum facultatum principia sint, intellexerimus. Vnde fit, ut magis in ægris vitalis virtutis, quæ in corde est, curam habere debeamus, ipsamque custodire, & eius robur seruare, quam robur virtutis animalis, quæ in cerebro est custodire. Cum. n. ægri sumus, cerebri opus ad voluntarias actiones, quæ per nervos fiunt & musculos, non est necessarium, nisi tantum iis, quæ ad respirationem sunt deputata. & hæc est secunda indicatio, quæ à partis præstātia sumitur. Tertia indicatio ex partis figura sumitur, & ex hac modus vtēdi remediis patet. pro partis enim figura curandi modus & vacuandi apparet. Exempligratia, ventriculus vomitu & deiectione vacuari potest, idque habetur ex eius figura. Intestina vero solum vacuantur per deiectionem, & iecinoris caua.

Cerebri opus in ægris non est necessarium.

Tertia indicatio ex figura.

Renes vero, vesica, & gibba iecoris, si multo vicioso succo abundant, per deiectiones: si mediocri, per vinales meatus expurgantur. Cerebrum vero per nares, palatum, & aures expurgatur. Pectus vero, & pulmo per asperam arteriam, & fauces. Lien vero tantum per secessum expurgatur, cum, quæ per renes agatur, nulla huic visceri vacuando via pateat. Quarta indicatio à situ partis datur, à qua & remediorum applicandorum quantitas, & vtendi ratio haberi potest. Si enim morbus, & intemperies sit in profundo corporis, interualli ratio habenda erit. virtus enim ipsorum medicamentorum in lōgo itinere dissoluitur, & imbecillior redditur, ideo tunc paulo validioribus remediis vtendum est. Ex positione etiam partium illud discendum est, vt inferioribus intestinis laborantibus, per clysterem aliquid infundendum sit: superioribus vero intestinis laborantibus per ea, quæ eduntur & bibuntur succurrendum; vt suadet Galenus 13. Meth. cap. 17. Ad modum etiam vacuandi non parum facit partium situs, dum societatem laborantis particulæ cum aliis docet. & ideo, quia scimus hepatis ventriculum & intestina subiici, hac ratione inuenimus hepar, & per aluum & per vomitum expurgari posse; licet prior euacuatio, quæ per aluum fit, sit aptior illa, quæ sit per vomitum.

Quarta indicatio ex situ

Intestinis inferioribus per clysterem superioribus per cibum & potum succurrendum est.

Quin-

Quinta sequitur indicatio, quæ à sensu laborantis partis sumitur, quod sit vel acuti, vel hebetis sensus. nam ex hoc quantitas & remediorum natura cognoscitur. Quæ enim pars acuti est sensus, valentiora remedia nõ requirit. eius enim vis dolore resolveretur. potius igitur tuto & in tempore illi mederi oportet. Quod si tardi, & hebetis sit sensus, omne valentius medicamentum illi admoueri potest, celeriterque omnia tunc obire possumus. Hęc de indicationibus à natura partium acceptis dicta sint: nunc de virtute differendum est.

Quinta indicatio ex sensu.

De virtute seruanda, & de indicationibus, quæ ab ipsa sumuntur.

C A P. IX.

QUANTI virtus ipsa æstimanda sit, hinc est facile videre, cum nullum valentius remedium fieri possit nisi virtus ipsa constet. Virtus enim ea est, quæ morbo & durescitur, ipsumque abigit. hac ratione Hippo. 6. Epid. comm. 5. Aphorism. primo dixit, Naturas esse morborum medicatrices. Vnde Gal. 1. de Ratione victus in acutis com. 45. Præcipuum scopum illum esse affirmavit, qui à virtute sumitur. Sic & nono Methodi cap. 13. dixit. Primam omnium indicationum esse eam, quæ à virtute sumitur. Verum non sic prima est, ut curationem doceat, cum ex numero curatricium

Præcipuus scopus est qui à virtute sumitur.

Indicatio à

indi-

*virtute non
est à nume-
ro curacri-
cium indica-
tionum, sed
vitalium.*

Vita quid.

*Morbus gratijs
tollit: virtus
similibus servat.*

*Virium essen-
tia in quibus
consistat.*

et cariosa sub.

indicationum non fit. Indicatio enim cu-
ratiua tantum à Morbo sumitur. Verum in-
dicatio, quæ est à virtute, ex numero vitaliũ
indicationum, quæ ad vitæ custodiam per-
tinent, habenda est. nam nec vt valeamus,
nec vt à morbis liberemur, à virtute quic-
quam primum sumimus; sed vt viuamus.
Maxima igitur virium dignitas est, quando
viuere nobis ex harum custodia datur; vt-
potè cum vitam vel ipsas esse vires, vel eius
actiones, necesse sit. Vita autem ipsa nihil
prius in animantis corpore esse potest. Vir-
tus ergo omnibus prima custodienda ho-
minibus est. Sicut igitur morbus sui subla-
tionem, ita & virtus custodiam indicat. At
sublatio contrariorum indicat exhibitio-
nem, custodia vero similibus. virtus igitur
similibus custodienda est. Quæ nam autem
viribus similia sint, & virium essentia nosci-
tur. Virium ergo essentia, in quibus consi-
stat, cognoscenda est. Essentia itaque virium
ex sententia Galeni II. Methodi cap. 1. &
cap. 3. & 2. Methodi cap. 5. tum in spiritu, tum
in solidorum corporum temperamento
consistit. hæc vbi integra sunt, seruanda ve-
niunt: vbi corrupta sunt, ad integrum reuo-
canda. quomodo autem ea in sanis seruare
necesse sit, hoc Galenus in libris suis de sa-
nitate tuenda ostendit: quomodo autem in
integrum reuocari possint, hoc in Methodo
meden-

medendi declarauit. Spiritus igitur & solida corpora; (sub his enim & partes carni-formes comprehenduntur) quæ vires complent, propriam pro natura sua tum qualitatem habent, tum quantitatem: Qualitas ex congrua temperie calidi, frigidi, humidi, sicciconstat. Quantitas in solidiorum est debita magnitudine. spiritus ergo substantia vna cum solidis corporibus sic à Medico in morbis custodienda sunt, vt tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri liceat, naturaliter se habeant. tunc autem optime se haberent, cum quicquam substantiæ eorum non euacuaretur. hoc autem generabili corpori contingere non potest. tunc enim æternum & incorruptibile esset. Verum Animal statim genitum, ratione elementi ignei in se dominantis vsque ad mortem semper siccus redditur, & in qualitate mutatur. ratione vero insiti caloris, quem in se habet, continuo per insensibilem halitum solidiorum ipsius corporum substantia dissipatur & fluit, quantitasq; variatur: vt nullum, quod genitum sit, corpus hæc duo incommoda sibi congenita vitare possit. quod primo libro De sanitate tuenda cap. 2. Gale. ostendit. Ideo Medicus, vt vires custodiat, hæc duo incommoda coniungere debet, vt quod alteratur, in debitam temperiem per contrariam alterationem vindicet; quod vero

Partes carni-formes sub solidis comprehenduntur.

Animal vitans vires ad mortem semper siccus.

substantiæ fluxit, apponendo restituat. si ergo alteratio & vacuatio sensim & paulatim fiat, vtriusque correctio paulatim fieri debet, & hoc ad Artem sanitatis tuendæ pertinet. si semel & confertim fiat, tunc hæc correctio ad Medendi peritiam spectat. cuique igitur istorum ex iis, quæ similia sunt, moliri suam custodiam conueniet. Spiritus autem Triplex est. alius animalis, & huius cerebrum veluti fons est: alius vitalis est, qui & in corde & arteriis continetur: tertius naturalis est, qui si datur, in iecinore & venis continetur. hos igitur spiritus seruare nihil aliud plane est, quam vitam seruare; serua-bitur igitur spiritus Animalis ex sibi simili, videlicet ex inspiratione & respiratione, & ex eo, quod sibi plexus reticularis suppeditat. Vitalis & ex respiratione, & ex eo, qui attollitur à sanguine vapore. Sed accidit, vt spiritus vel alteretur, vel essentia ipsius corrumpatur. Alteratur vel ex prauis cibus, vel ex malitia aeris ambientis, vel ex venenatis facultatibus, vel cum animalium veneno. Corruptur vel ex affectu animi, vel ingēti dolore, vel pluribus motibus, vel ex immodica ipsorum tenuitate, vel ex corporū ipsos continentium rara textura, vel ex prohibita transpiratione, vel alimenti defectu: ideo his occurrendum est. maxime vero aeris & ciborum cura habenda est. Aer igitur, quem

Spiritus triplex est.

Spiritus naturales si datur est in iecinore; dubitauer de hoc loquitur Galenus quia hic spiritus in e parte non ita apparet per quam sensus

Ex quibus spiritus alteretur, vel corrumpatur.

quem inspiramus, tum optima temperie esse debet, tum ab omni inquinamento purissimus. nec aliquid ex caminis, metallis, aut baratris sibi admisceri, aut aliquid ex putredine leguminum, olerum, animalium, stagnorum, paludum, fluuiorumue cōtraxisse. Ciborum vero ac potionum non leuis habenda est cura, vt qualitate exacti, exquisiti que sint: quantitate vero modici. Vnde solidorum corporum certæ substantiæ ac quãtitati maxime solido nutrimento ex cibis solidis consulemus, temperiemque ipsorum similibus, quoad fieri potest, seruabimus. Alteratam vero ipsam contrariis ad naturalem statum renocabimus. Cuiusque autem horum qualitatem ex ipsorum temperie, mensuram vero ex conseruandę substantię quãtitate cognoscemus. Sed de cibo, potu, aere, & aliis sex rebus non naturalibus suo loco latius. hæc de custodia virtutis ex sui similibus hucusque pertractata sint.

Quæ nam sit virtutis præstantia, & quid primo indicet, quidue coindicet.   C A P. X.

TR I A sunt, ex quibus recte adhibitis curatio secundum rationem succedit, omniaque remedia ex his tribus ortum habent. Primum est Chyrurgia, secundum Pharmacia, tertium Diæta. Nullo autem istorum instrumentorum recte vti possumus,

mus, nisi virtutis prius habita considerati-
 one. Virtus enim ea est, quæ omnia reme-
 dia dirigit, regulat, & informat, vt merito
 dixerit Galenus, Præcipuum scopum esse
 eum, qui à virtute sumatur. Iam vero vt à
 sanguinis missione incipiamus, nonne vir-
 tus valida eam admittit, si debilis sit prohi-
 bet? ideo Author ille in 4. de Ratione vi-
 ctus in acutis, com. 19. tunc sanguinem in
 acutis morbis detrahi iussit, cum & morbus
 esset vehemens, & ætas florens, & virium
 robur adesset. Sed hic dubitatio quædam
 insurgit, quoniam modo vires missionem
 sanguinis indicare possint, cum teste Gale-
 no primo de Ratione victus in acutis, com.
 44. Virtutis custodia solam indicet alimo-
 niam. Nisi esset, quod morbus tantum suę
 affectionis indicat auxilia, phlebotomiam
 videlicet, clysmata, & Cataplasma, purgationem
 oxymeli, aquã mulsam, & aliorum vnum-
 quodque. Virtus vero coindicat, id est auxi-
 lia ipsa: vt bi gratia sectionem venæ vel ad-
 mittit, vel prohibet. Vnde Gal. 13. Met. c. 16.
 virtutem inter coindicantia posuit his ver-
 bis: Coindicantia igitur voco virtutem, na-
 turam, ætatem, anni tempus, regionem, &
 consuetudinem, & si qua sunt id genus alia.
 Siue autem has coindicaciones, siue indica-
 tiones vocemus, siue Endixis, siue Antendi-
 xis, Galen. vt libitum fuerit, nominare non
 vetat.

*Virtus reme-
 dia omnia di-
 rigit.*

9. Meth. c. 13.

Dubitatio.

Solutio.

*Coindicantia
 qua sint.*

vetat. hoc enim nihil ad Artem facit, cum artis vtilitas sit auxilia, quibus æger sanatur, inuenire, non de nominibus contendere, vt ipse asserit 9. Methodi cap. 7. Virtus igitur, cum ex omnibus euacuantibus remediis lædatur, ideo considerari necessaria est. Verum, cum sæpe ex euacuatione virtus nihil lædatur, hinc sumitur inconsideratis & temerariis Medicis occasio, vt eam prætermittant, cœu nusquam quicquam indicet. Falluntur autem, quia non intelligunt alterius cuiusdam causa virtutem esse spectandam, nec quicquam ad affectum remouendum indicare. Ecce quod Galen. 9. Methodi cap. 10. manifeste fatetur, virtutem nihil indicare ad affectum submouendum, sed virtutem alterius cuiusdam causa esse spectandam, id est, causa vitæ, licet aliquando per accidens eius robur faciat ad morbi curationem, vt paulo infra ab eodem habetur 9. Meth. c. 13; Quoniam vero ea, quæ affectum præter naturam discutunt, omnino vitam non custodiunt: immo si aliquis immoderate & intempestiue illis vtatur, vitam adimunt: ob id sæpius aduersæ indicationes oriuntur, cum affectus vacuationem notabilem poscit; virtus vero non tolerat. Nam aliquando virtus tantum abest, vt ex vacuatione lædatur; & maxime si fuerit in corpore plenitudo; quoad vires, vt maximum illi pare-

De nominibus non oportet contendere.

Virtus causa vitæ spectanda

tur commodum, quod eas premebat sublato. Cum autē morbus plurima eget vacuatione, virtus vero debilis hanc non tolerat, tunc euacuatio nihil prodest, immo maximum affert periculum. Cum vero propter corruptionem humorum vacuatio fieri debeat, tunc ipsa vti maxime est periculosum. cum enim purgatio fieri debeat, hanc vero imbecillæ vires ferre non possint, ideo quid tunc fieri debet? paulatim oportet, quod vitiosum est, vacuare; paulatimque, quod salubre est, pro eo reponere. hæc autem præcepta nobis Galenus dedit 9. Meth. cap. 10. & cap. 11. Vbi etiam id clare ex ipsius verbis collegimus, non solum vires considerandas esse in missione sanguinis, sed etiam in purgatione per pharmacum recte administranda; pharmaca enim purgantia ventriculum, & maxime os eius, quod nervosum est ac sensibile, lædunt, affliguntque, vt dicit Gal. 2. de Ratione viæus in acutis, com. 11. Itaque timendum est, ne aliquando virtutem imbecillem resoluant. ideo in exhibitione Medicamenti purgantis virtus cōsideranda est. Quia, nec immerito, Hippoc. 1. Aphor. 24. dixit: In acutis passionibus raro & in principiis Medicinis purgantibus vti, & hoc cum præmeditatione faciendum. Sed quid de Medicamento purgante loquor? cum nec etiam humores acri oxymellite præpara-

*In virtute debili
gmo vacuādi.*

*Oxymel virtute debili
da non lum
non est.*

ran-

randos censuerit Hippoc. 3. de Ratione victus in acutis, comment. 28. nisi prius vires ægri hominis perpenderit: quæ, si valent, tunc iunare oxymel, & dari debere iubet. Virtute vero non constante ab eo abstinendum. Adde etiam quod primo de Ratione victus in acutis; com. 45. clysteris seu glandis imponendæ indicationem ex affectu ventris primo accepit, considerata tamen virtute valida aut imbecilli tanquam illa, quæ vel contratio indicet modo, vel interdum prohibeat, vt Galen. in comment. exponit. ideo si virtus valida sit, inquit Hipp. quod clysmate vti possumus: quod si virtus imbecilla fuerit, glande vtendum. quia ex his manifestum est, quod in omnibus vacationibus maxime virtus præ oculis habenda est, & diligenter consideranda. Reliquum est, vt videamus, quomodo in diæta recte restituenda virtus consideranda sit. Duo enim sunt, quæ rectam cibandi ægros rationem nobis præscribunt, tempora morbi, & virtus. Hos duos scopos in Aphorismis Hippocrati. considerauit, ideo in morbi vigore, tenuissimo victu vtendum esse voluit; post primo Aphorismorum, Aphorismo 9. virtutis curâ habuit, sic dicens: Coniectari autem oportet, an æger cum victu sufficiat perdurare, donec Morbus constet: & nunquid prius ille deficiat, nec possit

*Clysmate
virtute im-
becilla nõ est
vtendum:*

*Duo sunt
quæ rectam
cibandi ra-
tionem do-
cent tempo-
ra morbi &
virtus.*

cum victu perdurate. Vis igitur ægrotantis consideranda est. ipsius enim gratia nutrimus, non causa morbi: ideo si virtus robusta fuerit, ut possit perdurare vsque ad morbi statum, tunc tenui victu uti possumus. cum vero imbecillior fuerit, adiucendum aliquid, & plenior victus adhibendus. quod etiam Galen. 1. de Ratione victus in acutis com. 44. scriptum reliquit, dicens, quod sola virtus indicat alimoniam & victum. Si igitur alimonia morbosam affectionem non offenderet, nos virtuti solum attendentes, ægros ut sanos aleremus: sed quoniam sæpius morbo noxam affert, ideo morbi affectionem, non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibetricem cõtemplamur. Ob id etiam in statu morbi, si casu aliquo virtus dissoluatur, nutrire cogimur. Hinc igitur patet, quod virtus prima est, quæ cibum victumque indicat pro sui custodia: morbus vero nequaquam, sed magis coincidat vel prohibens, vel non prohibens.

Quomodo cibi offerri debeant.

Quomodo autem in quoque affectu ratione habitæ virtutis cibi offerri debeant, id Galen. primo Aphor. Aph. 17. declaravit. Si enim virtus debilis sit cum corruptione, vel defectu humorum, tunc parùm cibi, & sæpius dari debet. parùm, quia virtus est debilis; sæpius, quia multis cibis eget dispositio. Si virtus sit debilis, humores autem mode-

rate

rate se habeant, vel superabundent, tunc parum, & raro dabimus. parum, propter virtutem debilem: raro, propter humorum superabundantiam. Si vires validæ sint cum humorum defectu, vel corruptione, tunc plura, & sæpius offeremus. plura, quia virius poterit plures cibos vincere: & sæpius, quia dispositio indiget. An vero hic casus possibilis sit, vt virtus cum defectu, aut corruptione humorum valida sit; & an sæpius talis dispositio cibis indigeat; cum tamen dicat Hippocrates, Non pura corpora, quanto magis nutries, tanto magis lædes: hic ne prolixitatis vitium incurram, dicere recusabo. Quod si accessio plura offerre prohibeat, tunc raro plura dabimus. Si vero vires validæ fuerint, & corpus plethoricum, tunc pauca raro offeremus. Hæc Galenus: ex quibus iam patet, quod virtutis in diæta, & oblatione ciborum consideratio necessaria est.

Qua ratione vires an valida, an imbecilla sint

Medicus dignoscere possit. CAP. XI.

NON sufficit cognoscere virtutem similibus conseruandam esse; verum etiam ipsius robur & imbecillitas Medico ignota esse non debent; vt & tempore opportuno audacter valentioribus remediis vtatur, & ab illis, cum opus nõ fuerit, desistat ac super sedeat. simili quoq; rationis modo nunquã

*Virtus facit
ad prognosti-
cum.*

verum prognosticum vel imminentis mor-
tis, vel iam futuræ salutis Medicus afferre po-
terit, nisi virtutis constantia; vel infirmitate
perspecta & cognita. Cum igitur tres in no-
bis sint virtutes Animalis, Vitalis, & Natu-
ralis; & vnaquæque istarum in suo membro
principali resideat, Animalis in cerebro, Vi-
talis in corde, Naturalis in hepate: omnisq;
virtus operationis sit principium, vt inquit
Auicenna in prima, i. summa prima doct. 6.
cap. 1. Nulla porro alia ratione dispensan-
tium nos facultatum infirmitas & robur in-
dicari poterit, nisi ex propriis functionibus
& operationibus. propriæ operationes ce-
rebrum sunt, Phantasia, Memoria, Scientia,
Reminiscentia, Intellectus, Cognitio; &
hæc sunt in cerebro, & per cerebrum. Aliæ
sunt à cerebro, & non in cerebro: & hæc sunt
Sensus, & Motus voluntarius. Sic & opera-
tionum cordis, aliæ sunt in corde, & per
cor; vt vigor animi, Constantia, Ira, & hu-
iusmodi. Aliæ sunt à corde, vt pulsus, & ca-
liditas. Operationes vero hepatis sunt pro-
priæ, sanguificatio, nutritio, auctio, vt Ga-
lenus scripsit in libello de facultatibus no-
strum corpus dispensantibus. Fortem igitur
virtutem animale[m] cognoscemus ex forti-
bus functionibus arbitrariis in nervis & ce-
rebro, ex sensu bono & motu, ex recta ima-
ginatione, perfecto discursu, & ratione. Ex

*Operationes
cerebri qua
sunt.*

*Operationes
cordis qua
sunt.*

*Operationes
hepatis qua
sunt.*

ope-

operationibus autem pulsatiuis in corde, ex anhelitu laudabili, ex animi constantia, & vigore virtutis vitalis. contra vero infirmitas indicabitur. At à functione, quæ in bona editur nutritione, aut nutritione abolita; tum colore bono aut malo, ex fæcibus, & vrinis, tertia facultas Naturalis, quæ ab hepate proficiscitur, nobis sui agnitionem præstabit. quod Galenus ostendit in libro, De curatione per sanguinis missionem cap. 6. Verum enimvero non solum ex propriis operationibus virtus dignoscetur, sed etiam ex ætate, & consuetudine, auth. Galen. 11. Meth. cap. 13. qui primo quoque libro de Ratione victus in acutis, comm. 45. ad notitiam virtutis conferre etiam cognitionem ætatis asserebat, cum cito in pueris propter copiam effluuii virtus laboret, ideo Hippocrat. aliquando de virtute mentionem faciens illi ætatem etiam adiecit; Vtrum vero Gal. virtutem temperaturã esse putarit, necne, dubium est. nam primo libro de vsu partium id sentire videtur: quod & Haly etiam, & Alexander Aphrodisæus summus peripateticus existimarunt; verum opinio Aristotelis in hoc fortassè magis veritati cõsona fuit, quod virtus sit substantia animæ, quæ prout variis vtitur instrumētis, & varias habet partium temperaturas, varias etiam & diuersas ex se edit operationes. Quænam

*Quæstio.**Solutio.*

autem ex ætate, & consuetudine indicationes sumendæ sint, ex Galeno habetur 9. Methodi cap. 16. & cap. 17. Hæc de fontibus, quibus virtus ipsa noscatur dicta sint: nunc de aliis sua serie determinandum.

De rebus non naturalibus: & primo de Aere.

C A P V T X I I.

Q V O N I A M satis de rebus præter naturam, Morbo, causis, ac symptomatibus (vt res tulit) post vero de rebus naturalibus, temperatura videlicet, virtute, spiritibus, operationibus, ætate, & consuetudine, loquuti fuimus; superest iam, vt de sex rebus non naturalibus, aere, cibo & potu, somno & vigilia, motu & quiete, inanitione ac repletionem, affectibusq; animi, sermonem habeamus; hæc enim omnia si recte accomodentur, corpus humanum incolume seruant; si male, tunc idem destruunt. cum vero de his omnibus exacte dixerimus, & de chyrurgia, pharmaciaque, tunc tota Medici Methodus omnibus numeris absoluta erit. Ab aere igitur oratio ineunda est. Galenus 9. Methodi cap. 14. Medicatorias ab his tribus indicationes sumi voluit: ab affectu præter naturam, à corporis temperamento, & tertio ab ambiente nos aere, sub quo anni tempus, & regio cõprehenditur, ideo

aeris

Res naturales.

Res non naturales.

*quæ medicatio-
nẽ indicent.*

aeris summa cōsideratio & cura habēda est. Reliquas enim materias tum deligere, tum fugere licet: quam autem ambiens præstat, fugere non licet, immo necesse est præsentī cœli statu uti: idcirco aeri quoque attenti esse cogimur. Hic vero modo rationem habet auxilii, modo causæ ægitudinalis & morbificæ. cum enim morbo aduersatur, tunc auxilii; cum vero morbo consonat, & ipsum fouet, tunc causæ morbificæ rationem habet. Exempli gratia si morbus calidus sit, & siccus, aer vero frigidus & humidus; tunc aer ex numero est auxilii: sin calefaciat & siccet, morbificis causis annumerandus est. Sedulo igitur agendum est, ut ambientem, qualem esse expedit, Medicus præparet. id autem fiet, & domos quæ ex se tales sint eligendo; & arte, ut tales sint, ut morbo aduersentur, præparando. si ergo morbus calidus sit, & aer calidus; tunc talis aer, ut auxilium fiat, ad frigidum permutetur. & primo deligendæ erunt frigidæ domus subterraneæ, & ad Septentrionem verso quod si tales non sint, arte erunt præparandæ. Domus ergo sit, in qua ex Euripo aliqua aura inspiret, in quam multi fontes aquarum se deiiciant, & aqua frigida de vase in vas transfundatur. hoc enim etiam statim est somniferum. Domus etiam aqua frigida assiduo inspergenda, & flores, & ger-

Aer causa est sine qua non.

Aer aliquando auxilij aliquando cause morbificæ rationem habet.

Domus vel eligenda vel præparanda.

mina frigida & humida facultatis per domum proiici debent; vt rosæ, ruborū summitates; vitiū capreoli, & rami lentisci: turba etiam hominum prohiberi debet, ne ingrediatur, nam hoc etiam calefacit. Quod si aer calidus reddi debeat, vt morbo aduerfetur, tunc domus calida, & ad ventos calidos versæ eligendæ: Arte vero parari poterunt igne accenso in cubiculo, suffumigiis, odoribus, & illis omnibus, quæ domum calefaciant. Quod si aliqua vacuatio insignis per phlebotomiam, aut pharmacum purgans fieri debeat, temperatura aeris maxime est respicienda, vt enim monet Galenus primo ad Glauconem cap. 14. omnes quibus Medici nihil omnino de temporum statu cogitantes sanguinem abstulerunt, interiire. ideo cum aer exquisite calidus & siccus fuerit, vt tempore medi inter Canis ortum, & Arcturi; si etiam valde frigidus, tunc sanguinem mittere est formidandum. sic de regione putandum, & anni tempore, vel imo dice calidis, vel frigidis: nam in calidis constitutionibus nonnulli non recte euacuati, ex syncope, & dissolutione: in frigidis vero in principio accessionum nimis refrigerati interierunt. sic & de pharmaco existimandum. ideo Hipp. 4. Aphor. Apho. 1. docuit sub Cane & ante Canem difficiles esse medicationes. tunc enim pugna fit, cum medi-

camen-

camentum ad contrariam ferat partem, videlicet ad interiora, humores ipsos, aer vero ad exteriora; ideo tunc non leue sequitur incommodū: sic & in hyeme purgatio fortis per pharmacum vitari debet. humores enim in hyeme quieti sunt, & quasi concreti, & viæ per quas virtus medicamēti transire debet, angustæ sunt, & continent. ideo Hipp. 6. Apho. Apho. 47. dixit, quod quibuscunque sanguinis missio, aut purgatio conuenit, hos vere purgare, vel venam secare oportet, quod & Hipp. præcepit in lib. de Aere, locis, & Aquis. cap. 6. Id ab Hippo. accepit Auic. in 1. Fen. quarti cap. 1. vbi inter alias regulas hanc posuit, dicens: ex regulis præterea, quas obseruare debes, est fortes dimittere Medicationes in temporibus etiam fortibus, quāto plus poteris: sicut ventrem vehementer solvere, aut prouocare vomitum, aut aperire, & adurete in æstate, & hyeme. Verum Hipp. 4. Aphor. 4. oppositum statuissē videtur, suadens medicari æstate superiores magis, hyeme vero inferiores. Nihil igitur prohibet, quo minus in æstate & hyeme purgemus. Verum Hipp. de curatione illegitima & cogente intellexit: cogimur enim aliquando ex humorum superabundantia, & prædominio purgare in æstate & in hyeme: Regulariter vero operantes, & tempus idoneum præseruationis gratia eligētes, purgationē magis in ve-

*Obiectio.**Solutio.*

re molimur, vel dicamus, quod in principio æstatis & hyemis fieri debet purgatio: in medijs autem temporibus, cum maximi calores sunt, & frigora, tunc ab omni purgatione quiescendum. Temporum quoque anni ratio habenda est. ad prædicendum enim plurimum faciunt in singulis Morbis: & futuras ægrotudines prænuntiant; unde Medicus providentia sua corpora præservabit, & mala adventura auertet. Quamobrem, si quando contingat, ut aliquis in æstate, quartana laboret, Medicus eius brevitatem prædicet, propter sermonem illum Hippocratis 2. Aphorismorum 25. Vbi ætius quartanas breves esse ait, autumnales vero longas, & maxime illas quæ hyemem attingant. Sic etiam, cum mutationes magnas temporum Medicus videbit, morbos futuros nuntiabit. & cum eadem die modo erit calor, modo frigus, dicet morbos Autumnales esse expectandos. sic & ex Anni temporibus siccitates imbribus salubriores esse sciet; sic & quid hyems vel Aquilonia vel Austrina, vel Ver, vel Autumnus, vel Aestas portentant, prænoscet: quæ omnia ab Hippocrate in tertia Aphorismorum particula discenda sunt: vbi, & qui morbi in quoque tempore expectandi sint, & qui quoque tempore morbi inualescant, & quibus ægrotudibus ætates singulæ corripì soleant, breuibus

sen-

*Temporum
anni ratio
habenda est.*

ſententiis complexus eſt : quæ quando v-
 nuſquiſque ex ſeipſo percurrere poteſt; om-
 nia hic perſtringere ſuperuacaneum foret.
 Regionum vero natura noſcenda, & quæ
 nam ad Orientem, quæ ad Occidentem ver-
 gat, quæ ſit Australis, quæ Septentrionalis,
 quæ in montibus, quæ in vallibus, quæ pro-
 pe mare, quæ prope ſtagna, & plaudes ſita
 ſit: cum ſecundum quanque regionem pro-
 prii & peculiare morbi excitentur; quæ
 Hippo. in ſuo libello de locis, aere, & aquis
 conſiderauit. Hæc de Anni temporibus
 pertractata ſint: nunc de cibo & potu diſſe-
 rendum.

De Cibo, Potu, & reliquis non naturalibus.

C A P. XIII.

QUONIAM aliis præſidiis non omni
 tempore vtimur, ſed e alimentis autem
 ne viuere quidem, neque ſecunda, neque
 aduerſa valetudine poſſumus: ideo diſputa-
 tio de cibus & alimentis in medicina vtilis
 eſt, & neceſſaria. Cibi itaque vel ex parte
 ſubſtantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis, vel
 ordinis, vel ſecundum vtendi vſum conſi-
 derari poſſunt.

PRIMUM igitur in conſideratione ſub-
 ſtantiæ, ciborum alii craſſi ſucci ſunt, alii te-
 nuis, alii medijs ſucci inter craſſum & tenui-
 em. Craſſi ſucci qui ſunt, Galenus in libro

*cibi gmo ca
 ſiderandi.*

Cibi craſſi
 De

Siccissimi sunt

De bonitate & vitio succorum recenset. tales igitur sunt, Panis sine fermento, Caseus, Lac bubulum, Placentæ, Legumina, farina triticea, Bellaria omnia sine fermento, Cochlear, Oua indurata & fricta in sartagine: inter pisces Cætacea, Thunni, Ostrea, Bulbi, Fungi, Tubera, Amylum, Cor, lecur, Renes, Testes, extremæ partes animalium, Cerebrum, Spinalis medulla, caro Porcina, Lens, Fabæ. hæc omnia inter crassos cibos reponuntur.

*Cibi tenues
qui sunt.*

Cibi vero tenues sunt, primo vt de carnibus loquat, carnes Auium monticularum, quæ in stagnis & paludibus non degant, verbi gratia vt Passerum, Turdorum, Merularum, Perdicum, Columbarum turricularum, partes extremæ Porcorum, alæ Gallinarum, Turturum, & Perdicum caro; quæ laudabilis est, si modo hæc mortuæ vno die asserventur. alium omnium quadrupedum carnes, præterquam Hædorum, & Vitulorum, vitandæ sunt. crassum enim succum generant. In genere vero piscium, saxatiles inter attenuantes sunt cibos, post Merula, quæ Venetiis mutato nomine vulgo Menola dicitur; Scarus, Turdus, & quæ Venetiis vulgo vocantur Oraæ & Alberi. Panis vero optime coctus in furno cum modico sale, & fermento tenuis est, & optimi succi sic & Pissana. Inter Olera vero ista sunt attenuantia, Allium, Ceba, Nasturtium, Porrum,

Olera attenuantia.

rum, Sinapi, Smyrnum, Pyrethrum, Origanum, Calamintha, Silybrium, Pulegium, Satureia, Thymum, Cappares, Terebynthi fructus, Eruca, Sium, Apium, Petroselinū, Orminium, Raphanus, Brassica, Beta, Asparagus, Radices vero tenues sunt vt Dauci, & Pastinacæ. Semina vero tenuia sunt ista, semen Apii, Petroselini, Cimini, Carui, Anisi, Lybistici, Ameos, Dauci, Seseleos, Ruthæ, Lini, Canabis: quæ omnia Galenus in libro De attenuante victu enumerauit. Cibi autem, qui medio modo se habent, sunt Gallinarum & Gallorum carnes, Phasianorum, Columbarum, Turdorum, Merularum, & Passerculorū omnium, & piscium Gobiorum, Asellorum, & Mullorum. Qui ergo plurimum se exercent & laborant, crassis cibis vti possunt, qui vero se non exercent, cibis vesci debent, mediõ modo se habentibus, qui vero iam ægrotant, & ventriculum imbecillem habent, cibis tenuibus, qui cocti faciles sint, & boni succi nutrirī debent.

Semina tenuia.

Cibi medio modo se habentes.

Quantitas vero cibi secundum tempora diuersa morborum immutari debet. aliquando enim cibus prohibetur, aliquando minuitur, aliquando æquatur, aliquando augetur. Prohibetur autem cibus in morbis peracutis, qui statim extremos habent labores, primo Aphorismorum 7. Minuitur

Quantitas cibi secundū varia morborū tempora mutatur,

tur in statu : tunc enim victu tenuissimo vtendum est. In principio autem status augeamus : & quanto magis ad statum egritudo procedit, tanto magis cibum subtrahimus.

Qualitas vero ciborum aliquando mutanda est secundum varios vsus: vt, si virtus debilis sit, & debent restaurari, tunc dabimus cibos in qualitate & virtute potentes; qui tamen in quantitate pauci erunt, vt sunt testes Gallorum, & oua.

Ordo ciborū

Ordo vero ciborum talis erit, vt primo loco leuis cibus, & qui facilius concoquitur, aut putrescere potest : deinde vero & qui difficilius ægriusque coquuntur, assumantur: alioqui in ventriculo corrumpentur.

Modus vtendi cibis.

Vtendi vero modus maxime ex consuetudine cognoscetur. magna enim pars in morbis ad totius victus medicamentorumque inuentionem ex consuetudine sumitur; teste Gal. 7. Meth. cap. 6. nam, cum alii semel, alii bis, alii alia hora edant; aliis aliud sit cibus, aut olera, aut legumina, aut poma, aut carnes quadrupedū, aut caseus, aut lac; cuiusque consuetudinis cura habenda est in ciborum administratione. Temporis etiam cura habenda est, & quia in nocte quies, & somnus, & longius tempus cibum excipiunt; ideo in cœna cibi valentiores exhibendi

di sunt: quod & Athletæ faciunt, qui non solum ratione hoc inuenerunt, sed & longa experientia comprobarunt. Hæc Galenus. ex quibus palam est, quod cœna lautior prandio esse debet, cum in somno melior fiat cōcoctio, quā in vigilia, frustra; in hoc nonnulli digladiantur, & tempus cōterunt.

Cœna prandio lautior esse debet.

Sed & Naturarum inspiciendæ sunt proprietates: ex his enim materiæ, quæ ad victū pertinet, copia suggeritur. Alii enim sunt, qui abhorrent caseum, alii vinum, alii sunt, qui si gustent ptissanam, statim nauseant. idcirco Auerroes 6. Collectaneorum, cum infinitas in arte Medica proprietates videret; imperfectionis nota ipsam damnauit; artemq; exercere noluit. Medicus igitur proprietates istas animaduertat; & aliquando,

vt ægris gratificetur, cibos gratiores eis offerat; vt præceptum fuit Hippocratis 2. Aphorismorum Aphorismo 38. quod parum deterior cibus, & potus; suauior autem, melioribus sed minus suauibus est præferendus. hos enim amplexatur ventriculus, & concoquit, vnde non manet deterior, sed aliquando melior redditur. Quod si membra aliqua, vt ventriculus, aut hepar, quorū munus toti corpori commune est inflammatione laborent, nutrimenta istis conuenientia eligenda; non mordacia, nō dulcia; non adstringentia. hæc autem tradit Gal. 13.

Cibi suauiores aliquando melioribus præferendi.

Quæ nam e-pati nutrimenta conueniant.

*Potus qui
esse possit.*

Methodi cap. 14. De potu autem, si dolor
adlit capitis, & virtus debilis non fuerit, nō-
dumque apparentibus signis coctionis, à
vino abstinendum. Possumus autem vti alio
potu, vel aqua hordei, vel syrupo viol. vel
iuleb Ros. aut viol. vel vino mali granati,
vel aqua cocta cum saccharo, vel alio potu:
quod si vinum postea detur, illud eligatur,
quod aquosum sit, album: & pauciferum,
quod Oligophoron 3. De ratione victus in
acutis tex. 20. vocavit Hippocrat. hoc enim
vias aperit digestionis, vrinam ciet, vires or-
ganorum auget, boni succi est, & expellen-
dis excrementis viam facit. Hactenus de ci-

*Vini aquosi
utilitas.*

*De somno &
vigilia.*

bo & potu: de somno vero & vigilia aliisq;
omnibus, paucis me expediam; somnus er-
go & vigilia modum seruent. vt enim Hip-
pocratis sententia fuit secundo Aphorismo-
rum 3. Somnus & vigilia vtraque si modum
excesserint malum: diurnus vero somnus,
quia maxime caput replet, nisi iam multo
tempore in consuetudinem abierit, vitādus

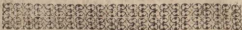
*De motu &
quiete.*

est. De motu vero & quiete; quiescant ægi
nec moueantur: nisi aliquando vt meliori
aere fruantur, vel in patriam redire, vel do-

*De inanitio-
ne & reple-
tione.*

mos permutare velint. De inanitione vero
& repletionē illud dicendum, vt nullo mo-
do ægi se repleant; nam nimia repletio sa-
nis nocet; secundo Aphorismorum 17. Vbi
enim alimentum præter naturam plus inge-
stum

stum est, morbum facit & sanos ipsos offendit: quanto igitur magis egris ipsis nimia ciborum copia & ingluviēs nocēbit? De inani-
 tione vero saltem quotidie vel spontē vel
 clysteris vsu, ventris inferioris superfluita-
 tes & excrementa deponant. De Accidenti-
 bus vero animi, studendum est, & omni ar-
 te tentandum, vt læti sint, & cum amicis ver-
 sentur, semperque animi iucunditas ægro
 procuranda est sermonibus, actionibus, spe-
 ctaculis, narrationibus, & singulis huiusmo-
 di. His enim sex rebus non naturalibus recte
 adhibitis; nullo alio instrumento interue-
 niente sanitatem aliquādo amissam in cor-
 pore reuocamus. Sed quoniam Morbus
 quandoq; adeo magnus est, & altas egit ra-
 dices; vt leuiora hæc præsidia aspernetur, ad
 alia duo maiora instrumēta, ex quibus post-
 ea tota ars Medica competet; confugien-
 dum est: ideo de his duobus instrumentis,
 videlicet curandi ratione per sanguinis mis-
 sionem, & recta purgatione per pharmacū
 superest verba facere. primo igitur de ratio-
 ne curandi per sectionem venæ, post de ea,
 quæ fit per pharmacum purgatione ser-
 monem habebō. iam igitur à se-
 ctione venæ sic au-
 spicor.

ALTERA PARS,
DE RECTA CURANDI
ratione per vena sectionem.

*Quid sit phlebotomia, & qui affectus vena
sectione egeant.*

C A P V T I.

VM venæ sectio vnum ex maioribus remediis sit, quæ Medicus afferre soleat; non confuse, sed distincte de ipsa peragendum. hunc igitur ordinem hac in re seruabimus, vt primo, quid phlebotomia sit proponatur; secundo, qui sint affectus, qui venæ sectione egeant: tertio, quinam homines sint, qui innoxie sanguinis missionem ferre possint: quarto, quæ venæ in quoque affectu secandæ sint: quinto, de scopis & indicationibus loquar, ex quibus modus & quantitas mittendi sanguinis cognosci possit: sexto, quo tempore, & quando vena sit secanda. His enim habitis nihil, quod spectet ad sectionem venæ, amplius desiderari poterit. Primo ergo quid phlebotomia sit, quæramus. Phlebotomia, vt voluit Galenus secundo Aphorismorum com. 17. omniū æqualiter humorū exquisitissima

Phlebotomia quid sit.

tissima est euacuatio. hanc & Auicenna in quarta primi cap. 20. definiens, dixit esse euacuationem vniuersalem, quæ multitudinē humorū euacuat. multitudo .n. seu plenitudo euacuationi opponitur. Plenitudo autē teste Gal. in lib. De plenit. duplex est; alia .n. est plenitudo quoad vasa: alia est plenitudo quoad vires. plenitudo quoad vasa ea est, cū sanguis adeo superabundat, vt copia sua venas extendat, periculūq; immineat, ne venæ disrumpantur. & hanc plenitudinē, vtpote periculosam, in Athletis statim nos soluere iussit Hipp. vt corpus rursus inciperet nutrirī; 1. Aphorismorum Aphorismo 3. hæc autem plenitudo fit vel solum ex sanguinis puri; vel ex omnīū succorum in sanguine contentorum redundantia; Plenitudo vero quoad vires illa est, in qua, quamuis copia illa non adit, tamen humores illi; qui sunt in corpore, virtutem premunt. ideo grauita virtute, cum humores non regat, & illis dominetur; humores illi à natura derelicti bonitatem suam amittunt, quam cum amiserint, fieri nequit, vt non putrescant. Plenitudinem autem quoad vasa propria hæc signa indicabunt, Rubedo coloris, tumor, vasorumque distensio. Eam vero quoad vires hæc signa sequentur; grauitas, tensio, & lassitudo quædā, quæ vlceris sensum habebit; de qua Hippoc. 1. Aphorismorum Aphot. 5.

Plenitudo duplex.

Plenitudo quoad vasa que fit.

Plenitudo quoad vires que fit.

Signa vtriusque plenitudinem indicantia.

inquit, Spontaneæ lassitudines morbos præ-
nunciant. vbi ergo in hac duplici plenitudi-
ne valentes vires fuerint, & ætas permiserit,
vena incidatur. in his. n. sanguinis missio vti-
lis erit, tanquam vacuantium præsidiorum vna:
verum tamen est, quod in plenitudine quo-
ad vires ratio habenda est, vt virtus constans
sit. si enim in tali plenitudine crudus humor
& frigidus per corpus collectus sit, vena tun-
di non debet. nam cum copia crudorum hu-
morum virium robur non adest, vt Galenus
ait in libro De curandi ratione per sanguinis
missionem. c. 9. virtute igitur forti sanguinis
detractio molienda. Quibus vero aliis affe-
ctibus sanguinis missio cõueniat, sciendum
est quod non modo præsentibus, sed etiam
futuris morbis præcauendis venæ sectio cõ-
uenit. hinc Gal. quibus sputi sanguinis, apo-
plexiæ, epilepsiæ, peripneumoniæ, pleuriti-
dis, anginæ, retentionis hæmorrhoidarum, aut
menstruorum, vertiginis, podagræ, arthriti-
dis periculum imminabat, his omnibus in-
eunte vere sanguinem mittebat; quod &
Auicenna docet in quarta primi cap. de Phle-
botomia. Nec modo cum corpus plethori-
cum est (vt perperam sensit Menodorus) ve-
næ sectio est ex vsu; verum etiam citra pleni-
tudinem, cum propter aliquem casum vel do-
lorem futura timetur inflammatio, venæ sectio
mirifice prodest. Pro quo notandum, quod phle-

*Quibus af-
fectibus san-
guinis missio
conueniat.*

phlebotomia duab. de causis adhiberi solet; aliquando, vt euacuatorium; interdum vero, vt reuulsorium remedium; quod vehementiorem humorum impetum ad diuersam partem reuocet, vel ad propinqua detinet, teste Galeno in libro De curandi ratione per missionem sanguinis. cap. 11. & 9. Methodic. 11. Ideo aliquando, cum fluxum sanguinis è naribus cohibemus, secta vena in brachio sanguinem reuellimus. hac ratione fortasse Gal. 13. Methodi cap. 21. in lethargo statim ab initio, quamuis Morbus frigidus foret, venam incidendam mandauit, vt potius per sanguinis missionē à capite reuelleret, quā vacuaret. Vel id fieri voluit, propterea quod lethargo plenitudo esset adiuncta. Quamobrē Gal. 11. Meth. c. 15. Saluberrimū esse dixit in febrib. venam incidere, non continentibus modo, sed in omnibus, quas putrescens humor accēdit. Quod verū non esset, & maxime in febrib. intermittētib. vt Tertianā, & Quartanā; cum in his sanguis non peccet in venis, sed alius humor à sanguine extra venas putrescat, qui per venæ sectionem euacuari non potest. Nisi intelligamus Galenum suadere in febrib. intermittētib. quibus plenitudo & abundantia humorū iuncta sit, sanguinem aperta vena euacuandū. obstructio enim, vt ipse 11. Methodi cap. 4. declarauit, in febrib. putridis

Phlebotomia duabus de causis fieri solet.

In febribus intermittētib. quando vena sit secanda.

aliquando fit ex humorum abundantia, aliquando ex ipsorum lentore & crassitie. Magis igitur ratione abundantie, quam humoris extra venas putrescentis in febribus intermittentibus venam secari iussit. & quod hoc ita sit, id ex verbis, quæ ibi Gal. subiunxit, manifeste apparet. dicit enim, quod propter missionem sanguinis leuata, quæ nostrum corpus regit, natura, exonerataq; eo, quo velut sarcina premebatur, haud ægre, quod reliquum est, vincet: quod signum est talibus febribus multitudinem & plethoram iun-

In vena sectione non modo morbus, sed & causa morbi aliquando spectanda.

ctam fuisse. Potro & in venæ sectione non solum aliquando morbum ipsum, sed & causam respicere debemus: ideo quamvis quandoq; Morbus frigidus sit, cum tamen causa missionem sanguinis indicet; vena sine aliqua noxa secari poterit, quod & Hipp. ipse observavit, & nos hæc verbis docuit, ut est legere apud Galenum in libro De convulsione, palpitatione, & rigore cap. 5. Estimargei

” Ancillæ cui neque sanguis fluxerat postquam
 ” filium peperisset, os autem vulvæ aversum
 ” erat, ac dolor in coxam, & crus pertingebat;
 ” ex talo sanguis detractus profuit, etsi tremores
 ” totum corpus occupatent, sed ad causam
 ” veniendum & causæ occasionem. Mulieris

Curatio mulieris per missionem sanguinis ex talo.

(inquit Gal.) Hipp. meminit, quæ quod à partu celeri illa secundarum puerperæ purgatione vacuata non esset, deinde tremor illi obortus est.

est. hęc dicit Hip. sanaui sanguine ex talo detracto, et si tremores adessent, quasi dicat, quod alius illi sanguinem non misisset. tremor enim frigidus affectus esse creditur, sanguis vero est calidus in affectu: igitur qui indiget calefieri, nequaquā videbatur sanguis subtrahendus. ipse tamen Hipp. ausus fuit, & rationem docet, Sed ad causam veniendum, & causę occasionē. Nouit enim causam tremoris esse sanguinis copiam retenti, qui Nature pondus erat; occasionem vero causę, vuluę affectum; deinde copia vacuationem indicante; parte affecta locū per quem euacuare cōueniebat; ambo hęc coniungens sanguinis detractionem ex talo molitus est; Hanc, quia sanguinem vacuare volebat; ex talo autem, quia vterus affligebatur. Sanguine igitur abundante in venis vena secanda est. Quod autem vtero affecto venam tali diuidere conueniat, id ex venarū comunione, quę ex Anatome scitur cognoscimus. alia. n. alii parti corporis vena communicat, oportetq; vacuationes semper ex communibus moliri; nam, si venas, quę affectę parti nihil communicant. incidimus, nihil affectę parti medebimur, & sanam semper lædemus: communitas vero venarū quanti fieri debeat hinc nobis manifestum fiet, quod reuulsio tunc recte & cito accidit, cum venarum cōmunitas & lo-

cietas seruetur. Ex his igitur iam patet, quoniam illi affectus sint, qui sanguinis missione viribus & ætate consentientibus curandi sint. Sed hic aliqua de reuulsione, & deriuatione interserere non erit inutile.

De Reuulsione, & Deriuatione, qua fit per sectionem vena.

C A P V T I I.

LOCVS hic monere videtur, vt de Reuulsione & deriuatione nonnulla dicamus. Quid igitur Reuulsio sit, omnes consentiunt ipsam fluentium humorum in diuersam partem esse reuocationem. In hac vero reuocatione quatuor conditiones spectandæ sunt, quas Auicenna tradidit, in quarta primi cap. primo.

Prima est, vt diuersitatem partis seruemus, semperque ad contrariam partem trahamus, à dextra ad sinistram, & e contrario: ab inferioribus ad superiora: ab ante, retro, & contra. Hanc diuersitatem prodesse Hipp. experientia comprobauit. quinto enim Aphorismorum Aphorismo 68. scripsit, quod dolentem partem capitis posteriorem vena in fronte incisa iuuat; quod auersionis gratia fecit Hipp. vt notat Galenus in commento. Auersio enim ad contraria fit secundum longitudinem, supra & infra: secundum la-

Reuulsio quid sit.

Quatuor conditiones in Reuulsione spectanda sunt.

Auersio quomodo fiat.

titudinem, à dextris & sinistris; secundum altitudinem, ante & retro.

Secunda Conditio est, vt societatis communitalisque venæ curam habeamus: ideo in superfluo fluxu menſtruorum cucurbitula ad mammâs appoſita reuellimus: quod & quinto Aphorifmorum Aphor. 50. teſtatur Hipp. ſumma enim eſt communitas inter venas mammarum & vteri.

Tertia Conditio eſt, vt fibrarum rectitudinis cura habeatur, & hæc maxime eſt conſideranda. Videmus enim, quod ſi hæc ſeruetur; plurima ſtatim ſequitur vilitas.

Quarta conditio eſt vt longa ſeruetur diſtantia. Sed duæ potiffimum conditiones ſeruantæ ſunt, altera eſt communitas venarum, altera fibrarum rectitudo; propter quam Hipp. venam internam eiſdem lateris, non autem copoſiti, ſecari iuſſit. quod & Gal. in libro De curatione per ſanguinis miſſionem cap. 16. confirmauit, quicquid Auicenna voluerit in tertia primi. Hinc illi maxime redarguendi ſunt, qui in pleuritide dextri lateris venam ſecant ſiniſtri lateris. Tres autem auertendi ſeu diuertendi Modi ſunt: vt docuit Galen. in libro Artis Medicæ cap. 95. Vnus eſt per Repellentia, ſecundus per Reuellentia quæ in oppoſitum attrahunt; tertius per tranſmiſſionem materiæ de membro ad membrum.

*Auerſionia
tres ſunt modi.*

*Auersio re-
spectu reuul-
sionis est vt
genus.*

brum. Diuersio autem respectu reuulsionis loco generis se habet. Si igitur quandoque vehemens aliqua sit inflammatio, & subitus ac præceps humorum fluxus irruat, tunc eiusdem lateris è directo vena ampla aperienda est, vena ampla, quia quanto per maiora sit vasa euacuatio; tanto est expeditior, vt habetur primo Artis Medicæ cap. 95. Vena autem è directo eiusdem lateris secetur: hoc enim Galeni consilium fuit 13, Meth. c. 11. si fluxus lentus fuerit vel propter præseruationem vena sit diuidenda; distantior vena pro arbitrio Medici eligi poterit.

Questio.

Illud vero in controuerſiam verti posset, quod cum hepar venarum omnium fons sit & principium, & sectio venæ sanguinem euacuet, nunquam euacuationis seu reuulsionis gratia sanguis euacuari deberet, nisi secta vena dextri cubiti, quæ maxime ex fonte, videlicet à iecore euacuat ac reuellit: quod & autoritate Hippo. confirmatur, qui, vt omnia vere, sic & istud protulit, Totum corpus nostrum conspirabile, & conflabile, & vt græce dicitur *συμπνοῦν καὶ συρροῦν* omnesq; partes animalis inter se compatibiles esse, & mutuo affici. Quod cum ita sit, reſtitudo nequaquam seruanda videtur in reuulsionibus: ex quacunque enim parte corporis vena secabitur propter corporis totius cum partibus consensum, eadem sæper

per sequetur utilitas. Nisi esset, quod Natura sagax septo transuerso interposito partes dextras à sinistris diremit; ne altera parte læsa, altera quoque repente læderetur. hac ratione fit, vt magis dextra cum dextris, quàm cum sinistris: sinistra vero magis cum sinistris, quam dextris conspirent, confluant ac compatiantur. ideo recte Hipp. præcepit sanguinis Reuulsionem secundum Rectitudinem, quod *ἰσὺν ἰσὺν* vocauit, fieri debere. si enim in directe oppositis sanguinis eruptionibus venam secemus, citissime conspicuam videmus utilitatem. at si contra secemus, nihil prodest. Quod & in sanguinis eruptionibus, quæ à Natura fiunt, videmus. si enim turgente liene, Naturæ vi ex dextra nare sanguis erumpat; vel in iecore ex nare sinistra, nulla sane sequitur utilitas: quod si sanguinis eruptio in directum fiat, vt liene laborante ex sinistra nare; iecore laborante ex dextra sanguis erumpat; tunc evidens utilitas celeriter sequitur: contravero si fiat, nihil prodest, aut etiam interdum nocet, quod vires citra morbi leuamen deiiciat, autoritate Galeni in libro De Curatione per sanguinis missionem c. 15. Quare & nos etiam Naturam recte operantem, & ea, quæ sponte accidunt & profunt, imitantes, si ex dextra nare sanguis fluat, sanguinè apposita cucurbitula ad dextram hypochondrium reuel-

nellemus: ad sinistrum vero, si ex sinistra erumpat. Rectitudo igitur in reuulsione per venæ sectionem semper seruanda, plurisque rectitudo fieri debet, quam partis diuersitas; immo nec partes contrariæ inuicem, & diuersæ iudicandæ sunt, nisi secundum re-
Obiectio.   ctitudinem vna alteri opponatur. Quod si Galenus 13. Methodi cap. 5. Situm partis laborantis respicere non videatur, nec rectitudinem, cum manu laborante, crura; altero crurum male habente, reliquam scarificet; dico, quod Galenus rectitudinem seruauit. communis enim & directa venarum est societas, per quã crus sinistrum incisum à dextro sanguinem euocat. ambo enim à vena caua sanguinem recipiunt. Duo autẽ præcepta nobis tradidit Auicenna in quarta primi cap. primo. quæ in Reuulsione negligi non debent. *Solutio.*   *Questio.*   nam cum reuellete volumus, si in membro à quo reuelli-
 mus, si in membro à quo reuelli-
 mus, prius dolorem sedare debemus: post vero reuellere, aliter enim, cū dolor maxime attrahat, & nos ad alteram partem trahamus; pugna fieret, & agitatio materiæ, & hac ratione corpus summopere læderetur. Secundum præceptum est, vt, cum reuelli-
 mus, supra membrum principale transitus non fiat. Quod si in hoc quispiam hæsitet, cum Hipp. in dolore capitis ex parte posteriori, venam secat in parte anteriori; nonne
 tunc

tunc supra membrum principale, quod est cerebrum, transitum facit? sed transitum fieri per venam membri principalis, non per eius substantiam (modo in ipso fluxus tanquam in termino non quiescat, & sistatur) nihil prohibet. hinc fit, ut in pleuritide dextri lateris sectio venae in dextro brachio fieri debeat: alioquin, cum in medio lateris dextri & sinistri cot sedem habeat, supra membrum principale, videlicet cordis substantiam, transitus fieret. & de Reuulsione haec tenus. Deriuatio vero humoris in vicinam partem est attractio: haec autem post Reuulsionem fieri debet. in principio n. iam fluente materia sanguinis detractio est longinquo, postea vero ab ipsa parte affecta, cum iam ad ipsa fluxa est materia, & in ipsa fixa; vacuatio fieri debet, vel ab ipsa particula laborante, vel a maxime vicina, & haec est deriuatio. A laborante vero particula, cum ipsa ignobilis est, dupliciter fit deriuatio; vel manifeste ac sensibilibiter, ut per scarificationem, aut adhibitis cucurbitulis; vel fit immanifeste per euaporationem. quod monet Galenus in libro Artis Medicæ ca. 95. Quæ vero proprie deriuationis nomen sortitur, ea est, quæ fit ad vicina, quapropter in fluxu sanguinis ex ore, deriuamus ad propinqua, cum prouocamus, ut sanguis è naribus fluat: Sic & deriuamus in fluxu hæmorrhoidatum in Mulieribus,

cum

*Reff.**Deriuatio
quid sit.**Deriuatio
dupliciter fit*

cum menstrua prouocamus : sic & inflammatione existente in ore, ad nares deriuamus: sic & in Angina, cum iam venas in manibus inciderimus, postea deriuationem facimus ad propinqua, venas, quæ sub lingua sunt; diuidentes. sic & intestinis laborantibus aluum deicere non debemus: sed deriuare ad propinqua oportet, vel prouocando urinam, vel sudorem. sic & Renibus laborantibus urina prouocanda non est, sed ad propinqua deriuari poterit, videlicet ad intestina, si Aluum deiciamus. Verum id dubitationem parit, quomodo Renes per secessum expurgari possint, cum nulla pateat sensibilis via, quæ à Renibus illuc feratur. At in oppositâ est Galen. qui 7. Methodi cap. 13. dixit, Renes, & vesicam ac iecino-
ris gibba, si multo vitioso succo referta sint, per deiectiones expurgari. Vbi enim Aluus humidior sit, & plura deicit, urina paucior excernitur: iccirco Hipp. quarto Aphorismorum Aphorismo vltimo dixit: Mictio noctu plurima facta paruam significat deiectionem. Sic igitur Reuulsio, & Deriuatio recte administrabitur. Nunc quinam homines sint, qui innoxie ferant missionem sanguinis, quod tertium in ordine propositum fuit, videa-

mus.

Intestinis laborantibus aluum deicere non debemus.

Dubitatio.

Solutio.

Qui

Qui sunt homines phlebotomia idonei.

C A P V T III.

QVINAM homines missionem sanguinis innoxie ferant Medicus cognoscat, oportet. Propterea primo laborantis temperaturam considerabit, si enim frigida sit, missionem sanguinis dimittet, nisi fortasse, quamvis eger temperaturę esset melancholicę, plenitudine tamen grauaretur: vel Melancholia illa plurimum sanguini immixta esset. Secundum veró, ad quod Medicus mentem conuertere debet est, vt humores peccantes vel redundantes in corpore consideret. hac de causa in pręgnante interdum si plurimus sit sanguis, & Matris & infantis nutritioni sufficiens; vitiosq; sit valida, stante morbi magnitudine sanguinem detrahere possumus. Variam igitur humorum naturam Medicus coniciet pro cuius varietate aliquando sanguinem mittet, aliquando sectionem venę maxime refugiet. quod quarto De sanitate tuenda Galenus his verbis declarauit; dicens; Nam quando alii succi priusquam ad exactum sanguinem nutrimentum perueniat, veluti semicocti sunt, alii profus incocti crudique, alii paulo absunt a sanguinis forma, rarius alii sanguificationis velut vltima pars: qui vtiq; excessu caloris proueniunt, quorum alii paululum,

Primo temperatura consideranda.

2. Humores peccantes.

In Pręgnante quędo sanguinem detrahere possumus.

alij plus, alij plurimum à sanguine recesserunt: vbi paululum vel citra sanguinem restitū, vel vltra processum est, audacter sanguinem mittere possumus: vbi plus, consideratius agendum; vbi plurimum, omnino abstinendū. Inspicere etiam oportet quantitatem sanguinis, vt verbi gratia si sanguis bonus paucus sit, reliqui vero succi plurimi à sectione venę abstinendum: si alius succus à sanguine exiguus sit, sanguis vero copiosus: audacter mittendus est sanguis. His seruatis & aliis dicendis Medicus optime diiudicabit, quo nam humore peccante sanguis eximi possit. Ideo si humores biliosi plurimi sint in corpore sanguini non permixti: vel plurimi humores pituitosi & crudi, sanguis vero paucus; nullo pacto sanguis mittendus erit; quod & Auicenna prohibens in quarta præparati cap. 20. dixit. Quod si sanguis alicui⁹ fuerit bonus, & paucus, & fuerint in ipsius corpore multi humores, si fiat phlebotomia, bonum rapiet, & malum relinquet. Proinde paulo infra magnopere à Medico cauendum esse subiunxit, ne male administrata phlebotomia ad alterum duorum æger perueniret, vel ad nimium biliosorum feruorē, vel ad frigidorum humorum nimiam cruditatem sanguine extracto, reliquis vero aliis humoribus vitiosis in corpore relictis. quamuis enim sectio venę æqua-

liter

*Inspicienda
est sanguinis
quantitas.*

& mali

liter humores omnes euacuet; quoniã tam sanguis exiguus in venis erat, ideo extracta aliqua eius portione, cum aliis humoribus minor eius copia remanet in venis, plurimã vero aliorum humorũ: cum hi non ita prompte per sectionem venæ, sicut sanguis, vacuentur. quia sanguine, qui eorum quasi frenũ erat, effuso, bilis præter modũ efferuescit; pituita vero in crudescit. Male igitur quidã Auicennam in hoc erroris insimulant; cum magis laudandus, quam qualibet leui ratione reprehendendus sit. Tertium adhuc Medicus animaduertere debet, habitum videlicet totius corporis, an æger nimis gracilis sit, an pinguis. ab vtriusq; enim his cauere debemus sanguinem auferre: idque præcipue in crassis. vt plurimum enim hi exiles venas habent, & pauci sanguinis; Quapropter Hipp. 2. Aphorismorũ Aphorismo 44. citius crassos, quam graciles mori putauit. Quarto loco ætatis summa ratio habenda est; ideo nec valde senibus, nec pueris vsq; ad annum decimum quartum vena secunda est. pueri enim carnem habent facile transpirabilem, eorumque substantia facillime digeritur, & dissipatur, cum omnium ætatũ sit humidissima, ideo vacuantis præsidii non eget, & maxime quod fiat per sectionem venæ: cum ex se ipsa habeat vnde naturaliter vacuetur. Verum tamen est, quod id, quod maxime,

*Aliqui male
Auicennam
erroris insi-
mulant.
Tertio habi-
tus corporis.*

Quarto ætas

venæ sectionem indicat, est virtus, vnde Au-
thor ille, in quarto De ratione vietus in acu-
tis, text. 19. Tres scopos euacuandi sanguinis
assignauit, Magnitudinem morbi, ætatem,
& robur virium. At ætas, dummodo virtus
adfit, aliquãdo negligitur. ob id Galenus in
libro De curandi ratione per sanguinis mis-
sionem cap. 13. pueris sanguineis, & senibus
septuagenariis, si magnitudo morbi adfit, &
virium robur, ac pulsi vehementes, venam
secari iubet: nulla ætatis habita ratione:
quod, & Auicenna in quarta primi cap. 20.
à Galen. accepit. inquit enim, quod cauere
debemus detractionem sanguinis in puero
minori quattuordecim annis, & in ætate se-
num, nisi sperauerimus in figura, in solidi-
tate musculorum, & venarum amplitudi-
ne, & earum repletionem, & coloris rubedi-
ne. Principes ergo mittendi sanguinis scopi
hi tres erunt, magnitudo morbi præsens aut
imminens, ætas florens, & virium robur, ex
sententia Galeni in libro De curandi ratio-
ne per sanguinis missionem cap. 9. Quinto
loco non solum virtus fortis consideranda
erit, sed & tempus anni, status cœli, & regio.
in frigidiori enim regione, aut calidiori tan-
guis mittendus non erit. tali enim in tempo-
re, & regione, vt plurimum, virtus non
constat, & imbecillis est. Sexto, & ante acta
vita, & consuetudo attendi debet, & quibus
cibus

*Tres sunt
scopi mitten-
di sanguinis.*

x cu ætate

*5. Virtus
cum aliis.*

*6. Consue-
tudo.*

cibus usus fuerit, & an aliquæ naturales excretiones retentæ sint. Postremo cauendum est, ne illis, qui os stomachi nimis vitiatum, & sensibile habent, sanguinem mittamus. facile enim hi homines in syncopé cadunt. vnde Galenus 12. Method. cap. 3. illis, qui syncopé ex cruditate humorum laborabant, nec mittere sanguinem audebat, nec purgatione uti. & hoc fuit Galeni consilium & documentum in libro De curandi ratione per sanguinis missionem cap. 1. & Aui-cennæ in quarta primi cap. 20. Sic itaque omnes, qui innoxie sanguinis missionem ferant Medicus noscet: quo cognito operæpretium est scire, quænam venæ in quoque affectu veniant secandæ.

7. Os stomachi.

Quæ venæ in quoque affectu sint secandæ.

C A P V T I V.

Q V O N I A M secundum Hipp. dogmata multû interest hanc an illâ venam secemus: non enim omnes omnib. æque affectibus, si incidantur, prodesse solent; sed aliæ celeberrime prosunt, aliæ aut nihil, aut spatio temporis: ideo quot nam venæ sint in usu, vt incidantur, & quæ in quoque affectu secari debeant dicere aggredior.

Venarû aliæ sunt superiores, aliæ inferiores; venæ superiores, quæ in cubito sunt, & cõmunitè incidi solent, tres sunt: Exterior,

*Vena superior
tres eras sunt.*

Cephalicæ ortu
 & hæc alio nomine vocatur Cephalica : & hæc oritur, non à venis ingularibus (vt quidam falso putant) sed à ramo venæ cauæ. Secunda vena, interior vel interna dicitur, & hæc alio nomine Basilica, seu Axillaris vocatur. Tertia est vena media; quæ alio nomine Communis appellari solet. hæc ex vena cephalica & basilica simul ad flexuram brachii in vnum coeuntibus enascitur. Supra autem brachium è directo venæ cephalicæ alia vena superfertur, quæ funis brachii ab Auicena dicitur.

Inter pollicem etiã ac indicem adest vena, quam quidã, quia secta oculis proficit, oculariam: alii Guidonis saluatellam nuncupant. Inter digitum auricularem & annularè adest & vena, quam splenicã nominant: & huiusmodi vena est saluatella Rasis: & hæc vena ex quodam ramo venæ cõmunis & axillaris ortum habet. à quibusdam etiam vena ista in affectibus lienis tundi consuevit; Verum Galenus in libro De Curandi ratione per sanguinis missionem cap. 14. & cap. 16. illos deridet; & talium paruarum venarum sectionem parui facit, dicens, Nam ex venis, quæ ad magnos oculorum angulos conspiciuntur, aut sub lingua, quod certe mentione dignum sit, effluere non solet; sicut nec si quis summam in manu aut pede venã secet, quemadmodũ putat, qui lienẽ curari aiunt
 à venæ

Gale. paruarum venarum sectionem parui facit.

à venæ ad secundū parū digitum sitæ sectione. & ibidē cap. 16. ad principiū inquit, nō æque prodesse sectionē venę circa annularē digitū sinistrae manus affecto liene; ac si internā cubiti venam seuerimus. Adest & vena inter annularē & medium digitū; cui nemo (quod sciam) adhuc nomē reperit. Quoniam vero in communi vsu est, vt tres illæ maiores venæ incidantur, Cephalica, Basilica, & Cōmunis: videamus quib. nam partib. laborantibus; quæ vena incidenda sit: & incisa iuuet. Igitur vena interna, seu Basilica, in his affectibus, in quibus inferiores colli partes patiuntur, incisa utilis est; vbi ergo iecur, pectus, pulmo aut cor afficiuntur, basilica vena secanda est. Exterior vero, seu cephalica vena in iis, quib. quæ his superiores sunt partes patiuntur, vt facies, aut caput, incidi debet. Cū vero neutꝫ istarū venarū apparuerit, ad cōmunē, & mediā venā accedendū est. tunc tamē conari debemus, vt mediā eam quæ à propria diducitur incidamus. Aliquando his trib. venis non apparentib. eas quæ in vlna existunt, videlicet funē brachii aut alias minores, quæ in manu sunt, secare cogimur. Illud tamē in his omnib. venis secandis perpetuo seruandū est, vt eā, quę è directo est, secemus: tunc enim clarissima utilitas sequitur: quod Galenus in libro De Curandi ratione, per sanguinis missionem c. 16.

Quibus partibus laborantibus quæ vena incidenda sit.

docuit his verbis: Quia, & pleuriticis, quæ è directo laborâtis lateris adhibita fuit sanguis missio, clarissimam sæpe vtilitatem attulit: quæ vero ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis interuallum. Quod & 13. Methodi cap. 11. rursus definiuit; sic scribens; Quod si aliquando partes, quæ infra Thoracem sunt, vt Renes, vesica, pudendum, & vterus, male habeant, tunc inferiores venæ, quæ in cruribus sitæ sunt secûdæ veniunt. Renibus igitur laborantibus, quod magis inferiores, quam superiores venæ abscindi debeât, ambigendum non est. Tres autem in inferioribus partibus sunt venæ. ramus enim venæ cauæ descendens ad Talos, in exteriori parte coxæ venam quandam efficit, quæ Ischiadica vena vocatur, & hæc raro secatur. Secûda vena est in interiori parte cruris, & hæc dicitur vena Poplitis; quæ temporibus nostris vel ob incômoditatem, vel quia male apparet, nec facile incidi potest, ideo in vsu non est, vt secetur. Tertia vero vena est in interiori parte malleoli, & huic Saphenæ nomé inditum est: quæ partib. ante propositis laborantibus, & præcipue vtero male affecto, vel menstruis suppressis, dissecta valde prodest, & cessantē fluxū iterum ciet, & cõcitat. Sed hîc in dubium reuocari solet, vtrum existēte corporis plenitudine, menstruisq; suppressis

Renibus laborantibus inferiores vena secunda sunt.

Vena poplitis incidi non solet.

Dubitatio

sis prius vena aliqua ex superioribus in bra-
 chio secanda sit, an statim ad sectionem ve-
 næ pedis debeamus accedere? Quibusdam
 enim videtur, quod primo quoque tempo-
 re vena pedis diuidi possit. hæc enim vena
 maxime habet menstrua prouocare: sectæ
 vero in cubito venæ magis purgationes mē-
 struas comprimunt, cum sanguinem, qui ad
 vterum fluere deberet, ad superiores cor-
 poris partes retrahant, ac renellant: quam
 menses promoueant, quod fatetur Galenus
 in libro De Curandi ratione per sanguinis
 missionem cap. 11. & cap. 18. Præterea cum
 in principio ad longinquiora fieri debeat
 euacuatio; quamprimum vena Tali secan-
 da videretur. Verum hæc opinio Galeno
 maxime aduersatur; quippe qui in decimo
 libro de compositione medicamentorum
 secundum locos cap. 2. in Curatione Ischia-
 dicæ passionis dixit, plurimum totius cor-
 poris vacationem valere, ideoque ab ipsa
 incipiendum esse, non solum à cruribus,
 sed & à cubito primum sanguinis detrahi-
 one facta. quod & Auicenna in 22. tertii
 tractatu 2. c. De cura Sciaticæ, à Galeno as-
 sumpsit, dicens quod in illis, quæ sunt san-
 guineæ, ex magis conferentibus illis est
 phlebotomia in primis ex manu, deinde ex
 pede; & non fiat phlebotomia ex pede, nisi
 post phlebotomiam ex manu. idem & vo-
 luit

*Rationes eo-
 rum, qui an-
 te Saphena
 sectionē supe-
 riores venas
 incidere vo-
 lunt.*

Confutatio.

luit Auicenna in decima sexta tertii tractatu quarto cap. De cura Colicæ apostemosa: vbi iussit prius ex Basilica, post ex Saphena phlebotomiam fieri. quod & Galenus in libro Artis Medicæ capi. 95. conscripsit, suadens id, si plethoricum nimis corpus fuerit, per partem affectam vacuatio non fiat. nã si scarificationibus, aut sectionibus sensibilter euacuaremus, plus ratione excitati doloris attraherem⁹. Corpore igitur pleno existente prius aliqua ex superioribus venis secanda erit; post vero ad saphenæ sectionem accedemus. Nec solum hæc fuit Galeni, sed & antiquissimi Rasis sententia: qui prius basilicam, post venã pedis secandam esse longa experientia comprobauit. quapropter ingenti plenitudine corporis existente, secta primum vena pedis, periculum non paruum impenderet; ne ob immoderatam plenitudinem confertim impetu magno in vterum irruentem, mensium fluxus magis cohiberetur, quã vilo modo allici posset aut prouocari. Nec in principio ad longinqua trahere debemus, & præcipue materia ipsa quiescente, quæ superioribus venis sectis commodius & sine periculo vacuatur. Et quoniam hoc in via Galeni perspicuum est, & vix dignum dubitatione: ideo hæc pauca, quæ ad medendi Methodum spectare visa sunt, breuiter attingere volui. Nunc ad aliarum

Solutio Ratio

EMMS.

arum

arū venarū sectionem redeo, quæ quoniam nō ita, vt iā enarratæ, in vfu sunt, vt lecentur, ideo de his sicut & de arteriarum sectione non loquar. hæc enim ardua est, nec caret periculo, vt pauci nostro tempore hoc opus exercere audeant. Hæc de venis: nunc qui sint scopi sanguinis mittendi quantitatem indicantes, inuenire tentandum est.

Quæ nam sint indicationes, ex quibus mittendi sanguinis quantitas cognoscatur.

C A P. V.

NIHIŁ eque artem Medicam in regendo coniecturalem efficit, vt et̄iulque remedii quantitas. hæc enim cognitio omnium difficillima est. Verum tamen est, & quamuis extrahendi sanguinis quantitas coniecturalis sit: magis tamen secura est, cū in potestate nostra si sanguinem sistere; quam sit purgantis Medicamenti quantitas: teste Galen. 2. De Ratione victus in acutis comm. 11. & in libro De curandi ratione per missionem sanguinis cap. 12. quod enim medicamento assumptum fuerit, quo minus assumptum fuerit fieri nequit. neque in nostra potestate situm est, vt eius portionem aliquam, vbi semel in ventre fuerit, auferamus; vel si necesse sit addamus: hoc vero licet in sanguinis missione, ideo minus periculum imminet ex sanguinis missione, quam

Quantitas sanguinis extrahendi magis est secura quā sit quantitas medicamenti purgantis.

quam ex medicamento purgantis exhibitione.

Quantitas sanguinis mittendi ex quibus nam cognoscatur.

Quantitas itaque mittendi sanguinis ex virtute primo cognoscetur, & maxime ex pulsu. ideo Medicus, dum mittitur sanguis, pulsum manu tangere debet; & ad permutationem pulsus permittere, ut sanguis exeat, & maxime si magna aliqua vacuatio, vel usque ad animi defectum fieri contingat, ne aliquando Medico inopinante pro Animi deliquio Mors occupet. ideo nisi magna necessitas incumbat, satius erit à tam copiosa vacuatione abstinere ex consilio Gale. in libro De curandi ratione per sanguinis mis-

Quando missionem sanguinis partiri expedit.

Mutatio coloris in sanguine inspicienda.

missionem cap. 12. Quod si aliquando vires imbecilliores sint, & affectus missionem sanguinis desideret, tunc missionem sanguinis partiri expedit; & bis aut ter secare venam, parumque sanguinis quaque vice detrahere. Secundum, quod Medicus debet animadvertere, est, ut mutationem coloris in sanguine inspiciat, & hanc coloris mutationem in sanguine expectada iudicavit Hippo. in pleuritide 2. De ratione victus in acutis, com. 10. Si enim dolor in pleuritide ad brachium, vel mammam ascendat, internam venam secandam iussit, & eousque sanguinem esse auferendum, donec rubrior flaviorque multo fluat, aut pro puro rubroque liuidas. utrunque enim contingit. alius enim

enim est, qui in phlegmone est sanguis ab eo, qui secundum naturam, utpote plus excalesctus. si itaque sanguis naturalis antea in corpore crudior erat, rubrior multo & flavior efficitur, qui est in phlegmone loco affecto. quod si rubrior prius erat, liuidus & niger per adustionem euadet. ideo sanguinis mutatio in sectione venæ consideranda: quod si virtus prius deficiat, eius mutatio in colore expectanda non est.

Tertio Redundantia & plenitudo si adsit in corpore, nobis quantitatem sanguinis mittendi indicabit. secundum enim modum redundantia, modus vacuationis sanguinis esse debet. Adde & his omnibus laborantis temperaturam, habitum corporis, ætatem, consuetudinem, tempus anni, & regionem. Proinde, quod ad temperaturam attinet, in pueris propter temperaturam calidam & humidam; cum sanguinis multum digeratur & absumatur, minus sanguinis detrahimus, quam plenitudo commonet.

Sic & ratione habitus corporis, candidis, laxis, mollibusque; ratione vero ætatis sanguinem pueris non detrahimus: At ratione consuetudinis, ut si quispiam in antea vita plurimus cibus usus fuerit, istis plurimus sanguis detrahendus. Ratione vero temporis anni nimis calidi, ut sub Cane, quia multum substantiæ nostræ tunc temporis
per

per halitum dissipatur, & consumitur: in regione vero & tempore Anni frigidiore propter insequentem refrigerationem largam euacuationē sanguinis fugiemus. Hæc autem omnia alio quodam interueniente videlicet virtute, sanguinis detrahendi quantitatem indicant.

Illud vero memoriæ mandandum est, quod quotiescunque in febribus putridis sanguinem mittimus, semper aliquid sanguinis reponamus ad curationis spatium, quo minus aliquando intempestiue nutrite cogamur. Putredo enim & obstructio missione sanguinis non aufertur, sed putredinē virtus naturalis fortis superare solet, ideo ad eius custodiam aliquid sanguinis semper relinquendum: quod consuluit Galenus II. Methodi cap. 14. Sic itaque mittendi sanguinis quantitatem Medicus deprehendet; Quo vero tempore vena secanda sit decernendum restat.

Quando, & quo tempore vena secanda sit.

CAPVT VI.

QVAMVIS in tempore anni calidiore, aut frigidiore, sanguinem mittendum non esse dictum sit: adhuc tamen exacte magis, quo morbi tempore, & qua die vena secanda sit, pertractandum videtur.

Auicenna in quarta primi cap. 20. dixit, quod

II. Meth. c. 14.

Galenus con-
siliium.

quod securius utemur sectione venæ propter præseruationem morbo nondum præsentē, quam iam præsentē: ideo in principio Morbi penitus phlebotomiam dimitteñdā præcepit. si enim in principio fiat, humores attenuat, & eos per corpus fluere facit, & sano sanguini eos admiscet, & nihil euacuatur ex eo, quod oportet, & facit, ut necessaria sint medicamenta, quæ dolorem leniant. ideo, cum iam concoctio apparuerit, & ægrotudo principium aut statum præterierit, tunc sanguinem detrahendum esse. Hæc Auicenna, quæ sane falsa sunt, nec Hippocratis, & Galeni placitis cōsentanea. Hippocrates enim 2. Aphorismorum Aphorif. 29. scripsit morbis inchoantibus si quid videretur mouendum, moueri debere: consistentibus vero illis & vigentibus, melius esse quietem adhibere. Galenus vero in comm. inquit in principio conuenire sectionem venæ, nonnunquam vero purgationem: quorum neutrum oportet morbo iam consistente adhibere. Cuius Hippocra. in sequente Aphorismo rationē reddidit, Circa enim initia & fines omnia imbecilliora: circa vigores vero fortiora. amplius cur nam oportet expectare concoctionem in missione sanguinis, cū sanguis ex sui natura semper sit concoctus, & aperta vena facile exeat, ac nulla vj educatur?

Auicenn. rationes, quib. probat in principio morbi phlebotomiam esse dimitteñdam.

Auicenn. opi. falsa.

Argumenta contra Auic.

catur? Quin etiam, quomodo phlebotomia bonum rapiet, & malum relinquet, cū semper Natura bonum humorem & sibi familiarem conferuet; alios vero vitiosos & inutiles extrudat, atque reiiciat?

Præterea dum ait phlebotomiã humores attenuare, sibi repugnat Auicenna, cum in quarta primi cap. 4. censuerit phlebotomiã magis humores ipsos crassos reddere, quam tenues; sanguine & spiritibus ipsis, qui humores attenuant, per sectionem venæ euacuat. Id insuper admiratione dignum videtur, quod cum iam status pertransierit, & æger omne iam vitæ discrimen euaserit; velit miserum ægrum sectione venæ cruciare.

Euasio.

Quod si quis venia dignum Auicennam arbitretur; utpote qui senserit post statum cum Natura Crisim tentauerit; hæc vero diminuta, & imperfecta sequuta fuerit, venæ sectionem procurandam. Sed neque hoc

Confutatio.

Auicennam defendit; quare enim vult materiam illam ex imperfecta crisi relictã missionem sanguinis euacuare; virtute tunc temporis ob diuturnam pugnam cum morbo, imbecilliori? & maxime cum residuum illius materiæ prompte & facile medicamentorum viribus succumbat; & per purgantia pharmaca quotidie euacuari cōsueuerit? In peracutis itaque, & periculosis morbis nemo non videt Auicennam aberrare & deci-

pi. in acutis enim primo die secate venam aut medicari oportet. tardare enim in his malum est; authoritate Hippoc. 4. Aphorismorum Aphorif. 10. Quod si de morbis salubribus Auicenna loquatur; in his fortasse sanguis nec in principio, nec villo alio tempore detrahendus erit. sanguis enim tunc mittitur, cum adest morbi magnitudo. Id vero, quod nonnulli dicunt, rursus excipiendum est: putant enim in Morbis ipsis non periculosus, vt in tertiana Auicennam monere in principio non mittere sanguinem; quia Natura novitate Morbi territa est: atque isti Naturam ex numero facultarum cognoscentium faciunt. Adde, quod si Natura in morbis periculosus deterreretur; quanto magis in exitalibus; & periculosus terri debet, in quibus tamen ad sanguinis missionem primo quoque tempore properamus? Hæc igitur erroris plena sunt, & dimittenda; ac pro constanti habendum in principio morborum venam secandam esse. ideo morbo iam præsentem venam incidere monet Galenus, qui in libro De curandi ratione per sanguinis missionem cap. 9. & cap. 12. inquit; Vbi adest feruescentis sanguinis plenitudo, acutissimam accendens febrè, subito ac semel euacuare, eamque inanire tentandum, vel vsque ad animi deliquium, virium modo inspecto robore: quod & primo Apho-

Opinio quorundam rursus excipienda.

Conclusio vera.

rismorum Aphorismo 23; agendum consuluit.

Qua vero die sanguis mittendus sit; pro comperto habendum est, nullam diem determinatã esse mittendi sanguinis. hinc occasione accepta Galenus eos deridet in libro De curandi ratione per sanguinis missionem cap. 12. qui à secunda diei hora ad quintam aut sextã solummodo sanguinem mittebant, haud alio quouis tempore: Galenus vero quocunque tempore, immo per noctẽ sanguinẽ mitti posse sine periculo testatur. Vnde nono Methodi cap. 5. optimum factũ esse ait (id quod ipse semper in re quaque fecit) vt non numero dierum, sed vni vtrium robori attenti simus. quippe quod si seruatum sit, nõ solũ sexto septimoue, sed etiam sequentibus diebus sanguis est mittendus. Verum, quoniam vt ipse in libro De curandi ratione per sanguinis missionem cap. 20. testatur, exoluitur temporis tractu in plarisque morbis virtus; idcirco & mittendi sanguinis occasio dierum numero deperditur; nõ tanquam primario id dies efficiant; ac non re aliqua intercedẽte, nempe virium dissolutione. Itaque, si quando vel secundo à principio die vires exolui videãtur, à vena secunda abstinemus: hæc Galen. Hora vero electa mittendi sanguinis matutina hora est, post digestionis complementum, & expul-

Qua die sanguis mittendus sit.

Dies indicat sanguinis missionem re aliqua intercedente nampe virium dissolutione.

expulsionem superfluitatum, vt voluit Auicenna in quarta primi cap. 20. hora etiam magis quæta eligenda est.

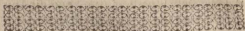
Vtrum vero coniunctio, & oppositio Solis & Lunæ in sectione venæ spectanda sit? in morbis leuibus spectari potest. si vero acuti Morbi & vehementes vrgent, astrologica observatio non est curanda. hæ enim causæ cælestes remotissimæ sunt, nec Hippo. istas considerauit: verum quarto Aphorif. Aph. 10. primo die in acutis oportet medicari; & Gal. in lib. De curandi ratione per sanguinis missionem cap. 12. dixit in quibus sanguinis feruentis copia apparet, priusquam in principem aliquam partem ingruat, quam ocysime vacuare oportet. Quomodo vero sectio venæ fieri debeat; sciendum est, quod aliquando sanguine crasso existente foramen latius fieri debet, & præcipue in hyeme: æstate vero subtilias foramen fieri poterit sanguine ipso tunc fluido & tenui existente; Phlebotomus etiam, ne dolorem inferat, oleo aut alio simili liquore perungi poterit. Sectio autem aliquo modo in obliquum tendere debet. Post Phlebotomiã vero ægri somnum vitet, ne dum dormiunt vena aperiat. Hæc

An in missione sanguinis Astrologica observatio spectanda sit.

Quomodo vena sectio fieri debeat.

Sunt recte sectio Venæ adhiberi posset. Reliquum est

ne, quæ per Pharmacum fit, loqui tentemus: hinc orationis nostræ sumpto exordio.

PARS TERTIA,
DE RECTA PURGANDI
ratione per Pharmacum.

Quid sit Purgatio: C A P. I.

UM de Purgatione sermonem habituri sumus, id quod superius de Sectione venæ tractâtes fecimus, nunc quoque servandum duximus; vt primo, quid Purgatio sit, inquiramus.

Purgatio igitur teste Galen. 1. Aphorismor. com. 2. & 2. Apho. com. 7. est humorû, q̄ sua qualitate molestant, euacuatio. Auicenna vero in quarta primi cap. 3. dixit, quod euacuatio humoris, qui solus in quantitate augetur, aut corrumpitur, propria est à minutione alia. Quasi voluerit purgationem esse propriam alicuius humoris, vel in quantitate aucti, vel corrupti, euacuationem. Sed improprie Auicenn. loquutus est. quomodo cûque enim alij humores à sanguine in quantitate augeantur; non in quantitate, sed in praua qualitate, vt recte putauit Galenus 4. Aphorismorum comm. 2. peccare dicuntur.

Proprie

*Purgatio
quid sit.*

Auic. Improprie loquutus est.

Proprie enim sanguis in quantitate excedit, *Purgatio in*
 ideo tunc venam secamus, quæ omnes hu- *quo differat*
 mores æqualiter euacuat, & in hoc purga- *à phleboto-*
 tio à phlebotomia differt. Purgatio enim *mia.*
 non omnes humores æqualiter, sed propri-
 um humor è euacuat. ideo purgatio, si secun-
 dum genus accipiatur, bene quoddam vnũ
 auxilium existit. si vero secundum speciem
 sumatur, vnum quoddam auxilium esse nõ
 potest, cum aliis alij humores vacuari debe-
 ant, vt habetur ex Galeno 6. Aphorismo.
 comm. 47. Purgatio alia vniuersalis, alia par-
 ticularis. vniuersalis est, quæ à toto corpore;
 particularis, quæ ex determinata parte hu-
 mores educit. Quid igitur sit purgatio, &
 quomodo differat à venæ sectione, & quot
 modis sumatur, manifestum est. Nunc qui-
 bus morbis, & humorum vitis ipsa debeatur,
 quærendum est.

*Purgatio
 quot modis
 sumitur.*

*Quibus morbis & humorum vitis purgatio con-
 ueniat, & de ordine sectionis venæ,
 & purgationis.*

C A P V T II.

NON solum presentibus morbis purga- *Purgatio nõ*
 tiones conferre solent: verum etiam *modo presẽ-*
 imminentes morbos aliquando purgatione *tibus, sed et*
 adhibita anteuertimus, ac propulsamus. Id- *imminentibus morbis*
 circo Galenus eos, qui ex humorum corruptela *conferri.*
 morbis capi solebant, Purgatione per

pharmacum, vel potione data, à Podagra, ab Articulorum doloribus, à Melancholia, Apoplexia, & Comitiali morbo præseruabat. porro horum nonnullis humores pituitosos, nonnullis amaram bilem, nonnullis atram, nonnullis aquosa excrementa expurgabat; secundum naturam earum, quæ superuenire consueuerant, passionum. Ideo quendam, qui Melancholia quotannis capi solebat, Galenus purgato humore Melancholico Vere & Autumno; sicut fœminam, quæ aliquando cancerum in mammilla passa fuerat, singulis annis in vere euacuâs medicamento atram bilem purgante; præseruauit & ad sanitatē perduxit: vt est legere in libello, Quos & quando purgare oportet: & in sexto Aphorismorum comm. 47.

*Purgatio
quando conueniat.*

Cum igitur alii humores à sanguine praua qualitate affecti morborum causæ fiunt, si ad benignum permutari non possunt, ita vt utiles fiant, & alendo corpori idonei; non sectione venæ, sed pharmaco purgante educendi sunt. cum autem quisque morbus ex proprio humore peccante ortum habeat, in vnaquaque ægritudine suus humor purgandus erit. igitur Lepra, Cancer, Elephantiasis, nigros humores subduci postulant. Comitialis autem attonitique, qui ægrius spiritum ducunt, vt Asthmatici, pituitosos. Articulares vero dolores, si mul-

multo cum dolore infestent, flauam bilem: si cum tumoribus frigidis fuerint, pituitam extrahi volunt. His itaque morbis presenti- bus, & futuris purgatio conuenit. Illud au- tem Auicennæ præceptum, quod habetur in quarta primi c.14. nequaquam contem- nendum est: quod, quamuis aliquando pur- gatio necessaria sit, tamen, cum aliquid pro- hibeat eam, vt ætas puerilis, aut mulier præ- gnans, tunc sommo & inedia curanda est e- uacuatio. quod verum est, cum in corpore tali cruditates plurimæ, & pituitosi humo- res congesti sint: non humores biliosi: hi e- nim ex inedia acriores redduntur. ob id mo- nebat Hippo. pichrocolis inediam nocere: inedia autem (quoniam non per se ipsam e- uacuat) ex accidēti vacuare dicitur, naturali enim modo per trāspirationem in inedia fit euacuatio nullo alimento accedente in eius locum, quod vacuatū fuit. quapropter tunc euacuatio manifeste deprehēditur, quæ an- tea latuerat, vt placuit Gal. in 2. Aph. com. 17.

Porro locus hic quætere videtur, vt de or- dine sectionis venæ & pharmaci aliqua in mediū adducamus. si enim cōtingat, (quod & sæpius euenire solet) vt quispiā, & sectio- ne venæ & purgatione indigeat, dubitari po- test, an à sectione venæ primū an vero à pur- gatione incipiendum sit. Galen. decimo De compositione medicamētorum secundum

*Auicennæ
præceptum
non contem-
nendum.*

Inedia gby nocet.

*Quæstio de
ordine sectio-
nis venæ &
purgationis.*

locos cap. 2. si corpus ex æquo humoribus redundet, venæ sectionem primo assumi, post vero purgationē sequi voluit. quod & Auice. in quarta primi cap. 4. asserit. & hoc inquit fuisse præceptū Hippo. in libro Epidemiorum, & hanc esse veritatē, vt si sectio venæ & purgatio necessaria fuerit, quæ per pharmacum vehemens fieri debeat, à sectione venæ inchoandum sit. Quod si aliqua cruditas sit in venis mæseraicis, vel fæces in intestinis obduratæ fuerint, non negauerit Auicenna, quin possimus medicinis Benedictis, & leuioribus, vt Manna, Cassia, vel Clysteribus, illas educere: modo euacuatio per pharmacum violentē trahens non fiat. & hoc etiam Galenus nono Methodi cap. 5. obseruauit; qui, si præcesserit ciborum cruditas, tanto tempore venæ sectionem distulit; quantum sufficere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descenderent, videretur. Nam si pleno ventriculo cruditatibus existente, vel venis mæseraicis, venæ sectio cruditatum coctionem, vel excrementorum expulsionem præcederet, tunc ne vacuum daretur, cruditates illæ in venas traherentur: & sic venæ malis humoribus replerentur. Vera igitur sit hæc conclusio, q̄ pharmacū leniens, & Clyster potest & debet in legitima curatione sectionē venę præcedere. pharmacū autē electiue trahens, & cū violentia,

Clysteres & Medicina be mediæ sectionem venæ præcedere possunt.

Ratio cur pleno ventriculo cruditatibus sectio venæ non conueniat.

tia, illi semper postponendum est. Quod
 vero Auicenna ibidem addit, veritati & Ga-
 leno maxime repugnat. dicit enim frigidis
 humoribus, & crassis in corpore existi-
 bus à purgatione primo esse incipiendum,
 post vero venam secandã, in hoc enim mul-
 tipliciter errat. Primo, quia humoribus pi-
 tuitosis crassis, & frigidis cū sanguine mi-
 xtis, voluit primo sectionem venæ ante pur-
 gationem moliri; cum & in hoc casu pari ra-
 tione à purgatione per pharmacum curatio
 principium sumere debuisset. Secundo, in
 hoc à Galeno defecit; qui in Methodi, cap.
 quarto: quamuis in corpore adesset obstru-
 ctio ex crassis & glutinosis humoribus, tamẽ
 primo à sectione venæ curationem auspica-
 ri voluit. Quod si Auicenna intelligat pituito-
 sis humoribus sanguinem copia sua & mul-
 titudine vincentibus; primo Purgatione tunc
 esse vtendum; tunc & valde hallucinatur,
 cum casum proponat, in quo venæ sectio
 non conueniret; nisi cum plurimis illis fri-
 gidis humoribus sanguinis aliqualis esset
 excessus; quid raro accidit; & vt accidat vix
 possibile forsan videtur. Sed Auicenna rati-
 onem affert, quæ est, quod sanguine extra-
 ctio humores illi crudiores euadent, & sic
 præmissa venæ sectione ad frigidiorum cru-
 ditatem agrum perducemus. At hæc ratio
 nulla est. non enim ratione obstructionis,

*Auicenna et
 vor maxi-
 mus: & mul-
 tiplez.*

*Ratio prima
 contra Aui-
 cennam.*

Secunda.

*Auic. ratio
 nulla est.*

quæ fit à crassis & frigidis humoribus ; sed ratione superabundantiæ sanguinis ; vena secta sanguinem detrahimus : nam obstructio aliis postea remediis curatur. ideo obstructione copiæ sanguinis iuncta, non plurimum sanguinis extrahendum, sed aliquid ipsius ad curationis spatium reponendum ; vt nos commonefecit Gale. 11. Methodi ca. 14. 24. Talisque est ordo inter sectionem venæ & purgationem. Sed qualia nam in genere medicamenta purgantia esse debeant, iam in medium afferamus.

Qualia in genere medicamenta purgantia esse debeant.

C A P. III.

Medicamentum sanguinem à principio euocans reperitur.

CV M Medicamenta alia bilem flauam, alia pituitã, alia atram bilem educant ; nam medicamentum, quod sanguinem à principio euocet etiam reperitur ; sed hoc magis venenum est, quã medicamentum ; ideo nomine caret : & quamuis dicebat Galenus in libro de purgantium medicamentorum facultate cap. quarto ; Ego scirem, quibus nominibus hæc medicamenta nuncupentur, tamen literis commendare nolim ; his enim medicamentis nemo sane prudens Medicus vteretur : quia hoc esset iugulare hominem, non purgare. Ibi que casum quendam, qui apud Thraces euenit, Galen. recēset,

set, quæ hic narrare breuitatis causa prætermitto, & ad qualitatem medicamentorum explicandam redeo. Qualia igitur medicamenta esse debeant, cum hæc aut mitia sint, aut mediocria, aut vehementia; qualibus horum vtendum sit; Medicus ex humoribus, qui purgandi sunt, & ex loco, in quibus hi continetur, cognoscet. Humor enim Melancholicus, cum valde contumax sit, difficillimeq; medicamentis cedat; validis medicamentis, quibus foras eliciatur, indiget; Superfluitates vero, quæ in intestinis resident, mitioribus medicamentis vacuantur; post materiæ illæ, quæ sunt in venis sequuntur: quæ vt dicit Auicenna in quarta l. ca. 3. faciliores sunt ad euacuandû, quàm sint materiæ, quæ in membris, & iuncturis impactæ morentur. his enim Auicenna, materias, quæ in venis sunt comparat; non superfluitatibus, quæ in naribus, palato, auribus, aut intestinis cõtineantur. cui n. dubiû, qd hæc facilius vacuâtur, quàm illæ, quæ sunt in venis? Ideo, quæ in venis sunt, mediocri medicamento euocari poterunt: quæ vero in membris sunt, & iuncturis hærent, non nisi vehemērioribus pharmacis extirpari poterunt. Nimum enim absunt, vt egre virtus pharmaci ad superfluitates eas expurgandas pueniat; & quia (vt inquit Auicenna) Necessarium est, vt cum euacuantur, aliæ cû eis

Ex quibus locis difficillius materia educantur.

egre;

*Quare lepra
& Morbus
Gallicus vix
vnuquam re-
ctè curantur.*

egrediantur. Hac ratione fit, vt lepra, Anasarca, & Morbus Gallicus, cum iam altas in solidis membris radices egerint, vix vnquã rectè curètur; ob id Galenus in libro, Quos & quando purgare oportet, monebat, noxio humore in vniuersum corpus redundãte, omnes euacuationum species admouendas: nulla alia de causa (vt arbitror) nisi ob magnam illorum vitiosorum succorum in vacuatione difficultatem. Pari quoque ratione & Podagra, ac Arthritis vix vnquam sanantur, cū in ipsis materiæ iuncturis hæreant, ac impactæ sint, vt non nisi valentioribus pharmacis diuelli, & extrahi possint. Quæ vero sint mitiora, quæ mediocra, quæ valentiora medicamenta, orationis consequentia adductus exponere aggrediar. Quoniam vero alia istorum bilem flauam, alia pituitam, alia melancholiam educunt: & medicamenta alia simplicia sunt, alia composita: ideo quæ, & quot sint, quæ vnumquenque humorem excutiant; quæ, & quot simplicia reperiãtur, explicabo: ea vero, quæ substantia aduersa sunt, omittam: hæc enim omnia per experientiam inuenta sunt; & quotidie noua aliqua medicamenta, quæ tota substantia agant, in vsum prodire possunt; ideo Galenus 13. Methodi cap. 6 de his sermonem habere noluit in libris Methodi Medendi, cum nulla horum sit Methodus,

duſ, ſed experientia tantū inuenta ſint. De his igitur Medicamentis, quæ noſtro tempore in communi uſu ſunt, breuibus agam.

*Quæ, & quot medicamenta in uſu ſint, quæ
vnumquemque humorem educant.*

C A P. IIII.

MITIORA medicamenta, quæ flauam bilem educunt inter ſimplicia hæc habentur, Caſſia fiſtularis, Mannâ, Rhabarbarū, Thamaryndi, Myrobalani Citrini, Succus Roſarum. quod veto inter ſimplicia valentius flauam bilem expurgans, eſt Scammonea, quæ tamen nunquam exhiberi debet, niſi prius corrigatur. Modum autem, quo ipſa corrigatur; Meſue docuit. Scammonea enim decocta in Cytonio corrigitur; & Maſtiche adiecta vis eius reprimitur. Compoſita vero Medicamenta, quæ bilem flauam educunt, & in numero Mediocrium habentur; ſunt Diaprunis ſimplex, & Diacatholicon. Compoſita vero vehementiora ſunt, electua. de Succo Roſ. Diaprunis Sol. electua. de Pſylio, electua. Roſ. Meſue. Quæ vero pituitâ purgant; ſimplicia ſunt; & familiaria; Agaricus, Turbith. quæ vero mediocria ſunt, eſt hiera ſimplex Galeni. hæc enim præſtantiffimum eſt Medicamentum; ut huius uſu multos Galenus per literas cu-

*Flauam bilẽ
quæ medica
menta edu-
cant.*

*Pituitã qua
medicamen-
ta purgant.*

*Hiera ſim-
plex Galeni*

raue-

*medicamen-
tum est pra-
stantissimū.*

rauerit ex Iberia, Celtica, Asia, Thracia, aliis-
que Regionibus licetis acceptis, vt ipse
quarto De locis affectis cap 2. scriptum reli-
quit. hiera enim maxime tunicas ventriculi
à pituitoso humore expurgat. Diaphinicon
quoque in hoc ordine reponitur. valentio-
ra sunt Eleſtuarium Indum, & Benedicta.

*Atram bilē
qua purgēt.*

Quæ vero atram bilem educunt, simpli-
cia hæc sunt; Cassia, Sena, Polypodium, E-
pythimus. Composita hæc esse dicuntur,
Diasene, Diacatholicon, Confectio hame-
ch. Hierâ etiam, quæ elleborum recipit, cu-
ius Galenus in libro Quos & quando pur-
gare oportet, meminit; medicamentum est
mitiſſime atram bilem expurgans. Hæc igitur
de Medicamentis purgantibus per cōpen-
dium statuta sint: nunc de quantitate isto-
rum differamus.

*Qua nam sit medicamentorum quantitas desi-
nienda, & qui homines purgandi sint.*

CAPVT V.

QVONIAM medicamentorum quan-
titas coniecturalis est, hinc fit, vt valde
periculosum sit purgantibus medicamentis
vti; nisi prius eorum quantitatem noueri-
mus: in qua si forte errauerimus, non parum
ægrum ipsum lædemus, cum talis medica-
mentorum exhibitio corrigi postea non
possit. quod enim semel in ventrem deuo-
ratur

ratum est, quominus deuoratum sit, fieri nequit. Medicus igitur diligentia omni & studio in id debet incumbere, vt exhibendorum remediorum quantitatem cognoscat. Itaque ad quænam mentis acie dirigens in aliquam ipsorum coniecturalè notitiam perueniat, considerandum est. Primo igitur Medicus in hoc studere debet, vt naturam egrotantis, & indiuidualem cuiusque proprietatem agnoscat. Alii namque difficulter purgari solent, alii modica quauis potione adhibita copiose vacuantur. Verum, quoniam natura ægri difficulter cognoscitur, ob id maxime coniecturalis efficitur euacuationis in hoc auxilio quantitas. Medicus itaque, cum aliquem purgare voluerit, interrogare debet, an ex medicina quauis assumpta copiose euacuati soleat, an tantum ex validioribus pharmacis veter eius soluatur.

Secundum postea, quod Medicus considerare debet, est, vt habitum corporis respiciat. si enim ægri molles habeant carnes, & delicati sint, ac in otio degant; hi prompte euacuantur, & leuioribus medicamentis purgari possunt: vel vehementibus, in parua tamen dosi exhibitis. Quod si bene carnosus sint, duri, ac robusti, vt Piscatores sunt, & Agricole; hi validioribus medicamentis, vel leuioribus quantitate auctis per inferiora euacuari possunt; ex sententia Hippo-

*Notitia quæ
titatis medi-
cametorum
ex quibus
habeatur.*

*Natura æ-
grotantis.*

*Habitus cor-
poris.*

cratis quarto Aphorismorum Aphorismo 7. Quin etiam Medicus partes ad umbilicū & inum ventrem atinentes manibus pertractabit; quæ si crassitudinem habeant, cū robustę sint, bene purgationibus seruire poterunt. quod si partes illæ tenuiores sint, ad inferiores purgationes periculosum, ut Hippocr. docuit 2. Aphorismorum Aphorismo 35.

Consuetudo. Tertio Medicus Consuetudinem animaduertere debet, & tunc consuetos purgari validioribus medicamentis euacuabit: hi nanque pharmacis assueti difficulter illorum vi soluntur. quæ enim assueta sunt, infuetis minus molestant. ideo Hippo. 2. Aphorismorum Aphorismo 50. ad infueta permutationem fieri debere præcepit. Vnde & medicinas interdum Medicus permutabit. ab assuetis enim non fit passio. Auth. etiam Auicen. in quarta primi, cap. primo.

Virtus. Quarto Medicus in purgatione virtutis curam habere debet. ideo si virtus valida fuerit; validis etiam vtetur medicamentis: si debilis, ab huiusmodi medicinis abstinabit. virtus enim imbecillis ex purgationibus dissoluitur. Sic & ætas consideranda est. Puerorum enim natura & ætas leuioribus tantum pharmacis eget, non fortioribus; sic & Mulieri prægnanti non nisi benigniora medicamenta offerri debent.

Quin-

Quinto loco Tempus anni, Regionem, *Tempus anni &c.*
 & statū cœli inspicere oportet. Si enim hæc
 calidiora sint, purgationes prohibent: id-
 circo Hippocr. quarto Aphorismorum A-
 phorismo quinto, dixit, Sub Cane, & ante
 Canem, difficiles esse medicationes. Tunc
 enim natura debilis est, & si fieret purgatio,
 dissolueretur, vel pugna maximā fieret in cō-
 trarias partes pharmaco, & aere humores
 trahentibus. Sic nec frigidioribus tempori-
 bus purgationes bene eueniunt, cum viæ
 tunc non pateant, & humores ad euacatio-
 nem parati non sint. difficilis itaque succe-
 deret purgatio:

Ultimo humorum peccantium natura *Humores peccantes.*
 spectāda est. Crassiores enim humores Me-
 dicinas potentes, & in maiori dosi postulāt,
 cum mirū in modum purgationi resistant.
 contra vero humores Tenues quibuslibet
 pharmacis efficiuntur. His cognitis facile Me-
 dicus coniectura aliqua artificiali Purgan-
 tium Medicamentorum quantitatem do-
 simque in singulis morbis definitam asse-
 quetur.

Nec præterea illius Medicus immemor
 esse debet, quod Hippo. 2. Aphorismorum
 Aphorismo 37. literarum monumentis mē-
 dauit; quod corpora sana difficulter ferunt
 medicationes: ideo corpora sana purgare
 medicus non tentabit. nam & Vertigines, &
*Sana corpo-
ra purgari
non debent.*

Tormina patiuntur, ægreq; in his purgatio succedit, & cum hoc etiam celeriter exolvuntur. Causa autem horum omnium Medicina est, quæ, cum sibi proprium humorem educere cupiat, nec ipsum reperiatur, sanguinem & carnes colliquat, ut ex eis, quod superfluum est, eliciat: quam causam reddidit Galenus. 2. Aphorismorum Aphorismo 37. & in libro Quos, & quando purgare oportet, in principio. Sed, cum duplex sit quantitas, Medicus non modo continuam, sed discretam etiam medicamentorum quantitatem scire debet; videlicet an semel totam purgationem facere opus sit, an vero ipsa læpius partiri expediat. Si igitur virium robur aderit, & materia plurima, paulatim eam oportet vacuare. Quod si vires imbecillæ fuerint, & humores vitiosi plurimi, tunc affectus vel spatio temporis, vel ægre sanatur. tunc igitur paulatim, quod vitiosum est, vacuari debet, & paulatim inuicem, quod salubre est, pro eo reponi. Quod præceptum tradidit Galenus. 9. Methodi cap. 10. Verum id dubitatione dignum videtur; & quæri potest, quousque Medicus euacuando procedere debeat, & an totus malus humor penitus expurgandus sit. Avicenna enim in quarta primi cap. 3. dixit, quod minus nocuum erant dimittere aliquid materiam, quod necesse erat educere, quæ exquisitissime euacuare.

Nam

Medicus non modo continuam, sed discretam medicamentorum quantitatem scire debet.

*Quæstio.
Quousque Medicus euacuando procedere debet*

Nam multoties Natura quod residuum relictum fuit, ex se ipsa nullo pharmaco intercedente vincit, & resoluit. quod & Hippoc. testatur primo Aphorismorum Aphorismo 3. Vbi extremas euacuationes periculosas esse affirmavit. Verum ex altera parte idem Hippocr. 2. Aphorismorum Aphorismo 12. dixit, quod ea, quæ in morbis relinquuntur recidivas facere consueuerunt; ideo primo Aphorismorum Aphorismo 23. Voluit deiectiones non esse multitudine æstimandas, sed si talia deiiciantur, qualia conueniunt, & ægri leuiter ferunt, tunc & vsque ad animi defectum euacuationes progredi posse. Quid ergo in hac controuersia statuendum est?

Hæc sane lis, & apparens dissensio non alia ratione dirimenda videtur; nisi natura humorum perspecta ac virtutis. Si enim virtus valida sit, & humores a deo corrupti, vt ad benignum naturæ opæ redire nequeant, tunc vnica euacuatione humores isti depellendi, vt nihil eorum reliquum in corpore supersit. Nec casus iste impossibilis est. potest enim Morbus esse magnus & plurima materia in corpore corrupta; virtute tamen in robore suo permanente; autoritate Galeni in tertio libro De Crisibus cap. 10. Quod si Naturæ beneficio humores illi bo-

Solutio.

Morbus potest esse magnus virtute valida.

nitatem aliquam, & ornatum recipere possunt, alterari ac concoqui cum semiputrescentes sint, & semimali; tunc humores illi exquisitè vacuari nō debent. immo, si facultatem naturālē, quæ concoquit, excitemus firmemusque, quæ putrescentia sunt, quamuis purgante medicamento non educamus, sanabimus, vt sensit Galenus in. Methodi c. 9. Illud tamen magis semper eligendum est, vt, quamuis humores ita vitiosi sint, vt ad aliquem naturæ ornatum redire nequeant, totum tamē medicamento repente non detrahamus. magnum enim ex hoc sequeretur incommodum. Plurimum enim & repēte (vt habetur ex Hippocr. 2. Aphorismorum Aphorismo 51.) euacuare periculosum: quod vero paulatim fit, tutum est. Nam si in suppūratīs, & hydrope; pure & aqua, quæ toto genere præter naturam sunt, vniuersim effluentibus, mors sequitur, Anima subito deficiente, viribusque concidentibus: quanto maior fieret perturbatio, & grauius sequeretur incommodum ex purgante medicamento subito humorem a venis vi maxima educente? & maxime cum omne purgans medicamentum Naturæ inimicum sit, & ipsam alteret, ori que ventriculi obesse soleat. Hæc itaque de quantitate purgantium medicamentorum definita sint.

*Quo tempore, & qua hora medicamentum
purgans dari debeat.*

C A P V T VI.

Quo Tempore autem Morbi purgantia medicamenta danda sint, cum morbi latubres quatuor habeant tempora, principium, augmentum, statum & declinationem? Medicus purgare non debet, nisi concoctionis signa apparuerint. Hic autem concoctionem accipio, nō proprie, vt est deductio quædam in propriam concoquentis substantiam. sic enim coctio nutritio est, quæ humorū tantū propria est, qui boni sint, & alēdo corpori viles. qui vero humores morborum causæ sunt, putridi hi, noxiq; & nutriendis membris inepti habentur. Veram Hippo. generali quodam concoctionis vocabulo vsus, humores huiusmodi vitiosos excrementaque tunc cocta vocare consuevit, cum Natura ea vincit, illisque dominatur: cruda vero, quæ non sunt euieta. Ob id Hippoc. & pus concoqui ait, quanquā pars nulla ex pure alimoniam accipiat. Sic & biliosorum humorum concoctio existit. Qui igitur humores in inanimato corpore putrescunt ab ōni cōcoctionis ratione degenerant, innato calore nihil ad permutationem eorum conferente. Verum, cum humores putrescunt, in nobis anima præditis, quam-

Coctio dupliciter sumitur proprie & communitur.

uis hi nutrire non possint, tamen coctionis nomine in suo vniuersaliori significato accepto, cum Natura excrementis illis & humoribus corruptis fortior fuerit, eosq; pro suo robore permutauerit, tunc ea cocta appellamus. Sic itaque Vrinam coctã vel crudam, sic Corizam, & Catharrum, sic & bilem vel crudam, vel coctam esse pronunciamus. quod Galenus annotauit in secundo libro De ratione victus in acutis comm. 44. Cum igitur concoctio huiusmodi aliqua apparuerit, tunc commode purgans medicamentũ propinandũ. Hactatione Hippocratis primo Aphorismorum Aphorismo 22. sententia fuit, quod concocta medicari oportet, atq; mouere, nõ cruda neq; in principiis. sic enim, & Natura cum recte operatur, efficit, vt prius concoquat, post bonũ à malo discernat, deinde vero expellat. Cum itaque in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala semper erit euacuatio in morborum principiis. ideo Hippo. scripsit in principiis medicari opus nõ esse, ac mouere, nisi materia turgeat. cum enim materia aliquando turget in morborum principiis, & mobilis est; atque à partibus ad partes transfuit, ægros quiescere non permit- tens; cum timor sit, ne in membrum principale irruat, in principio morbi purgante medicamento nulla expectata coctione euacuari

Natura cū recte operatur. quid faciat.

cuari potest. Tunc enim naturam ipsam euacuationi adminiculantem habemus. Quod si quispiam dicat, quamuis materia turgeat, tamen in principio vacuandam non esse: tunc enim boni humores cum malis permisceri possent, & humores boni purgari, malis in corpore relictis. Verum hæc mala minora sunt, maiora vero, quæ ex hoc commoda sequuntur. materia enim euacuata amplius timendum non est, quod membra petat principalia. & cum Natura adhuc valida expulsionis opus moderetur, pharmacumque electiue trahat, bona cum malis miscere non poterunt; sed mali humores efficiuntur, boni vero in corpore relinquuntur. Tales igitur humores mobiles, & turgentes in principio ante coctionem vacuare rationabiliter licet: eos vero, qui iam sunt in aliqua corporis parte firmati, neque alio vlllo auxilio mouere oportet, neque medicari ante concoctionem. Quod Galenus primo Aphorismorum comm. 22. & Auicenna in quarte primi c. 3. scriptis mandauerunt; ideo & in acutis morbis, si in ipsis humores quiescant concoctionem expectare debemus, nec in principio purgare: quod Hippo. docuit primo Aphorismorum Aphorism. 24. his verbis. In acutis passionibus raro & in principiis medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum. quod

*Obiectio.**Solutio.*

ab Hipp. Auicenna accepit in quarta primi c. 3. Sed hoc statim in ambiguum reuocatur.

Questio.

Hipp. n. secundo, De Ratione victus in acutis text. 11. in pleuritide descendente dolore statim purgante vitur medicamento nulla expectata concoctione, & tamē in pleuritide materia in loco vno quieta cōtinetur: sic in Angina colica, & Apoplexia, quāuis materia in vno loco quiescat, tamen statim prima die purgamus; Nisi esset, quod in pleuritide materia illa non quiescebat, sed mobilis erat, & quasi turgebat: ideo cū ex sui natura illa habilis esset ad ad expulsionē, Hippoc. statim à principio eam purgauit. nec in morbis periculosis, qui spatiū vllum temporis ad humorum cōcoctionē præbent expectanda est concoctio, sed in his prima statim die purgare possumus. Porro quāuis Hipp. & Galenus secundo Aphorismorum Aphorismo 22. cōsulant humoribus quiescentibus, & in aliqua corporis parte firmatis, concoctionem expectandam esse, quoniam oportet concocta medicari, & mouere, non cruda neque in principiis; tamen id præter omnem rationē videtur, & suis hæc præceptis aduersantur. Hippo. enim secundo Aphorismorum 29. dixit, In principio morborū, si quid mouendum videtur, moue: cum vero morbi consistunt ac vigent, melius est quiescere. Galenus vero in commento exponit

Solutio.

Authoritates & rationes quod in principiis morborum purgatio cōueniat.

& Galenus secundo Aphorismorum Aphorismo 22. cōsulant humoribus quiescentibus, & in aliqua corporis parte firmatis, concoctionem expectandam esse, quoniam oportet concocta medicari, & mouere, non cruda neque in principiis; tamen id præter omnem rationē videtur, & suis hæc præceptis aduersantur. Hippo. enim secundo Aphorismorum 29. dixit, In principio morborū, si quid mouendum videtur, moue: cum vero morbi consistunt ac vigent, melius est quiescere. Galenus vero in commento exponit

ponit sectionem venæ, non nunquam vero, & purgationem circa morborum initia convenire, & rationem reddit. nam in principiis melius est euacuare, quo minorem iam factam materiam facilius Natura possit concoquere. in principiis itaque, quicquid alibi sentierit Hipp. nondum apparentibus signis concoctionis medicari possumus.

Præterea, si cum apparent signa concoctionis purgantia medicamenta convenirent, cum concoctio non accidat priusquam morbus ad statum pervenerit, in morbi statu vel declinatione medicatione utendum esset, quod tamen Hippo. tanquam valde irrationabile detestatus est, primo Aphorismorum Aphorism. 20. his verbis; Quæ iudicantur & iudicata sunt integre neque movere neque novare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere oportet. Cum hæc dubitationem facerent, nonnulli purgationem duplicem excogitarunt, seu rectius somniarunt: alteram, quæ non totam materiam, sed eius aliquam portionem euacuet, & minorem reddat: alteram vero, quæ totam illam radicitus detrahat, & expurget. Ideo dicunt Hippocratem & Galenum, secundo Aphorismorum, Aphorismo 29. admittere purgationem primo loco traditam; posteriorem vero in principiis nunquam conferre, ideoque summopere à Medico vir-

*Distinctio
purgationis
falsa.*

Confutatio.

tandam esse. Hac communi omnes respon-
sione se satis purgasse opinantur, Hippo-
cratisque, & Galeni mentem assequutos;
longe tamen falluntur, & in errore grauif-
simo versantur: cum Gale. 2 Aphorif. comm.
29. purgationem nonnunquam in princi-
piis morborum dixerit conuenire, nō enim
de humoribus quietis, & in parte aliqua fir-
matis intellexit, sed de materia turgente &
mobili, quæ quoniam (vt putauit Hippo.)
rato in principiis morborum turget, ideo &
Galenus à doctrina Hipp. non deuians, op-
time inquit; nonnunquam purgationem in
principiis morborum adhibédā esse. Ratio
vero illa, quā attulit, non purgationi, sed ve-
næ sectioni accommodari debet. nam vn-
decimo Methodi capi. 15. in sermone secti-
onis venæ, non autem purgationis, eandem
ferme protulit rationem, sic dicens, In sin-
gulis febribus, quas putrescens humor ac-
cendit, saluberrimum esse sanguinem mite-
tere; & rationem adiecit; leuata nanq; , quæ
corpus nostrum regit, natura, exonerataq;
eo, quo velut sarcina, premebatur, haud
ēgre quod reliquum est vincet, itaque pro-
prij muneris oblita & coquet, quod conco-
qui est habile; & excernet, quod potest ex-
cerni, hæc Galenus. Adhuc illud absurdū est,
cū materia cruda sit, existimare tūc bene a-
liquid euacuari posse; cum que ministri sint
naturæ

naturæ recte operantis ; male in hoc ipsam imitantur , quæ primo cōcoquit, post bonū à malo discernit, demum expellit. Quare, si nunquam Natura, cum regulariter operatur, materiam in morborum principiis minorem reddit, nisi prius eam concoxerit; male isti tentant in principio morbi materiam purgantibus medicamentis minorem reddere. Quod cum ita sit, cum ipse in re tã dubia diutius anceps fuisset ; tandem post diuturnos studiorum meorum labores ac vigilias, cum sedulo Galeni volumina euoluerem: quid hac in re dicendum foret, obiter inueni; quod iam pro viribus explicare conabor.

*Nona opinio
vera ex Hip
pocr. & Ga
leno accepta.*

Hippocrates in pri. Epidemiorum, secti-
one 2. lex. 84. casum quendam proposuit,
qui, cum raro accidat, ideo nouitatem om-
nem excedit. Scripsit enim Tubercula quæ-
dam, & parotidas prope aures quibusdam
ad suppurationem venisse, eos tamen pe-
riisse. Galen. in comm. valde miratur, id que
ait his, quæ Hippo. in primo Epide. sectio-
ne secunda text. 45. retulit manifeste pugna-
re; ibi enim ait coctiones celeritatem por-
tendere iudicii, securitatemque salubrem;
hic vero quamuis parotides maturæ essent,
& concoctionem indicarent, tamen mors
sequuta est. Verū Gale. Hippocratē statim
à cōtradictione vindicat respondens, quod
causę

*Fieri potest
ut quapiam
in parte sit
concoctio to-
to morbo ad-
huc crudo.*

cau & Febrium, quæ intra venas erant, concoctæ non erant: nam non periissent. Fieri enim potest, ut quapiam in parte priuatim sit concoctio, toto morbo adhuc crudo. Quod cum ita sit, hac ratione accidit, ut purgans medicamentum in principio morborum, in quibus humores quiescunt, exhiberi possit. potest enim in principio aliquando in parte aliqua corporis citius, quam in alia, fieri concoctio: vel quoniam pars vna altera robustior esse potest, vel ob diuersitatē materiæ concoquendæ, quæ cum sit heterogenea, aliquando secundum vnâ partem vincitur, & concoctionem recipit, reliqua cruda & incocta remanente. hinc fit, ut quandoque in principio morbi, quæcunq; humores formati sunt, illis tantum ex aliqua parte concoctis innoxie, & sine periculo pharmacis purgantibus utendū sit. Quod si in principio morbi nullum nec minimum concoctionis vestigium in vrinis adfuerit, tunc crudis omnino humoribus existentibus, in principio nihil purgatione mouendū; Sed Cuius expectanda est, qua facta, si perfecte Natura mouit, nullo medicamento opus est: Vbi vero mediocrius ac imbecillius egit, id quod deficit, oportet supplere. ut ab utroque noxi humoris fiat euacuatio. Natura quidem expellente, Medicamento vero attrahente, teste Galeno primo Aphorismorum

*Responso
Galeni.*

morum comm. 22. Recte itaque Hippo. docuit Aphorismorum primo, Aphorismo 20. Quæ indicantur, & integre iudicata sunt, non esse mouenda, neque medicamentis, neque aliter irritando quicquam esse inuouandum: sed Naturæ totum negotium relinquendum esse. Omnia igitur conspicua sunt, & adeo aperta, vt verarum ne prolixitatis magis, quam breuitatis crimine dammandus sim. Vnum superest Medicos admonere, vt horam semper minus molestem, & magis quietam eligant, & in illa Medicamentum tribuant; vt non modo notant, in quo morbi tempore, sed etiam qua hora pharmacum offerre conueniat.

Sed iam quod toties, vt manifestum, & suppositionis loco accepimus, investigemus: quo modo scilicet medicamentum purgans humorem proprium trahat atque proleat.

Quomodo, & quam facultate medicamentum purgans humores trahat.

C A P. VII.

QUOMODO Medicina humorem sibi proprium alliciat Medicum Rationalem latere turpe est; quod iane propter varios attractionis modos, & quia Galenus hac in re satis inconstans videtur, adeo abstru-

Prima Auerois opinio de facultate, qua medic attrahat falsa.

trusum est, & additum, vt pauci reperiantur, qui ab hac inuoluta rerum ambage se eximant, & in tutum Veritatis portum se recipere possint. Vt enim ab Aueroe incipiã, hic in quinto collectaneorum adeo hac in re confusus fuit, & parum constans, vt nec sibi, nec aliis satisfecerit. modo enim primis elementorum virtutibus modum proprium attrahendi subtrahit, modo inuitus iterũ in elementa delapsus est. Adde quod Phisicorum 7 illam trahendi modum, quo id quo trahit quiescit, eo quod attrahitur moto, attractionis nomine, quod loco allegato fecit, vocare noluit. Quid? quod ipse in hoc multum delirat, cum inquit Medicinam proprium humorem attrahere, quod ipsum cognoscat. quasi Medicina sit animal; quo quid ab omni magis ratione alienum, quid magis temerariũ effundi poterat? Auerois igitur hac in re falsus, & sibi ipsi repugnans fuit.

Secunda opi. Mesue.

Mesue vero in Primo libro simplicium dixit Medicinam ipsã, non ratione contrarii (contrariã enim se expellunt, nec vnum alterũ trahit) nec ratione similitudinis (simile enim nõ patitur à suo simili) nec ratione materiæ, quia grauis sit, aut leuis; humorẽ sibi propriũ alticere: sed quia Medicina talis est, ideo humorẽ propriũ electiue educit. Medicina autem talis est ratione Caloris

ris cœlestis. Dotatū n. omne dupliciter est, virtute elementaria, & virtute cœlesti. illa quidē cōmuni, hac vero propria. illud n. q̄ calidum est, tantum calefacit: quōd frigidū, refrigerat. Aliquid vero solutivum dicitur, quia cœlesti calore dotatum sit, eius mixtionem regulante. Ideo ait Platonem dixisse, Naturam nos proprietatibus dotasse. Hæc Mesue. Galenus vero tertio De Simplicium Medicamentorum facul. cap. 25. Voluit inter Medicinam attrahentem, & humorem attractum convenientiam esse in substantia, & ob id Medicinā attr. here; sic itaque ibidem scripsit: Quia attractiones substantiarum similitudine fieri ostendimus (demonstratum enim subinde est in purgationibus attractionem esse eorum, quæ purgantibus medicamentis similia, haud vero omnium simul succorum alterationem) similitudinem quādam inesse vtriusq; substantiis, & eius videlicet, quod purgat, & eius quod purgatur necesse est. Porro, cum quod purgatur pituita est, quod trahit, pituitosum sit, oportet Pituitosum aut esse oportere, quod trahit, diximus, non autem plane pituitam. Etenim similitudinem inesse substantiis diximus, non identitatem. contrarium enim cernimus. neque enim ferrum ferrum, nec caro carnem attrahit. Hæc Galen. ex quibus, quā male occasione

*Galenus opus
vero vera.*

*Auicenna
male Gale-
num repre-
hendit.*

Auicenna acceperit, vt Galenum erroris in-
simularet, quis non videat? verum dum re-
prehendit, reprehensione nō caret: quippe
qui vel Galenum non legerit, vel tantum in-
uidia quadam percitus, non veritatis amo-
re captus ipsum acerrime maledictis inse-
ctetur. nam in quarta primi cap. 4. dixit hoc,
quod voluit Galenus, verum non esse, quia
si attractio fieret propter conuenientiam
ferrum traheret ferrum, & aurum aurum:
Cum vnum alterum quantitate vinceret.
At Galenus seipsum declarauit; non enim
identitate substantiæ, sed ipsius similitudi-
ne attractionē fieri monuit; sed aurum au-
ro, & ferrum ferro idem est substantia, non
simile. Obiectiones igitur Auicennæ ruunt,
& opinio Galeni vera est, quod Medicina
ratione similitudinis in substantia humorē
attrahat. hæc autem substantia Forma est,
prima ergo attractionis causa forma est spe-
cifica similis formæ humoris attrahendi.

*Prima attra-
ctionis causa
forma est.*

Verum quoniam hæc forma substantia
est, & substantia immediate non agit, cum
omnis actio fiat ratione contrarij; nulla ve-
ro in substantia teste Aristotele in prædica-
mento substantiæ, sit contrarietas: ideo ab
hac forma Naturalis quædam potentia fluit,
quæ & vis, proprietas, ac facultas dicitur,
& hæc immediatum est principium agen-
di, attrahendique; calore tamen cœlesti at-

tra-

tractionē illam coadiuuante. Ideo inter ea, quæ essentiis seu substantiis similia sunt, quod calidius est, id potentius trahit, utpote quod similitudini auxiliatum calorem adiunxerit. Recte igitur Galenus tertio, De Simplicibus medicamentorum facultatibus capi. vigesimo quarto, dixit, qualitatū quæ in substantiis sunt, proprietatibus attractiones perfici. Substantiæ enim id est formæ ipsæ medicamentorum purgantium principales & primariæ sunt attrahendi causæ, intercedentibus tamē mediis proprietatibus qualitatū id est facultate propria, à forma cœlesti fluente, & calore illo cœlesti. Hinc fit, ut si forma ipsa primo modo per se seorsum ab aliis consideretur, substantia sit: si vero secundo modo, ut ab ipsa actio procedere debet; hæc autem nō proveniat ab ipsa immediate, sed media facultate intercedente; per quam, & formam illam ignotam circūscribimus, & facultatem vocare solemus. facultas autem illa medicamentorū cum intendatur, & vetustate remittatur, & intercidat; accidens sit; si deo forma hoc modo cōsiderata, ut agit & facultas dicitur; accidens est: & sic forma, per quam Medicamentum trahit, & substantia & accidens dici potest: quo habito lites plurimas & quæstiones hac in re vnusquisque & solvere, ac componere poterit. Attractio itaque à medicamento

Verborū Galeni expositio & sensus quæsit.

Forma per quam medicamentum trahit & substantia & accidens dici potest.

H

pur-

purgante perficitur qualitatum familiaritate, leu totius substantiæ similitudine, veluti quæ nutriuntur animantis particulæ, familiare sibi nutrimentum alliciunt. attractiōni autem isti calor cœlestis auxiliatur & suppetias affert. ideo quamuis medicamenta purgantia humoribus detrahendi familiaria sint, illis tamen valentiora efficacioraq; quodammodo esse debent, vt trahere sint aptiora, quam tr. hi; ideoque lapis Magnes ferro familiaris, eique magnopere specie per similis est, cum ad naturam ferri accedat inque ferri metallis repetiatur; vt tamen attrahat ferrū, nec ab ipso trahatur, ferro fortior est. Sic & Cnicum à Natura pituitæ alienum est, vti colore suo præ se fert, sed tamen calore ipso quam pituita valentior est, vt trahere, quam trahi magis pat sit. Ideo Ratio Mesue nulla est. attractiō enim non solum ratione similitudinis, sed & valentioris eiusdem virtutis robore, calorifque perficitur. In hoc tamen Mesue laude sua defraudandus non est, quod dixerit à calore cœlesti attractiōnem fieri. neque enim attractiō fit ab elemēt. li calore. hic enim quodlibet promiscue & indistincte trahit; sed cum Medicamentorum tractus electiue fiat; proculdubio à perfectiori quodam, & diuiniore calore, coadiuvari, & perfici fatendum est. Verum si Mesue principalē trahendi

*Ratio Mesue
nulla est.*

hendi causam calorem cœlestem esse existi-
mauit, in hoc longe decipitur: in calorē
illum non primariam, sed secundariam &
coadiuuantem attractionis causam esse vo-
luit, tunc id quod veritati, & Galeno vn-
dequaue consonat, pronunciauit.

Attractio autem hoc modo fit, Medici-
na enim assumpta primo in minimas partes
frangitur (quicquid hic æmulus oblatret
Auerois) quæ postea aliquo tempore cor-
poti adiunctæ manent, vt calidæ ex poten-
tia actû fiant, & sic Medicina ad actum de-
ducitur, vt Galenus opinatus est in tertio li-
bro De Temperamentis cap. primo. Vbi au-
tem Medicina, quæ ventrem soluit, in ven-
triculo ad actum deducta fuerit, tunc cito ad
intestina labitur. Proinde Hippo. 2. De ra-
tione victus in acutis, text. 12. vt medicamē-
tum cito ad ventriculi fundum descende-
ret, post assumptum medicamentum ptissa-
nam protinus sorbendam dari præcepit. hæc
enim & malam qualitatem pharmaci in ore
relictam immutat, ac abstergit, deorsumq;
medicamentum trahit. quod & Gal. repe-
tit in suo libello, Quos, & quando purgari
oportet, Vbi autem medicamentum in in-
testinis fuerit, tunc nequaquam tanquam oci-
osū feriat, sed ab hepate & venis virtute
sua propriū humorem elicit. Vapor enim à
medicamento exhalat, virtute & facultate

*Mesueopini.
vario modo
intellecta &
vera & falsa
dici potest.*

*Quomodo fi-
at attractio
à medicina.*

*Virtus medi-
camini hu-*

*morem adit
substantia ip-
sua immota*

ipſius præditus, qui humorem ipſum adit, cumque, qui ſibi proprius eſt, proripat, mouetque, ac electiue educit, ſubſtantia medicamenti immota manente, & inteſtiniſ aut ventriculo quieſcente; vt Meſue in ſuo libro De Simpl. cap. 2. teſtatum reliquit. Vbi vero humores noxii ad inteſtina vi Medicamenti confluxerint; & in illis cõgeſti fuerint, tunc illorum copia vel acrimonia viſ inteſtino- rum expulſrix concita inſurgit; eoſq; foras exturbat, & excutit. Non enim veluti quidam Eraſiſtratei falſo ſibi perſuaſerunt, medicamenta purgantia humorem, quem trahere debent, generant, nec reuera quicquã purgant, ſed cum immutatione quadam & euacuandorum corruptela (vt illi dicebant) inaniũt. hoc enim experientia falſum deprehenditur. ſi enim euacuatione tantum facta illi qui bile laborant, ſanantur: non quia bilis educta fuerit, cur ego aliud pharmacum nigrã bilem euacuans, vel vena ſectã illis non prodeſt?

*Eraſiſtrateo-
rum opinio
falſa*

Si igitur icterici bile euacuata melius ſe habent, & colorem acquirunt meliorem; ſi eductis aquoſis humoribus hydropici ſanantur, aliis vero pharmacis alium humorem educentibus nihil iuuantur: neceſſario fate- ri coguntur, certum & proprium humorem à proprio medicamento detrahi, non quã- lecunq; in venis fuerit, in id mutari, quod
virtus

virtus Medicamenti ipsum conuertere sua-
 pte natura valet. Illud præterea falsum est,
 quod quidam temere iudicant, ex humo-
 ribus primum tenuissimos, post corpulen-
 tos, post crassissimos educi. Medicamentū
 igitur idē, si debile sit, primo aquosa; si vit-
 tus eius proficit, mox flauam bilem, si robu-
 stius sit, mox nigram bilem euocare. sed hoc
 esse non potest. si enim demus medicamen-
 tum nigram bilem educens, primo illam
 deicit à principio. Verum tamen est, quod
 primum liquidiora, deinde corpulenta ma-
 gis sequuntur. Qua de re patet medicamen-
 tum ante omnia vnumquodque suum hu-
 morem educere, quia tamen vnusquisque
 humor sua excrementa habet aquosa, pro-
 priamq; ichorem, teste Galeno sexto Epi-
 demio. sectio. secunda, tex. 37. ideo primo il-
 lius ichores, post ipse humor crassior excuti
 solet: non tamen quod primo aquosum ex-
 crementum, post flaua bilis, post pituita,
 vltimo nigra bilis egeratur.

Præterea, si fortiora medicamenta plu-
 rima educunt, ex medicamentis atram bi-
 lem purgantibus primo aquosa, post biliq-
 sa, post pituitosa educi deberent; plura-
 que ex his Medicamentis atram bilem tra-
 hentibus biliosa educi deberent, quam ex
 propriis medicamentis flauam bilem sol-
 uentibus detrahi soleant; cuius tamen con-

*Opi. quorū-
 dam de ordi-
 ne quo medi-
 humores tra-
 hat falsa est*

*Confutatio.
 Ratio prima*

Secunda.

trarium quotidiana experientia nobis ostendit.

Tertia.

Quin etiam, si Medicamenta tenuiora primum ducerent, mox vero crassiora, quare primo sanguis ante atram bilem non exiret? cum sanguis tenuior sit, atra vero bilis crassior, & veluti sanguinis sedimentum, qualis in vino fex est: id tamen nunquam accidit. immo vltimum, quod semper in purgationibus exeat, sanguis est: quia naturæ est familiarissimus; vt in libro De Natura

Epilogus.

humana dixit Hippo. Qua Facultate igitur, quomodo, & quo ordine medicamēta purgantia humores educant, ex iam diētis percipuum esse arbitror. Nunc ad reliqua styllum conuertam.

De causis purgationem prohibentibus, & qua preparatio purgationi pramittenda sit.

C A P V T V I I I.

Quibus de causis vel difficilis vel nulla noxiorum humorum sequatur vacuatio.

PL V R I B V S interdum de causis purgatione data, vel difficilis, vel nulla noxiorum humorum per aluum sequitur vacuatio: vel enim ob ægri naturam, quæ non nisi vehementioribus medicamentis soluatur, leuiora veto quælibet aspernetur: vel quia quod purgare debet, exiguum fuerit. nam in Minori quantitate exhibitum Medicamentum nihil mouet. Plerumque vero stercus densatum, atque

que in aliquo intestino exiccatum, quod antequam medicamentum exhiberetur clysteri subduci debuit, euacuationem prohibet.

Potest interim Materia ad urinam vergente, potio, quæ aluum subducere debebat, nihil efficere. Quod si aliquando euacuatio frustretur, medicamento in corpore remanente, si talis sit Medicina cibalis, ut Olera sunt, videlicet lactuca, & huiusmodi; vel Medicina benigna & mitior, ut Cassiæ medulla, tunc hæc à calore naturali facile superatur, & in corporis abit nutrimentum, nullamq; corpori infert molestiam. Quæ vero mediocria sunt, cum nõ purgant, in humorem, quem trahere debeant, vertuntur. Ideo Cnicum, cum pituitosum sit, facile in pituitam degenerat, cum purgatione frustratur, demumque pituita illa in sanguinem vertitur, & nutrit. Alia vero medicamenta, quæ vim habent deleteriam, ut Scammonæa, in corruptionem, perniciem, ac venenum vertuntur. Interdum vero inflammatione in hypochondriis existente, difficilis sequitur purgatio. Quod si obstructio meatuum in corpore adsit, & humorum crassities atque tenacitas, tunc præparatio ante purgationem præmittenda est. ideo si intestina obstructa sint, clyster pinguis & humidus, ut monet Galenus in libro artis Medicæ cap. 94. præmittendus. si meatus per

*Cum frustra
tur euacua-
tio quam
sint medi-
camta qua
in cibū qua
vero abeant
in venenuta*

Prima præparatio purgationi præmittenda.

quos trahi, & deduci debent humores, obstructi sint, aperiendi sunt, ac referandi: si humores crassi sunt, attenuandi: si glutinosi incidendi: at in attenuatione cauendum est, ne fiat subito fortis resolutio, ita ut quod subtile est, resoluatur: reliquum vero, quod crassum est, maneat irresolubile, & lapsus fiat, Auicenna in quarta primi ca. 24. hanc vero præparationem Hippocrates docuit 2. Aphorismorū, Aphorismo nono: cuius principium est, Corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere: quod si fiat, tunc recte purgatio procedet: qui vero istud neglexerint, vomitus autem atque alui subductionem procurauerint, iis difficiles obueniunt purgationes non sine torminibus interdum, & vertigine quadam, fastidio multo, & malo pulsu ac dissolutione, & difficultate, ideo hæc omnia ante purgationem paranda sunt, vel si humores crassi sint, syrupis attenuantibus præmissis, vel incidendis, si humores tenaces & glutinosi fuerint, cum propriis aquis seu Deoctis, vel victu extenuante: per hunc enim humores crudi concoquantur, ac optime præparantur. ideo extenuante victu ventibus recte sine labore aliquo succedet purgatio. quod Galen longa experientia ita se habere didicit; ut refert 1. Aphor. comm. 9.

Secunda præ

Sed & alia etiam ante purgationem requiri-

quiritur præparatio, vt ibidem inquit Gale. *paratio.*
 & Aucen. in quarta primi cap. 4. vt ante vomitum, quo æger vomere assuescat, vomitum irritando : & si venter deiciendus sit ante deiectionem continuo aluum subducendo.

Verum hic dubitatio oritur non parua; vt
 vtum humores tenues à principio nulla alia præmissa concoctione euacuari possint, an vero ipsorum aliqua modica expectanda sit incrassatio. Auicenn. enim in prima quarti tractatu secundo, cap. 7. in Rasim maxime inuehitur, qui dixit intentionem in digerendo esse attenuare : ideo tenues humores, cum semper digesti sint vel in morbi principio, ideo nulla alia expectata concoctione euacuari possunt. Sed Auicenna id falsum esse inquit, immo digestionis finem esse ait substantiam materiæ adæquare, & quod subtile est, quia diffluit ac dispergitur, ideo, vt commode purgetur, crassius reddendum esse. quod vero crassum est, attenuandum. à quo nec Galen. dissentit, qui in libro De constitutione Artis Med. cap. 19. dixit illud, quod redire in naturalem statum valet alterandum esse per contraria, crassum lentumque tenuando, tenue vero crassando, vtraque communiter concoquendo. Ex altera vero parte Rasii est: cuius opinioni 7. Colleat, subscribit Auerois : quod & ratio di-

Quæstio non parua, vtrum humores tenues nulla præmissa concoctione euacuari possint an ipsorum modica aliqua expectanda sit incrassatio. Auicenn. opi. Auicenna ratio.

Secunda opinio Rasii,

Ratio.

Stat. cum enim humor tenuis ex sui natura
expulsioni aptus, sit, semperque ad eam pa-
ratus, & mobilis virtutem expulsiuam vel-
licet, imitetq; in principio nulla apparen-
te concoctione vacuari non poterit? Adde

*Gale. antho-
ricas pro Ra-
si contra A-
uicennam.*

Quos, & quando purgare oportet, nos hor-
tatur inter initia morbi tenues, & aquosos
humores expurgare: vbi vero crassi & tena-
ces fuerint, quales suapte natura sunt pitui-
ta, & nigra bilis, concoctionem esse expe-
ctandam. Quamobrem in hoc magis Gale-
no, & rationi adhaerendum, quam Auicen-
nae.

*Vera Gale-
ni & Rasii
opinio.*

cum enim humor tenuis ex sui natura
ad fluxum paratus sit, nec vltius præpara-
tione nostra egeat, sine dubio in principio
morbi sine noxa cum euacuari posse negan-
dum non est. Quod vero Galenus voluit in
libro De Constitutione Artis; id tale fuit; vt
humores qui qualitate aliqua à propria na-
tura recessissent, in naturalem statum con-
traria adhibita qualitate reuocaret: non au-
tem eius intentio fuit vitiosos humores
pharmaco purgante deicere. Vnde &
Auicenna perperam Galeni verba accepit,
quare cum & Galenus secundo Aphorif-
morum comm. nono, nullam de tenuium
humorum præparatione mentionem fece-
rit, illos semper natura sua paratos fluidos-
que esse, & purgationi obnoxios firmiter

Solutio.

tenen-

tenendum. Satis igitur de præparatione dictum sit.

Per quas vias humores singuli purgandi sint.

C A P V T IX.

PER QVAS partes humores singuli euacuandi sint, id ex Natura morbi, ex consuetudine, ex Natura humoris, & loco affecto cognoscetur. Morbus igitur quisque proprium humorem, qui ipsius causa sit, detrahi cupit. Si igitur humor aliquis in toto corpore redundat, vt in hyposarca, tunc primo pituitæ purgatio per inferiora, post per vomitum, vltimo per nares & palatum fieri debet. Consuetudo vero inspicienda est, vt si aliquis assuetus fuerit, facilius per superiora euacuatur: non assuetus vero non sine periculo id tolerat. Natura vero humores, & locum per quem vacuari debet ostendit. ideo conuenit bilem flavam per superiora, pituitam vero per inferiora ducere: quamuis interdum contrarium facere oporteat, si in ventriculo pituita, in intestinis flaua bilis aggesta fuerit. Ideo Hippo. in libro de salubri diætâ tex. 15. in hyeme, quia abundat pituita, vomitum suadebat; in æstate vero bile tunc temporis dominante, clysteres; idque loci ratione habita, in quo humores illi geniti erant;

Quot nam sint qua estã dât partes p quas comina de humores vacuari possint.

Obiectionis solutio.

*Dubitacioni
facile occur-
rit.*

erant non considerata humoris natura. Atra vero bilis ex sui natura semper per inferiora eiicienda est. Quod si Galen. primo ad Glauconem in cap. De Cura Quartanæ, vomitum post cibum laudauerit, hunc non ratione atræ bilis; sed pituitæ in ventriculo aggregatæ, sui que præsentia causam quartanæ, atram bilem scilicet fouentis, procurandum censuit. Locus etiam affectus viam commodâ vacuandi indicat, vt exempli gratia, inflammatione in simis hepatis partibus existente per aluum, gibbis vero inflammatis per urinam humores expurgandi sunt. Temporis etiam anni cognitio non parum confert: ideo Hipp. 4. Aphorismorum quarto dixit, Medicari æstate superiores magis, hyeme vero inferiores opus esse. Sic & Regiones calore frigoreque affectæ æstimandæ sunt. Tempora etiam morbi, per quæ loca euacuandum sit, docent. ideo in accessione à superioribus educemus; in declinatione autem eius ab inferioribus trahemus; quod ea, quæ sponte eueniunt, declarant. in accessione enim plerunque Natura vomitum mouet, fluxum sanguinis per nares; in ipsius vero intermissione lotiû & aluus fluat. quo igitur Natura verget, eo maxime ducendum erit per loca conferentia. Aphorismorum primo, Aphorismo 21. sic igitur loca conuenientia per quæ humor ducendus

dus fit, noscentur. Quoniam vero Medica-
 menta omnia, quæcunque purgant, maxi-
 me os ventriculi, quod neruosum est, læ-
 dunt, ideo semper bene olentia aliqua me-
 dicamentis admiscenda erunt. Talia autem
 semina odorata esse debent, quæ & medi-
 camenti malitiam retundant, & eius opus
 impedire nequeant; quæque & attenuare,
 & incidere valeant, & Crassos humores se-
 care; & vias per quas educi debent, aperire.
 ideo Hippoc. 2. De ratione vi&us in acutis
 text. 11. medicamentis hæc semina odorata
 admiscebat, Daucû, Sefeli, Ciminum, Ani-
 sum, vel aliud quippiam boni odoris: quæ
 excogitata fuere, ne syncera vis medicamē-
 ti sola os ventris tangeret, ipsumque læde-
 ret, vt ibidem in comm. sentit Galenus. Po-
 stremo nec illud mihi prætermittendû vi-
 detur, quod Galen. in libello Quos, & quâ-
 do purgare oportet, in fine præcepit: quod
 & repetit Auicenna in quarta primi cap. 4.
 quod composita medicamēta, quæ damus,
 oportet sibi inuicem consentire, nec vlla in
 re discrepare. Discrepant autem, non cum
 hoc bilem, illud pituitam trahit, vtraque e-
 nim pari modo euacuationem procurant:
 verum, si hoc debilitet, illud tardius ab as-
 sumptione purgare incipit. ita nanque inæ-
 qualiter euacuatio celebratur, quamuis si-
 mul accepta sint. inæqualem autē euacua-
 tionem

*Oderata &
 bene olentia
 medicamen-
 tis admiscen-
 da.*

*Composita
 medicamēta
 sibi inuicem
 oportet con-
 sentire nec vlla
 in re dis-
 crepare.*

tionem dico, si cum hoc defuisse videtur; euacuatio alia rursus incipiat. ideo cum vētris solutio turbetur, & vna ventrem soluat, antequam secunda, Medicinæ male commixtæ, & compositæ vitandæ sunt. Duplici autem ratione male commixtæ sunt, vel quia non bene ad vnam formam redactæ sunt: quam de nouo per fermentationem acquirere solent. ex pluribus enim simplicibus Medicinis simul permixtis, ex mutua ipsarum inuicem actione & passione merito qualitatum contrariarum in ipsis reperatarum, & in vnum tandem propter fermentationem conspirantium, alia quædam forma diuersa, & distincta à qualibet illorum simplicium particulari forma prouenire solet. Cum itaque simplicia ipsa per fermentationem ad vnam formam non peruenerint, tunc medicamenta illa composita inuicem dissident, & male commixta sunt. Vel hoc accidit, quia simplicia illa adeo discrepant, vt suis aduersis qualitibus proprietatibusque in vnam formam coire nequeant. Ergo optime corrigenda sunt medicamenta, quod Mesue in suis libris diffuse satis explicauit. Quocirca non temere his Medicamentis compositis vtendum est, nisi hæc longa experientia comprobata fuerint. Sed iam de perfectæ purgationis signis loquamur. sic enim omnem de purgatione tractationem absoluemus.

Duplici ratione Medicinæ male sunt commixtæ.

Quibus signis perfecta purgatio dignoscatur.

C A P. X.

QVIBVS NAM signis perfecta purgatio dignosci possit, docuit Hippo. primo Aphorismorum, Aphorismo secundo, his verbis, Si talia purgentur, qualia purgati oportet, confert, & leuiter ferunt; sin minus, contra. Nam si Medicus ea quæ recte à natura fiunt imitari debet. Natura vero cum superfluum humorem euacuat, iuuatur Animal; cum vero alio qui quod corpus infestat non excernit, nulla sequitur utilitas, & ægri grauiter ferunt. sic si talis per pharmacum purgatio fiat, qualis fieri debet, confert & leuiter tolerant. Sigitur Medicus aliquã euacuationem faciat; eorũ humorum esto, qui corpus nostrum infestant. Sic igitur flaua bile peccante medicus flauam bilẽ euacuet, non pituitam: sic si pituita molesta sit, ipsam subducat, & à bile abstineat. Quinã aut̃ malus humor in corpore superabundet, q̃ euacuationẽ desideret; id Medicus cognoscet ex colore corporis, ex symptomatibus, morbis, tempore anni, regione, ætate, cõstitutione, natura ægrotantis, vitæ instituto, & victu. Si igitur talia purgentur, qualia oportet: per qualia enim humorum abundantiam sua qualitate infestantium ægrum intellexit Hippo. Si Talia inquam

Qui humor in corpore peccet quibus nã signis sit dignoscendum.

pur-

purgentur, confert, & leuiter fetunt. Tolerantia enim facilitas maximum indicium est rectæ euacuationis. Noxiis enim humoribus euacuatis, tunc ipsum seipso ægrotum fieri leuiorem, & melius tolerare est necessarium. Quod si aliquid ex iis, quæ sunt secundum Naturam, excernatur, dissolui ac debilitari ægri vires, & tolerantia difficultatem sentiri; ideo Hipp. 1. Apho. Aph. 23. dixit, deiectiones non multitudine æstimandas, sed si talia deiciantur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant. Duas enim has notas voluit Medicum attendere; Primam, si qualia oportet vacuentur: Secundam vero, si facile tolerant. Vnde & 4. Aph. Aphor. 2. sic inquit Hippo. in Medicationibus talia educere e corpore: qualia & sponte prodeuntia vtile. quæ vero cõtrario modo prodeunt, cohibere oportet. Auicenna vero in quarta primi capi. 4. dicit, quod cum Medicina superfluitates purgat, tunc æstus nõ adest: si vero æstus incipit apparere, tunc purgatio vltcrius, quam pat sit progreditur. Aliud quoque signum nobis tradit, quod si Medicina, postquam vnum euacuauit humorem, ad alium permutetur; iam significat, quod humor noxius purgatus est: & nimia tunc est purgatio. Verum Hipp. 4. Apho. Apho. 21. oppositum iudicauit, quanto enim plures prauis humoribus medicamẽ-

*Dnas Notas
medicus de-
bet attende-
re vt. perfe-
ctam noscat
purgationẽ.*

*Nimia purgat:
signa.*

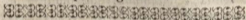
Obiectio.

to educuntur, melius est. Quod sane verum est, ubi plures & varii humores in corpore fuerint. tunc enim quanto plures mutationes colorum in ipsorum educatione apparent, melius erit. Avicenna verò intelligit, cum tantum vnus humor peccans in corpore superabundet. tunc enim permutatio Medicinæ ad aliam quendam humorem mala est: cum id, quod corpori infestum non est, euacuat quod si purgatio vsque ad intestinorum excoiationem procedat, tunc immodica est, & mala. Aliud vero signum addit Avicenna, & est somnus: qui si multus post purgationem accedat, ostendit, quod perfecta facta est purgatio, & conuulit. tunc enim Natura humore illo noxio exonerata; spiritibus & humoribus sedatis se contrahit, & in intimis corporis partibus colligit, ac recondit; Somnoq; dulci perficitur; qui cum tunc iuuet, bonum est. Demum vero si sitis superueniat, iam perfectæ purgationis signum est; teste Hippocr. 4. Aphor. Apho. 19. sic enim ait, Qui medicamentis purgati non sitiunt, non desinunt priusquam sicient. Cum enim sitis vel ratione ventriculi calidioris, & sicciore fiat; vel ratione Medicamenti acris, calidi, & mordacis; vel ratione humoris biliosi, calidi & sicci: cum iam purgatio completa fuerit, & aliqua ex euacuatione siccitas contigerit, & ratione

Solutio;

Sitis quibus de causis fiat & purgatio ni completa succedat.

purgantis medicamenti latentem aliquam acrimoniam & caliditatē habentis; mitum non est, si ad perfectam purgationem situs consequitur. His omnibus signis diligens & peritus Medicus attentus recte purgationem euenisse, nō modo artificiosa quadam coniectura, sed & certo sciet, fiduciāq; hinc maximam habebit, nihil in corpore molesti; noxiique humoris reliquum superesse. Sed, vt Methodus nostra generalis sit, & ad omnes morbos late pateat; reliquum est, vt de Tumoribus præter Naturam, & Solutione continui paucis agamus.

V L T I M A   P A R S,

D E T U M O R I B V S P R Æ T E R *Naturam, & abscessibus.*

De Curatione Tumorum præter Naturam, & abscessuum in vniuersum.

C A P V T   I.

N E Q V I D huic nostræ Methodo deesse videatur, in hoc ordinem Auicē. sequi cupiens, de Tumoribus præter naturā, & Abscessibus, quam breuissime agam, in vniuersum eorum curationem studiosis in mentem reuocans.

Vniuersalem igitur Tumorū præter naturam

turam curationem Galenus docuit 13. Methodi cap. 6. Scribens communem in his curationis indicationem esse vacuationem. Supponatur ergo quod talis Tumor fit inflammatio; & hæc adhuc sit in generatione, cum sanguis ad ipsam confluat, vel ratione totius corporis, vel ratione partis affectæ calidioris, & dolore laborantis. Primo igitur totum corpus male affectum, ne ad partem affectam aliquid transmittat, curandum. Quod si ratione plenitudinis transmittat, plenitudo per sectionem venæ vacuanda. Si alii humores à sanguine peccent, purgatione utendum. Post, quia pars affecta ratione doloris trahit, dolor sedandus est; hic autem dupliciter sedari potest, vel vacuata materia dolorem excitante, vel alterata. Vacuabitur, vel per attrahentia, ut cucurbitulas, aut cornua caua; alterabitur per Medicamenta, quæ vel qualitatibus, vel tota substantia sint contraria. Post vero, quod in parte affecta continetur, vacuari debet; vacuabitur autem & per digerentia ac repellentia. in principio autem adstringentibus & repellentibus; magis ad incipientes inflammationes frigidis adstringentibusque; quam iis, quæ digerunt, utendum est. hæc Galenus: quibus verbis non negat Galenus, quin etiam in principio digerentibus uti possimus, modo in maiori quantitate repellentia apponantur, & vin-

Curatio vniuersalis Tumorum præter naturam secundum Galenum.

Dolor dupliciter sedari potest.

Quæstio vtrū in principio repellentibus cum digerentibus mixtis, an repel-

*lentibus tan-
tum usendū
sit.*

Solutio.

*Quando in
principio re-
pellentibus
vri, & quā-
do ab illis ab-
stinere debe-
amus.*

*Cōtradictio
in verbis A-
uicenna.*

cant digerentia. Huius tamen contrarium omnes sentiunt; vt in principio repellentibus solum puris vtamur, quod & placuit Auicenna. in quarta primi ca. primo. Nisi esset, quod vbi materia biliosa est, & tenuis, tunc puris repellētibus vti possumus: quod si materia in parte affecta impacta frigida sit, & crassa, tunc in principio cum repellentibus possumus etiam digerētia admiscere. Tunc autem vti debemus in principio repellentibus, cum materia non fuerit prope emunctoria, à membris principalibus expulsa, & nisi venenata sit: tunc enim repelli non debet, ne ad membrū principale redeat; quod præceptum fuit Auicennæ in quarta primi cap. 25. In augmento vero vsque ad statum mixtis remedijs partim repellentibus, partim digerentibus, æqualiter admixtis, vti debemus. In declinatione vero tantum resoluentibus: idque Auicennæ consilio in quarta primi cap. 25. verum idem in quarta primi capit. primo dixit; In principio super apostema nos solum repercutientia ponere debere; in statu vero, quod solummodo resoluat: in medio autem vtraque miscebitur. hic ergo in statu resoluentibus tantum vtitur, ibi vero, cum adesset status, æqualiter voluit digerentia cum repellentibus esse miscenda. sed & huius sententiæ Galenus fuisse videtur, qui sexto libro De compositi-

positione medicamentorum secundam locos cap. primo, inquit, quod quemadmodum in principio commoda sunt pharmaca, quod influit repellentia, sic post principium vsque ad finem pharmaco opus est ex vtrisque mixto, repellente videlicet, & discutiente facultate prædito. ac primo tempore adstringens præcedere oportet, ad finem vero discutiens, interposito vero tpe æquales vtrorumq; partes esse conuenit. quid ergo dicendum? Cum status habeat principium & finem, ideo in principio status, cum timor sit, ne ex puris resoluentibus, quæ calida sunt, dolore excitato, ad locum fluxio fiat; ideo tunc repellentia cum resoluentibus miscere possumus; in fine vero status, quia iam tota materia fluxa est, pura resoluentia admouebimus. Verum, quoniam Medico, vt plurimum, non constat an tota materia fluxerit, ideo magis tutum erit, si post principium vsque ad finem cum remediis procedat ex vtrisque mixtis, & repellentibus ac discutientibus, repellentia enim, & calorem discutientium compriment, & parti affectæ robur addent. Quod si per resolutionem inflammatio non terminetur, sed per suppurationem, tunc suppuratio adiuuanda est, quæ postea vel per se, vel maturantis auxilio aperietur; & quandoque opus est maturatione, & sectione.

Solutio.

hoc itaque primum genus est Abscessus seu Apostematis, quod fit cum phlegmone in pus veritur. Aliud vero est Apostematis genus, cum nulla præcedente inflammatione humor aliquis statim ab initio in parte aliqua colligitur. Porro hic excôtiat circumposita corpora spatium sibi moliens, vel inter duas Tunicas, vel sub certis membranis. horum Abscessuum sunt tres Species,

Tres Species sunt abscessuum, Atheroma, Steatoma, & Meliceris.

Atheroma, Steatoma, & Meliceris. hæc autem nomina sortita sunt à similitudine substantiarum in ipsis contentarum. Aliud enim puliculæ simile inuenitur, à quo Atheroma dicitur: aliud sèno, à quo Steatoma: aliud Melli, à quo Meliceris. horum curationem Galenus posuit decimoquatto Methodi cap. 12. Tres enim sunt in his communes indicationes, Totum id, quod continetur vel digerere, vel putre reddere, vel excidere. Meliceris igitur, quia ex tenui humore constat, triplicem hanc admittit curationem. Atheroma duplicem tantum, quippe quod vel excidere, vel putrefacere licet. Steatoma vero solum excisione, quæ manuû

Tres sunt in abscessibus cõmunes indicationes.

Si abscessus sint in profundis corporis visceribus, quibus medicamentis sit utendum.

opera fit, curatur. Si vero hi abscessus in profundis corporis visceribus sint, tunc Medicamentis, quæ ex Aromatis constant, si utamur, summa sequetur utilitas. hæc enim tum digerent, tum humorem in halitum resolvent. Theriaca autem in hoc casu Athanasia,

nasia,

masia, & Ambrosia, præstantissima sunt medicamenta. Quoniam autem remedia, quæ in curatione horum Tumorum in usu sunt, alia repellunt, alia discutiunt, ac digerunt, alia pus mouent, alia aduunt; Materia in principio adhuc fluente repellentibus utemur: quæ sunt aqua, & acetum, oleum Ros. Solanum, Plantago, & huiusmodi. Quæ digerunt & discutiunt, phymatis & id genus abscessibus auxilio sunt, & hæc omnia constant sale, & Nitro. Concoquentia vero constant Resina, Galbano, & Ammoniaco Thymiamate. Pus mouentibus in his, quæ inflammatione laborant, utendum, ut Tetrapharmaco. hoc enim ex quatuor (vnde & nomen habet) constat, ex Resina, cera, pice, & seuo vitulino parti portione. Adurentibus in diducendis partibus ac aperiendis, ut in compræensione abscessuum, utendum est. istorum autem Natura hæc est, lixiuium, calx viva, Autipigmentum, Sandaracha, & id genus alia. Sic itaque, & reliqui omnes Tumores curari poterunt; ut quod in ipsis continetur, euacuemus: sique in tunica aliqua humor collectus erat, oportet, & humorem euacuare, & tunicæ superuacaneæ auferre. quod in his qui hydrocele laborant, fieri solet. hydropicos vero facta punctione sub umbilico ad instar myrti, paulatimque aqua euacuata, sanabimus. In his

*Repellentia
quæ sint.*

*Digerentia
ex quibus
constent.*

*Tetraphar-
macû ex qui-
bus constet.
Natura ad-
urentium
quæ sit.*

enim omnibus Tumoribus, quod toto genere præter Naturam est, sui statim ablationem cõmuni indicatione demonstrat. quare statim est submouendum; id tamen, dum hoc fit, semper agere oportet, vt rationibus quibus id hæc penitatis, optimam semper eligamus; optimæ autem rationes tripliciter iudicantur, tum ex temporis curandi breuitate, tum ex curando citra dolorem, tum ex maxime tute curando; Authoritate Galeni 14. Methodi cap. 13. Aliqua vero nõ penitus submouenda sunt, sed in alium locũ; qui minoris momenti sit, transponenda: quod in suffusione efficitur. Hæc igitur memoriæ mandanda sunt; materiaque, quæ Apostematis causa sit, ex propriis signis noscenda est, quæ postea propriis remediis vacuabitur. Nos vero vniuersalem tantũ Tumorum præter naturam curandorum Methodum hic sub compendio tradidimus.

De Solutione continui curanda.

C A P I T U L U M II

QUAE in carne fit Solutio: continui, Vlcus vocatur. hæc cõmunẽ indicationem hanc habet, partiũ vnionẽ seu conglutinationem. Vt autem hæc fiat, quatuor Chyrurgus manuũ opera facere debet; Primũ vt partes distantes applicet; secundũ est,

Optima rationes curandi tripliciter iudicantur.

Vt vnio fiat quatuor Chyrurgus manuũ opera facere debet.

vt conferuet, quæ in vnum coacta sunt; tertium, vt caueat, ne quid labris vlceris intercidat; quartū, vt ipsam partis substantiam salubrem conferuet. Primum autem sic implebitur, vt manu partes inuicem distantes blandè applicet. Conseruabit autem illas simul vinculo, sutura, aut fibulis. Tertium exequetur, si caueat, ne pilus, aut oleum, aut aliquid aliud labris vlceris interueniant. Omne enim tale vnitatem impedit. Partis vero substantiam salubrem per ea, quæ medio crite exsiccant conseruabit. Vel igitur vlcus est simplex, & tunc hoc per agglutinationem tantum curabitur adhibitis glutinantibus Medicamentis. Vel vlcus cauum est, & tunc carne impleri debet. in generatione autem carnis, quia duplex gignitur excrementum, vnum tenue, quod dicitur Sanguis, à quo vlcus humidum redditur; & alterum excrementum crassius, quod dicitur Sordes, & hoc vlcus sordidum reddit, teste Galeno 3. Methodi cap. 3. ideo siccantibus medicamentis & expurgantibus vlcera curari debent. Quod si sanguis vitiosus ad partem vlcere affectam fluat, vt ex hoc carnis temperies, quæ generandæ nonæ carnis opifex est, corrumpatur; sanguis ad cõtrarias partes reuellendus erit: post vero carne genita, & glutinatione facta, cicatrix erit inducenda. Quod si alicui alteri morbo vlcus

Quomodo vnumquodq; illorum quatuor Chyrurgus exequi possit.

Vlcus vel simplex vel cauum.

In generatio ne carnis duplex gignitur excrementum; vnum tenue & aliud crassius.

Vlcera medicam siccantibus & expurgantibus curari debent.

In Cōplicatione ulceris cū alijs morbis quid agendum: superius dictum fuit cap 5.

Ulceribus cruentis quæ nam imponenda sint.

Repurgantia quæ sint.

Glutinantia quæ sint.

Cicatricem quam inducant.

Prima indicatio in fracturis unitio hæc in pueris fieri potest.

Secunda indicatio.

Callus ex

coniunctum sit, tunc in complicatione ista quid fieri debeat, ex Galeno petendum est, tertio Methodi ca. 7. in his enim triplicem finem sibi propositū Chyrurgus habebit, vt causam eius, quod futurum est: secundo, vt causam sine qua non; tertio, vt id quod magis viget, consideret. Medicus igitur quæ statim cruentis ulceribus imponi debent, cognoscat oportet. hæc autem erunt, vt Barbarum & quæ fusci sunt coloris. alia repurgantia erunt, vt quod fit ex viridi diluto: alia glutinantia, & hæc erunt, vt galla, Malicorium, & spinæ Aegyptiæ fructus: alia cicatricem inducent, & hæc erunt, vt Chalcitis, Aes vstū, æris squamma, Myfi, & huiusmodi alia. Quod si in osse solutio continui accidat, quæ fractura dicitur, prima indicatio, quæ nobis in hoc casu datur, unitio est. hæc autem in mollioribus corporibus & puerulis fieri potest, in grandioribus vero natu ac senibus propter duritiem unitio est impossibilis. ideo secunda indicatio nobis in his suggeritur, quæ est alligatio. hæc autem fit callo supernato partes fractas circum alligante. Alligatio autem fiet, & ligaturis nec laxis nec arctis, spleniis ferulis. Ex his enim ligaturis à parte ægra ad sanam succos alliciemus, qui facient ad calli generationem (hoc enim tanquam glutino interueniente fit alligatio) callus autem ex alimento osse

siunt

fium crasso, & terrestri redundat: ossa ^{quibus gi-}
 autem ex sanguine crasso nutriuntur: San- ^{gnatur,}
 guis vero talis generatur, qualis cibus est: i-
 deo talis victus ratio adhibenda est, quæ talē
 ac tantū influere ossibus sanguinem patet,
 qualis, & quantus callo generando sit op-
 portunus. quo tempore autem, callus fiet,
 corpus alimento optimi succi & tenacis nu-
 triendum erit. quæ autē hæc sint alimenta
 in superiori parte, in qua, de cibo & potu e- ^{Cap. decimo}
 gimus, ^{dictum} fuit. hæc autem de fracturis, ^{tertio.}
 pluraq; ex Galeno 6. Methodi cap. 5. & Hip-
 po. in libro de fracturis, haberi poterunt.
 His itaq; iam de Tumoribus præter Na-
 turam, & Solutione continui constitutis,
 Methodus hic nostra concludenda est;
 in qua, si aliqua adhuc desiderari possint;
 pauca (ni fallor) futura sunt. Nostra e-
 nim intentio hac in re fuit generalem quan-
 dam Methodum omnibus morbis curan-
 dis necessariam ex pluribus Hippocratis,
 Galeni, & Auicennæ locis colligere, cum
 ut studiosorum omnium utilitati consule-
 rem, qui nullo labore omnia, quæ sparsim
 Galenus & Auicenna tradiderunt, hic in
 ordinē redacta habebūt, ut vno ictu oculi
 singula reperire possint: tum ut me ipsam
 utilissima ratione ad rem propositam ex-
 ercerem, ac ad obliuionem (ut Plato in ^{Plato in}
 quit) hanc mihi & amicis meis compen- ^{Phadra.}
 dio-

Vide Gal. 7.
Meth. cap. 1.

diſam Methodum per capita reponerem, quibus rationibus etiam Galenus impuſtus omnes ſuos libros conſcripſit. Quoniam vero ſcribentes neceſſario in multis peſcare ſolent; ideo omnes illos, ad quorum manus hæc Methodus peruentura eſt, rogatos velim; vt ſi quid in hac minus elaboratum inuenerint, id mihi aſcribant; ſi quid vero in hac boni erit, id altiſſimo rerum omnium opifici, qui intellectum ad illud capeſſendū illuſtrauit, acceptum referant. Spero tamen ſi non aliud, id ſaltem hac in re me aſſequutum; vt ſtudioſis viam & ordinem aliquem oſtēderim, quo innixi noua plurima in medium allaturi ad ſcribendum animum inducant. ſic enim omnium hominum ſaluti, ſuęque perpetuę conſulent memorię.

F I N I S.

M E T H O D V S

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ,
EX SENTENTIA GA-
LĒNI ET IOANNIS BA-
PTISTÆ MONTANI Veronensis, Phi-
losophorum & Medicorum summorum,
scripta à IOANNE CRATONE de
Crasstheym, Cæsareæ Maie-
statis olim primario
Medico.

Epigramma Ioan. Evvich. D.

De Ioh. Bapt. Montano.

*Arduus ut pressis semper mons vallibus extat
Planitiemque supra tollit in alta iugum:
Sic inter medicos (rumpantur ut ilia Codro)
Montanus vere nomine reque fuit.*

Francofurti ad Mœnum typis Io-
annis Saurii, impensis Nicolai
Steinii.

ad 1473.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
TORONTO
100 St. George Street
Toronto, Ontario
M5S 1A5
Canada

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

CLARISSIMO ATQVE
PRÆSTANTISSIMO VIRO

IOANNI BAPTISTAE HEINZE-
LIO, *Patricio & senatori Augustano, amico S:
summo*, IOANNES CRATO Me-
dicus *Physicus Vratulauien-
sis S. D.*

CUm ea quæ IOANNES
BAPTISTA MONTANVS,
Philosophus & Medicus
excellentissimus, præce-
ptor meus, biennio ante obitū (ex-
cessit autē è vita año salutiferi partus
MDLI, VI. Maii, in prædio suo ad
Veronam, cum LXIII ageret æta-
tis suæ annum) in laudatissima scho-
la Patauina docuit, studiosè & attēte
legerē, videbar mihi tanquā in sua-
uissimo cygneo cantu totā doctri-
nā artis curatiuæ intueri. Itaq; quæ
ille multis verbis, vt erat in inueni-
endo mirifice p̄spicax, & in eloquē-
do copios⁹, alias aliter dixerat, in pan-

E P I S T O L A

ea contuli, & mihi tanquam exem-
 plum Methodi proposui. Quidem
 enim Methodum ^{de generibus} aliud esse
 putarem, quã doctrinam recta via
 in cognitionem morborum perue-
 niendi, & in curando pcedendi, ani-
 maduertendique certis scopis &
 indicationibus, quę medico initia
 atque progressum in agendo mon-
 strant, quid sequi atque facere oport-
 eat? Hanc autem clarissimus M O N-
 T A N V S non solum in suis lectio-
 nibus, verum omnibus Medicis con-
 sultationibus, studiosis monstrare,
 & Galeni amplissimam doctrinam
 quasi in illustri pictura proponere,
 & lucem iis quę sub umbra latere vi-
 debantur addere, ita vt omnium in
 oculos ea incurrerent, conatus est.
 Monuit etiã sapienter, metas qual-
 dam in discendo obseruandas esse,
 ne mens discantis vagaretur, & vt se-
 se quasi certis septis & cancellis in-
 cluderet. In hunc vsu cū hæc mihi
 de doctrina Montani collegissem,
 eaq; doctissimis viris cõmunicassem,
arbi-

NVNCPATORIA.

arbitrati sunt me rem gratam & vtilem studiosis facturum, si ea in publicum darem. Ego vero etiam intelligebam ista perquam tenuia atq; exilia, minime luce digna esse: tamē cū iudicarem recte, perspicua, & doctrinæ Hippocraticæ atq; Galeni consentientia, morem gelli amicis, qui me ad editionem hortabantur. Ac in bona spe sum, hæc artis Medicæ studiosis incunda atq; vtilia futura, & doctos hoc meum factū non improbaturus. Nam id quod clarissimo viro D. MONTANO præcepto: ri meo semper fuit propositum, vt de iis quæ Medici in dubium vocarent, perspicue suam sententiā paucis verbis exponeret, & rationes euidentes monstraret, summam etiam amplissimæ doctrinæ ordine completeretur: idem & ego sum sequutus. Non vt inani persuasione scientiæ (quam quidam concipiunt, cum ex lectione compendiorum Medicinæ sese artifices factos somniant) studiosos imbuerem: sed vt quasi pri-

EPISTOLA

mas lineas doctrinę Hippocratis, Galeni & Montani proponerę, & Methodum curatiuā describerem, hæc delineauī. Cum enim integrum & absolutū simulachrū Methodi à Galeno sit perfectum, & multis colorib. multis verborum luminibus ornatū, varia etiam tanquam *πάρεργα* addita: vtile est, studiosis primas lineas atque ductus ostendere, vt artificium & rationem totius quasi picturę aspicere possint. Nam vt pictor, quo præstantior est, eo fœlicius naturā imitatur, & artem celat: ita ab excellentissimis Medicis factum fuisse animaduertimus. Quare his scriptis non à lectione antiquissimorum Medicorum, præsertim vero Hippocratis & Galeni, studiosos abduco: sed potius auctor atque hortator sum, siquidem verum & exornatum corpus omnibusque modis absolutum intueri, & ad illius cognitionem penitus peruenire volunt, vt veterum scripta attente legant, & exemplaria Græca nocturna atque diurna manu ver-

sent,

NVNCPATORIA.

sent. Ego quidem non tantum res ipsas Montani, verum verba quoque interdum proposui, & dixi tal' usque usque. Diligenter conatus sum ostendere, quo pacto id quod in inuentione vltimum est, in vsu atque actione primum esse debeat: & Medicam artem discentem vel exercentem, nihil cogitare vel agere debere, nisi certo scopo, certa que indicatione animo proposita. Quæ ad quinque scopos & indicantia spectant, explicata sunt perspicue, & in exemplo de febribus: in quo multa, de quibus varie Medici disputant, clare atque recte proponuntur, quæ præcipue indicationes sint sequendæ, ac quis delectus indicationum habendus, ostensum. De coctione autem & præparatione humorum, ac vacuatione, ideo paulo prolixius sententiam excellentissimi MONTANI recensui, quia & multi sentiunt aliter: vere ne an false, aliorum sit iudicium. Et in curatione omnium morborum, vt vocant, materialium, denique in lectione

EPISTOLA

Aphorismorum Hippocratis, quæ omnibus in curatione versantibus tanquam lumen quoddam præluce-
 re debent, plurimum, rectam de his
 sententiam tenere, refert. Nam mor-
 bis qui oriuntur ab auctis atque cor-
 ruptis humorib: & quos natura suo
 impetu (*ἰσχυρῶς* Græci vocant) non cu-
 rat, magno cum ægrotantium peri-
 culo medentur illi, quibus hæc peni-
 tus non sunt cognita atque perspe-
 cta. Ac de talibus medicis vere dici-
 tur, plus esse periculi à Medico, quã
 à morbo. Valde itaque quorundam
 impiam audaciam miror, qui cum
 aliquot recentes libellos degustarūt
 totius vero doctrinæ Medicæ ne um-
 bram quidem viderunt: sine metho-
 do, sine ratione Medicinam, veluti
 rem non magni momenti, exercent:
 & posteaquam in variis artibus sunt
 versati, hanc denique sibi tanquam
 suam arripiunt, quam nunquam
 didicerunt: neque præstantes artifi-
 ces, quorum exemplum tuto sequi
 possint, viderunt. Nam de iis qui nul-

NVNCVPATORIA.

la liberali doctrina instituti, sed in
tonstrinis aut apud seplatiarios artē
didicerunt, quiq; in maximis rebus
pub. sese ostentant, nihil nunc dice:
cum non verba illis virtutem addāt,
nec scriptis, verum supplicis meri-
tis sint castigandi. Sed ad institutū
redeo: & studiosos rei Medicæ dili-
genter, quantum possum, adhortor,
vt primum rectissima quam paucis-
simis cognoscere, eaque diligenter
lectione veterum augere, & sibi cer-
ta atque familiaria facere studeant.
Deinde cogitent illud, quod Gale-
nus in consilio puero Epileptico da-
to, de Methodo sua curatiua monet:
Non cuiuslibet ex medicorū cœtu e-
am vsui esse posse, meque his aliquid
adiumenti mediocribus ingeniis ad-
ferre voluisse sibi persuadeant. Ad te
vero, clarissime IOANNES BAPTI-
STA HEINCELI, hæc mea Monta-
nica mitto, vt, cum tu atque frater
tuus PAVLVS HEINCELIVS, nō solū
liberaliter mea studia iuueritis: ve-
rū amplissimos viros, D. IOANNEM
PAVLVM & D. IOANNEM
K 3 HEIN-

EPISTOLA

HEINRICVM HERVVARTOS
 Patricios Augustanos, affines tuos,
 mihi patronos studiorum meorum
 conciliaueritis, quorum beneficio
 contingit mihi audire excellentissi-
 mum MONTANVM, & de studiis
 cum doctissimis viris in Italia multa
 familiariter conferre: vobis quoque
 artis Medicæ studiosi mecum grati-
 as agant, & vos omnium amore &
 benevolentia dignos ament, si qui-
 bus, forte ista grata atque vtilia futu-
 ra sunt. Spero autem fore plurimis,
 qui doctrinæ MONTANI atque
 GALENI sunt studiosi, & totum si-
 mulachrum Methodi medendi ab-
 solutum in pluribus libris à Galeno
 conscriptis intueri cupiunt, hanc ru-
 dem delineationem acceptissimam;
 & ex illa plus verè vtilitatis perceptu-
 ros, quam ex compendiis de dictis &
 sententiis Medicorum Græcorum
 aut Arabum conflatis: de quibus ve-
 rissime dicebat clarissimus ANDRE-
 AS VESALIUS, cum præstantissimus
 vir WOLFGANGVS HERWART,
me

NVNCPATORIA.

me illi communem amicū faceret,
Compendia esse dispendia, Sed hoc
non arroganter ad meum iudicium
reuoco, nec vllius studium in rem li-
terariam collatum improbo. Id v-
num opto, vt rectissima plurimi di-
scant; & tu clarissime HEINCELI
cognoscas, me, id quod sum, me-
morem atque gratum, & vestri esse
studiosissimum. Bene vale, Vra-
tislauix, Mense Febr.

Anno 1554.

METHODVS THE-
RAPEVTICA EX SENTEN-
tia Galeni & Ioannis Baptista Montani,
scripta per Ioannem Cratonem Medi-
cum olim in aula Cæsarea pri-
marium.

BONI alicuius retinendi vel
consequendi gratia, omnem
actionem suscipi atque pro-
cedere constat. Illud vero bo-
num, propter quod medicus
agit, Sanitatem appellamus. Atque hæc
finis Medicinæ est. Sicut autem, dum fi-
nem propositum habemus, ad eum omnia
referimus, atque hoc modo Methodo re-
solutiua procedimus: ita cum rationem ag-
gēdi aliquid ordine, aut perueniendi ad a-
licuius rei cognitionem integram tradimus
ea quæ vltimo sese in cogitatione de fine
obtulerunt, consideramus, & inde vel actio-
nes ordimur, vel discendi modum tyronib.
præscribimus, Methodus cōpositiua appel-
latur. Nā nō solū in discendo, verū in agēdo
quoq; Medicus ratione certa atq; methodo
vti debet: & q̄ vltimū in cognitione fuerit,
illud

illud primū in actione aggredi. Vt in dolore podagrico, finis curationis est, vt remoueat̄ dolor. Hic vero nō potest remoueri nisi ablata materia quæ affluxit, & dolorē facit, operā demus ne alia affluāt. Alia aut̄ affluent, nisi roborabuntur membra, & euacuetur totum corpus. Ergo euacuandum totū, & roboranda membra. Sed quia materia crassa prius incidenda, quam euacuanda: ideo à coctione, vel præparatione ordiendum est. Verum hæc deinceps explicabimus: nunc ad rem perueniamus.

In arte Medica finis generalis est sanitas, quæ vel præsens conseruatur, vel absens acquiritur. Ideo artis Medicæ sunt duæ summæ differentiæ, ὑγιαίνουσα, id est, salubris, ^{θεραπευτική. ὑγιαίνουσα} quatuor sunt fines, & tot etiam differentiæ: conseruare, corrigere, reficere, & præseruare. Inde φυλακτική, ἱπποκρατική, ἀναπλαστική, καὶ ἀποφυλακτική: Has partes videre licet in Methodo Montani, quæ à Caio edita est, mediocriter explicatas.

Θεραπευτική, id est curatrix, habet suos ordines. nam distinctio eius in χειρουργική, διατητική, φαρμακευτική, à modo operandi, non à fine sumitur. Est autē Curatrix, ars recta ratione profligandi id quod est præter naturam: videlicet morbum, eius causam, & symptoma, Recta vero ratio nititur scopis, & indi-

Artis Medicae dua summæ differentia.

ὑγιαίνουσες fines ac differentia.

Curatrix qd.

cationibus curatiuis. atque hic differentia inter scopum, finē, & indicationem obseruetur.

Finis. Finis, est terminus, in quo acquiescit omnis actio.

Scopus. Scopus, est terminus, in quem dirigitur actio.

Indicatio. Indicatio, est ratio agendi, quam ostendit speculatio scopi. vt finis in arte Medica est, fruitio sanitatis: scopus, est sanitas. de qua cum cogito, animaduerto sanitatē esse symmetriam, vnde actiones proueniunt secundum naturā. hinc ex natura rei nascitur prima indicatio, quid sit agendum: videlicet quod vel sanitas sit conseruanda, vel recuperāda, sublato eo quod præter naturā est.

Collatio morbi et auxiliij.

Indicatio vnde sumatur.

Indicatio igitur est, ratio dirigendi actionē, sumpta à natura scopi, siue ex eius contemplatione orta. Qualis autē est scopus, talis est indicatio. Si scopus generalis & cōmunis, indicatio erit generalis & cōmunis. Si scopus simplex, indicatio erit simplex. Vt scopus generalis incuratrice ē, affectio præter naturā. Ergo generalis erit indicatio: Quod ē præter naturā hoc est auferendū. Distinguo itaq; generalē scopū in morbum, causam, & symptomata. Rursus morbū vel in partibus simplicibus, seu in complexione, aut in organicis, aut in vtrisque communis, vel solutionē cōtinuā.

Curatrici scopus generalis.

Parti-

Partium simplicium, aut sola intemperies vel calida, frigida, humida, sicca: vel ex his coniugata; aut cum affluxu materiæ.

Partium organicarum, aut est indecens conformatio, vel secundum figuram, vel superficiem, vel meatum, vel capacitatem: aut magnitudo, aut numerus, aut situs,

Magnitudo aut aucta in crassitudinē, vel longitudinem, vel latitudinē: aut diminuta vel in gracilitatē, vel breuitatē, vel angustia.

Numerus vel excedens, vt sextus digitus: vel deficiens, vt monoculus.

Situs, vt translatio indecens partium à loco proprio: vt esse luscum, vel si quid luxatum, aut alia quavis ratione loco motum.

Morbis communis simplicibus & organicis partibus, est soluta vnitas: vt vlcus. Hoc modo distincto generali scopo, videlicet affectione præter naturam, habeo scopos distinctos: vnde totidem distinctæ oriuntur indicationes.

Sed vt ad totam curatricem artem rectius studiosi perducantur, hæc obseruent. Primum, tria esse circa quæ omnis medædi opera versatur: Morbus depellitur: subiectum, videlicet corpus, restituitur: natura tutatur.

Tria in medendo præstanda.

Deinde axiomata artis Medicæ in curando:

Axiomata medendi.

I. Contraria contrariis curantur semper.

II. Similia similibus conseruantur.

III. Quæcunque sunt in corpore præter natu-

naturam, debent remoueri: quæ secundum naturam, conseruari.

III. Lapsuum quidam sunt magni, quidam parui.

V. Paruum paruo curatur, & alteratur.

VI. Natura est curatrix morborum, Medicus minister naturæ.

VII. Affectiones & dispositiones magnæ, magnas causas habent.

VIII. Morbi disproportionati, proprio temperamento, difficillimi.

IX. Morbi semper curandi, non symptomata. aliquando autem symptomata trahunt ad se curam, cum habent rationem causæ: & periculum est, ne grauiorem morbum faciant. vt febres aliquando non sunt morbi, sed accidentia: & negliguntur propterea, ac curatur morbi. vt in Pleuritide, neglecta febre, curatur inflammatio.

X. Illud membrum sanum est, cuius operationes sunt sanæ. Ideo quando scire volumus, vtrum membrum sit primigenio affectu læsum, an per consensum, videndæ sūt eius operationes. quæ si constant, membrum non primigenio affectu laborat.

XI. In omni curatione deducenda sunt symptomata ad morbum, & morbus ad suas causas.

Tertio, qua ratione in morbi cognitione deueniendum. Primo videndum, an sit v-

nus vel plures morbi, & an per se aut per cō
 sēsū. Id ex iis quæ monuimus patet. Specta-
 re enim debemus, in quo genere morboū
 reperiatur; videlicet, an in temperatūra,
 an in compositione, an vero in continui
 solutione. Sed hæc facile diligenti medico
 sese offerunt. An vero morbus per se aut per
 consēsū adsit, indicant actiones læsæ,
 de quibus in Methodo vniuersali Monta-
 ni. Secundo, signa nos in cognitionem mor-
 bi deducunt. Sunt autem quinque fontes
 signorum. Primo, actio læsa: hæc ostendit
 morbum, & locum; effectum. Secundo, egre-
 dientia, quæ sunt secundum naturam, vel
 præter naturam: vt vrina, feces, sudores. Ter-
 tio, dolores: vbi enim dolor, ibi morbus.
 Quarto, tumores: nam vbi tumor, ibi agri-
 tudo. Quinto, propria accidentia, quæ so-
 lent consequi malum: vt tussis significat æ-
 gritudinem in thorace. Sed de signis expli-
 catam habetis doctrinam in Idea Hippo-
 cratica. Tertio: Natura morbi cognoscitur
 penes quatuor: Essentiam, Motum, Mores,
 Tempus.

Signorum fontes s.

*Nat. morbi gmc
 cognoscatur.*

Essentia morbi cognoscitur per causas
 cognita essentia, & symptomata vel accidē-
 tia cognoscimus. Nā symptomata sequuntur
 morbos, tanquam causa effectum. Hinc de-
 inde insurgunt quinque indicationes ope-
 randi, seu scopi: Quid, quantum, quomo-
 do, quando, vbi. Sed de his deinceps.

Causæ autem, per quas essentiam morbi inuestigamus, sunt duplices: quædam intrinsecæ, quædam extrinsecæ. Intrinsecæ sût, causæ materiales morborum in ipso corpore natę. Extrinsecę sût duplices, *αὐτὸν ἀνεπισημασμένης* & *αὐτὸν ἐπισημασμένης*. Procatarcticæ sût causæ, simpliciter extrinsecus aduenientes: vt calor solis, percussio, vel plaga, &c. *αὐτὸν ἐπισημασμένης*, seu antecedentes, etsi sunt intra corpus, tamen quoad essentiam morbi extrinsecæ sũnt: vt humores. non enim semper humor efficiens causa morbi dici potest, nisi quatenus efficit morbum. Sic humor nondum putridus, non est efficiens febris. Cum autem humor iam est putridus factus, appellamus causam materialem: & nonnunquam causam coniunctam: nam causã coniunctã refertur ad materialem: & dicitur coniunctã, quia posita ista, ponitur morbus: ablata ista, aufertur morbus.

Vt autẽ exemplũ, quod proponemus à tytonibus rectius intelligatur, monendi sunt: Quod omnis febris habeat propriam formam: videlicet, vt cor calefiat, & calor naturalis augeatur, & in igneũ conuertatur. Alius autẽ naturalis calor est infusus, alius congenitus, vel complantatus mēbro. Complantatus dicitur, qui est in quolibet mēbro, ita vt operãte eo perficiat oēs naturales operationes. Insusus, q̄ ex corde in omnia mēbra demic-

demittitur, & qui excitat & auget calorem complantatum: & de hoc loquuntur Medici in febribus.

Febres sunt duplices: Diaræ, & Putridæ. Diaræ habent causas procatarticas externas: vt calorem solis, vel defatigationem, itacundiam, ingurgitationem allæ vt plurimū 24. horis finiuntur, vel sunt putridæ febres.

Februm diuisio. Diaræ.

Putridæ febres duplices, continuæ aut intermittentes. Continuæ sunt, quādo humor aliquis vel vnus, vel omnes putrescunt intra venas. tum enim perpetuo vapor putridus defertur ad cor, & cōtinuatio ē morbi.

Putridæ. Continua.

Febres intermittentes, uel interpolatæ, sunt, quando materia putrescit extra venas magnas. vt cum pituita putrescit extra venas magnas, generatur febris phlegmatica, idest quotidiana: cum bilis, febris tertiana: cū melancholia, febris quartana.

Intermittentes.

De febre sanguinea oritur quæstio singularis, quæ illis qui in arte progressum fecerunt, est explicanda, & de hac diligentius cogitandū. Cur autē in febribus interpolatis sint certæ periodi effumationis putridi vaporis, qui petit cor, vt vna hora eleuetur vapores, alia nō, à Medicis nondum est inuentū: oportetq; hic, sicut in aliis multis, admirari secreta naturæ. Nunc ad exemplum deueniamus.

Sanguinea febris.

In febre tertiana humor biliosus est ante cedēs, efficiēs, materialis, & coniūcta causa:

Tertiana

& secundum varias dispositiones & tempora, sortitur varia nomina.

Cum enim nondū putruit, sed fit ebullitio, & præparatio ad putredinem, tum appellatur causa antecedens. Cum putrescit, ita ut efficiat febrim, dicimus causam efficientem. Cum autem iam acta fecit morbū, & non amplius facit, causa materialis siue cōiuncta appellatur. Hæc declarat curatio, in qua Medicus semper naturam ducem sequi debet. Ut in tertiana, primo paroxysmo natura per vomitum expellit materiam biliosam, nondum putridam; hæc non dicitur causa coniuncta, vel efficiens tertianæ, sed antecedens, cui debetur præservatio. Natura igitur præservationi intenta, expellit aliquid, ut reliquum facilius euincat. Id nisi perficiat natura, fit deinde ebullitio, & materia partim putrescit: tunc biliosus iste humor semiputridus: efficiens causa est tertianæ, studetque natura partim præservationi, partim curationi, ac ostendit indicationem mixtam. Cum autem plane putrescit, dicitur causa coniuncta: & tunc si quid facit natura, expellit per sudorem. Itaque biliosæ istæ febres, curantur & terminantur per sudorem.

Ex his Medico, ministro naturæ, perspicuum est, in curatione febris tertianæ, tres esse indicationes; duas simplices, & vnam com-

com-

Natura semper in curatione sequenda.

et ebullitio

Tertiana curanda tres indicationes.

compositam. Indicatio de tollenda febre, quæ à causa coniuncta vel materiali sumitur: videlicet vt tollatur materia actu putrida, à qua vapores putridi ascendunt ad cor, est simplex. Indicatio altera, quæ indicat esse tollendos humores, partim putridos, & à causa efficiente sumitur, ac cauendum monet ne amplius putrescant, est composita, partim enim præseruat, scilicet ne humores illi amplius putrescant: partim curat. Tertia indicatio etiam est simplex, quæ docet tollendam esse materiam ne putrescat: & naturam leuandam onere, vt superet reliquum. Nunquam enim humor putrescere potest, nisi abundet ita, vt à natura euinci nequeat. Cum autem tollitur humoris copia, primo corpus fit rarum: ex raritate sequitur transpiratio, & euectio: ita tollitur obstructio: ablata obstructione, prohibetur putredo. Igitur ab hac incipiendum: deinde perueniendum ad causam efficientem: tertio ad causam coniunctam, in qua terminatur curatio. Quod enim primum est in cognitione, vltimum est in actione: & quod primum in actione, vltimum in cognitione, vt principio monuimus.

*fit plerumq[ue] p[er]
phlebotomiam*

Humor autem ille qui habet rationem antecedentis, & indicat præseruationem, si distat à natura sanguinis, tollendus est pharmaco: ita tamen, vt (quod postea dicemus)

cemus) prius præparetur ac concoquatur. Si enim propinquus naturæ sanguinis, per missionem sanguinis euacuandus. Sed in missione sanguinis tria obseruanda. Primo, an morbus magnus. Secundo, an ætas conueniens. Tertio, an vires validæ. Cum enim vires non constant, prohibetur missio sanguinis: ac in hoc casu vtendum est *in modum*, id est paululum siue per missionem sanguinis, siue per pharmacū educendū, & rursus roborandum. Virtus enim semper indicat sui conseruationē. Hæc de exemplo, ex quo tota fere doctrina de febrib. elucet. Nunc reliqua, quæ ad Methodum curatiuam spectare videntur, pertexemus.

*In sanguinis
missione tria
obseruanda.*

*Affectio partium
simplicium*

Affectio præter naturam in partib. simplicib. est qualitas, quæ deslectit à symmetria: hic est scopus generalis. Vnde nascitur indicatio generalis, asymmetrum esse auferendum. Deslectit aut per excessum caloris tantum, vel frigoris tantum, vel humiditatis tantum, vel siccitatis tantum: aut cum affluxu materiæ, aut sine affluxu materiæ: eaque est vel vaporosa, vel corpulenta. Si deslectit per excessum solius qualitatis, est scopus simplex, videlicet alterandum per contrariam qualitatem. Si vero deslectat cum affluxu materiæ, indicat esse alterandum. Indicatio est composita, videlicet alterandum esse ratione qualitatis, vacuandum vero ratione ma-

ne ma-

ne materię. Ergo duę indicationes, vacuatio & alteratio. Sic in febribus putridis dū illorū naturā speculamur, inuenimus primum formā, videlicet calorē naturium mutatū in igneum: materiā, quę partim putruit, partim putrescit, efficientē huius putredinis, videlicet obstructionē meatuū. hinc tres scopi sese offerunt, vnde composita indicatio: vel potius tres indicationes nascuntur, videlicet tollendā obstructionē, vel missione sanguinis, quę rarefecit corpus & aperit, vel medicamentis. Materia quę putruit, indicat cohibitionē & immutationem. Immutamus præparando, aut in melius transmutando. Atque hic diligenter animaduertendū, me de putridis, nō pestilentialibus loqui: in quibus caput & summa curationis est, exiccatio, & cordis corroboratio, &c. Videndum autē est Medico, quę præparationem possint adiuuare: Iuuant, quę materiā crassā attenuant, tenuē attemperāt, tenacē abstergunt. Hac ratione aperiuntur meatus. aperiunt. n. ea, quę attenuant, &c. & sic obstructio tollitur. Materia autem indicat coctionem eius quę ad putredinem apta est: aut vacuationem, quę putruit. Forma indicat esse alterandum: videlicet, vt in febre calor refrigeretur, & exiccata humectentur: quę non solū medicamentis, sed tota victus ratione curandū est. Cōsistit n. magna pars curationis, in victus ratione:

L. 2. quę

In febribus putridis. 3 scopi

Febris pestilentialis. 3 scopi

Præparationem adiuuantia.

Victus ratio.

quæ nescio quomodo hoc tempore nimum negligitur. De ea vero nunc præcepta dare, non est nostri instituti. Sed cum summa curationis fere in coctione seu præparatione humorum, & eorum vacuatione consistat, de iis nunc integram doctrinam Methodo trademus.

*De coctione
& præpara-
tione humo-
rum.*

Prius autè de coctione atque præparatione humorum agendum est. Nam omnis euacuatio ante coctionem, siue à natura, siue medicamento fiat, pessima censetur. Hoc probatur primo, à signo: secundo, à causa: tertio, ab autoritate. Signum declarat Galen. in Comment. super Aphorif. 4. part. 22. Aphorif. Inchoantib. morbis, si atra bilis supra vel infra exiit, letale est. ubi Gal. incommoda euacuationis ante coctionem recenset. Natura enim cogitur euacuare, vel propter malitiam & multitudinem humoris, vel putredinem insignem, vel humoris mordicationem.

A causa, cum materia non cocta, non maturata non adæquata expellitur. Si humores sunt acres, excoriant & erodunt: cumque viæ non præparatæ adhæret, & inflammationes parit; si materia crassa, & tormina sequuntur.

Ab auctoritate, Gal. ostendit in lib. Quos oportet purgare, & in Aphor. Concocta medicari oportet. Dum vero expectamus

cocti-

coctionem, natura primo præparat, secundo concoquit, tertio separat vtile ab inutili: & deinceps insurgit ad expulsionem nocivi & inutilis.

Expectanda autem est coactio non tantum in chronicis, verum etiam in acutis ægitudinibus. In chronicis autem semper, in acutis non semper.

Est autem coactio, adæquatio humidi *Concoctio* cum sicco, per operationem caloris innati. *quid.* Hic vides, efficiens esse calorem naturalem: subiectum, humidum cum sicco: terminum, adæquationem illius quod coquitur.

Huius quasi species est maturatio. nam in hac quoque efficiens calor naturalis, subiectum, humidum cum sicco, sed adæquatio non est ea quæ in coctione, etiamsi similitudinem quandam habeat.

Præparatio autem diuerso modo fit. Nam quod subtile est, fit crassum: quod crassum, subtiliatur: quod viscidum & tenax, inciditur. Non recte igitur faciunt, qui miscent coactionem & maturationem cum præparatione. Non tantum autem materia, sed & viæ sunt præparandæ: vt in missione sanguinis expurgamus leui pharmaco ante missionem, prius venas, ne materia cruda trahatur vel in epar, vel in venas.

Vbi autem concoquere non licet, præparandum saltem est ante euacuationem: vt

cum vtimur aperientibus & attenuantibus, sicut aniso, hylopo, &c. non concoquimus, sed præparamus.

Cum cōtemperamus calorem naturalē, iuuamus coctionem, vel concoquimus: etiam si (vt dixi) concoquere proprium naturæ sit, quam Medicus syrupis & aliis modis iuuat, calorē videlicet cōtemperando. Concoctio vero semper procedit ingrossando, ita vt quod subtilius est, exeat per euaporationem: & separando vtile ab inuiti, vt in humore bilioso, cuius acrimonia illa erodens, fœtor & feruor, contemperanda sunt. Præparatio attenuando & incidendo procedit. Ideo concoctio non fit nisi à calore naturali, etiam si calor extraneus temperatus possit iuuare coctionem. Verum secundum subiecti varietatem & diuersitatem variantur coctiones.

Si subiectum, in quod agit calor naturalis, est secundum naturam, tum dicitur concoctio proprie. Si præter naturam, metaphorica: hæc semper procedit ingrossando, vt cum tenuem humorem delabentem in thoracem ingrossamus. Hac coctione coquantur vrinæ. Item, pituita & bilis rediguntur ad benignum: vt in pituita hæc concoctio aqueum resoluit, & reliquum in benignū redigit, fœtidum expellit. Sic in bile, quod nimis subtile est, redigit ad quandam

æqualitatē moderatā: vnde semper aliquo modo crasse fit ista concoctio, vt bilis cocta non est ita acris, &c. Hæc habet aliquam similitudinem cum vera coctione: sic vrinæ crudæ & subtiles crasse fiunt.

Tertia est Analogica, quæ dicitur suppuration, quæ fit à calore innato, & ad proprie dictam referenda est. nam etsi ad suppurationem calida & humida foris adhibentur: tamen calor extrinsecus non cōcoquit, nisi identificatus, vt ita loquar, cum calore naturali. Suppuratio autem assimilatur veræ coctioni, quia terminatur ad aliquid, quod non omnino est præter naturam.

*Vt est videre
in libello Mō
tani de Vri
nis.*

Vt enim proprie dicta concoctio sanguinem in nutrimentum vertit, & separat bonum à malo: sic in suppuratione, calor naturalis semper eligit quod est melius: & ad meliorem formam deducit, conaturq; humorem illum putridum mutare & vertere in substantiam membri, sed non potest. Ideoque dat optimam formam quam potest, & pus efficit: tollit fœtorem, & dat formam partim naturalem, partim non.

Si vero augetetur calor, & intensus fieret, tum sequeretur putredo. Ita & hæc coctio procedit agrossando, & separando malum, videlicet ichores.

Præparatio autem proprie dicta, semper attenuando procedit: quia nõ debetur humo

ribus subtilib. sed materiæ crassæ tantū & fit à calore naturali, vel extraneo. Semper aut materia crassa in purgantib. p ventrem est at tenuanda, siue cocta, siue nō: quia quo erit tenuior, tanto facilius trahetur à pharmaco. Sæpe autem, vt in acutis, sic neq; chronicis, semper expectamus coctionē: etiamsi Gal. semper in Chronicis expectandā censeat, scilicet tum, cū sequitur maius nocumentū ex omīssa euacuatione, quam si purgemus. In acutis autem, quando materia turgēt, id est, est furiosa, nescit stare in vno loco, ac in eodē etiam loco modo huc modo illuc fertur, nō est expectanda cōcoctio: sed humores isti, facta leui præparatione, euacuandi.

Sic in morbo chronico, si virtus non possit cōstare diu, donec fiat concoctio, etiamsi materia frigida & crassa, tamen euacuandū. Quia nisi euacuetur, licet non sit furiosa, virtutem opprimit.

Duo itaque nobis permittunt ante coctionem euacuare: Primo, quando materia est furiosa: secundo, quando materia ante tempus coctionis virtutē oppressura videtur. Concoquimus itaque cum vtile ab inutili separatur. quod fit, calore naturali deducto ad moderatiōē. Præparamus, quando humores crassos incidimus, viscidum abstergimus & attenuamus, subtile ad moderatam substantiam deducimus.

Concoquere.

Præparare.

DE VACVATIONE.

NVNC ad euacuationem pergamus. Nō est dubium, euacuationem tantum deberi morbo materiali. Materia autem repletens nō est vna, sed duplex in genere, quædam replet quo ad vasa, quædam quo ad virtutem vel vires. Repletio seu plenitudo, quæ à Græcis *πλησις* dicitur, est, quando humores omnes æqualitate iustitiæ augmentur in venis: & tantum quantitas, non qualitas peccat. Alia plenitudo vel repletio est quo ad virtutem, quando non vasa repleta sunt secundum molem, sed corruptela accidit ratione acrimoniæ, aut putredinis, vt tota substantia aduersetur calori naturali, & spiritibus ac virtuti: huic debetur euacuatio.

Materia repletens, duplex

Repletio.

Ac hic monendi sunt tyrones de errore Medicorum, qui euacuationem eradicatiuā aliam dicunt, aliam minoratiuam. De euacuatione eradicatiua, neque apud Gal. neq; Hip. aut veteres Medicos quicquam scriptum, verū omnes minoratiua vsos constat. Eradicatiuam autem illam quæ fit vsque ad syncopen, nō admittebant, nisi in tribus casibus: scilicet primo, quando est febris ardens: secundo, quando maximi dolores, & vrgentissimi: tertio, quando inflammatio in visceribus. Et ista eradicatiua non fit per

Vacuatiōis eradicatiua vsus.

pharmacum, sed phlebotomiam.

*Vacuatio
quid.*

Vacuatio autem est, humoris peccantis in corpore, seu corrupti extractio. Itaque omnis vacuatio quasi siccius corp⁹ reddit, præsertim ea quæ fit per pharmacum. Est autem duplex euacuatio: generalis, quæ ab vniuerso corpore educit, & humores pellit: particularis, quæ certam aliquam partem superfluo aliquo excremento atque humore leuat. Vniuersalis rursus, simplex aut composita: simplex, quæ totum corpus vacuat, vt sectio venæ: composita, cum reuellimus, vel deriuamus.

*Vacuatio du
plex.*

Reuulsio.

Est vero reuulsio, detractio humoris in contrarium locum ab affecto, in eum finem, vt cursum materiæ fluentis impediat, ne in partes vicinas incommode humor, aut locum male affectum defluat. Fit itaque reuulsio vehementi motu ad partes distantes, contrariasue parti affectæ: seruata quoad fieri potest, vbi opus est, rectitudine & consensu ductuum & viarum: vt genu inflammato, vena exterior cubiti secatur. Sic in immoderato sanguinis fluxu narium, cucurbitula hypochondriis admota fluxum sistit, è dextra nare epati, è sinistra spleni.

Sic capite affecto, alius cienda: partibus inferioribus affectis, vomitus mouendus. Vt podagrici & ischiatici per vomitum purgandi.

Porro

Porto reuulsio simplex fit dupliciter: vel euacuando, vel violenter trahendo.

Euacuamus præcipue per missionem sanguinis, ac sic ratione vacui reuellimus, etiamsi vacuum non trahat, obseruata reſtitutione ductuum atque defluxus. Est enim reſtitudo, vt hoc nunc moneam, duplex: vel defluxus seu ductus, vt quando aqua fluit ea via, q̄ illi est cōmodissima. Et hanc reſtitutionem Medici præcipue obseruant, à natura moniti, quæ eam semper sequitur: vt cum varices curant furorem, & melancholiam. De hac etiam loquitur Hippocrates, cum dixit *reſtitutione* reuellendum. Ad hanc quoque ductuum affinitas, vel consensus, quam colligantiam vocant, referatur. Qualis est inter concauum epatis & intestini, & gibbam partem epatis, ac meatus vrinarios: item reſtitudo fibrarum.

*Reſtitudo
duplex.*

Altera est reſtitudo diametri, seu situs, q̄ nō semper seruatur à Medicis: de qua paulo post dicemus: Reuulsio per violentam attractionem fit calore, vel dolore, vel ambobus simul: vt dum cucurbitulas applicamus, primo fit dolor, deinde calefit locus. Huc referunt clysteria actia, etiamsi & ea ratione vacui reuellunt: & ligaturæ, quæ dolorē inferūt. In hâc, quantū fieri potest, reſtitudo lineæ vel diametri obseruetur. Su-

mitur

*Reuulsio p. r
diametrum
triplex.*

mitur autem diameter pro recta mensura, siue in longitudinē, siue latitudinem: vt secundum longitudinem infra supraque, secundum latitudinem hinc inde, secundum altitudinem inde retro, id Gal. *ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν ὄψιν* vocat. Secundum longitudinem: vt oculis lip-pientibus clysteria reuellunt, 6. Aphorif. 17. & immoderatus fluxus mensium, affixis ad mammas cucurbitulis reuellitur. Secundū latitudinem: vt affecta dextra manu phlegmone, secta vena cubiti sinistri reuellit. Secundum altitudinem: vt in doloribus oculorum, cucurbitula occipitio affixa, vt docet Gal. 5. Aphorif. 68. cum inflammatio posteriorem partem capitis occupat, vena frōtis secta reuellit. Est autem integra diameter apud Medicos, ab vno extremo ad aliud recta linea: vt à summo capite ad pedes. Dimidiata est, cum à brachio ad pedem.

*Diameter
integra, di-
midiata.*

*Reuulsio nō
per duas dia-
metros faci-
enda.*

Quærunt autem Medici recentiores, nō satis vel seiplos intelligentes, an per duas diametros faciēda sit reuulsio? Et responsio simplex est, quod non. Quia in reuulsione quæ euacuando fit, in qua commoditas ductuū spectatur, non conceditur. In reuulsione autem violenta, vbi recta linea seruat, multo minus: propterea quod lenta & tarda futura esset reuulsio. Vt missio sanguinis, dextro latere plenitudine affecto, ex sinistro pede nullum remedium affert. Itaque
auto-

autoritate Gal. atque Hipp. dextro latere
 pleuritide affecto, non trahimus sanguinẽ à
 pede etiam eiusdem lateris, vt Arabes vo-
 lunt, sed ex affecti lateris vena brachii san-
 guinem mittimus, vt nobis autotes sunt
 Hippocrates & Galenus, 2. de Victus ratio-
 ne in morbis acutis. Et hanc reuulsionẽ, in
 qua partim reuellimus, partim deriuamus,
 mixtam appellant. Est autem diligenter ob-
 seruandum, primo, ne in reuulsione mate-
 ria vnquam ducatur per membrum nobile:
 vt Gal. & Hipp. 2. de Victus ratione, cum
 dolor in pleuritide tendit ad hypocho-
 ndria, non mittendum sanguinem, sed phar-
 maco purgandum censet. Ea enim inflam-
 matio est in costis inferioribus. Costæ autẽ
 inferiores nutriuntur à vena adnata ventri-
 culo. Ideoque sanguinem per epar & cor
 traheremus: quod non est faciendum. Sic
 pede dextro affecto, si ex basilica dextri bra-
 chii mittimus, primo per epar, deinde dex-
 trum cordis ventriculi reuellimus: &
 quidem sursum, cum maiori periculo,
 deorsum autem cum minori, ac porius
 nullo. Mittimus igitur, exemplo Gale-
 ni, 13. Methodi, dextro pede affecto,
 ex sinistro, etiamsi non sit rectus & facilis
 progressus, ne materia transeat per mem-
 brum nobile. Secundo obseruant, vtrum
 morbus sit magnus, vel paruus, an partim
 factus,

*Mixta reuul-
sio.*

*In pleur. ad hypo-
cond. cur. sang. n.
mittend.*

dextro pede affecto

factus, partim fiat, an vero futurus. Si nondum incepit, magnum tamen morbum timeamus, integra diametro vtimur: vt cum vel propter dolorem capitis, vel vertiginem, apoplexiã metuimus, cauteria in crure facimus. Sic 13. Meth. Galenus, manu laborante crura scarificare præcipit. Si vero magnus est, & iam incipit, vt in pleuritide, per dimidiatam diametrũ reuellimus: partim deriuamus, vt sæpe repetitum est. Et seruaturnam quidem debitus progressus fibrarum. Quia fibræ ex quibus constant venæ, & per quas fit attractio, in longitudinem recte progrediuntur, à dextro latere in dextrum brachium, non in sinistrum. Hoc itaque spectandum est, non tantum distantia, quæ æqualis fere à vena concaua, & fibras obseruandas esse præcipue censet Hippocrates, cum *lib. 1. cap. 13.* monet esse reuellendum. Idem facit natura, vt monstruimus antea. Nã omnis motus naturalis fit per fibras, quarum rectæ attrahunt, transuersæ expellunt, obliquæ retinent.

Deriuatio.

Vicinus loci qui.

Deriuatio vero, est motus seu ductus humoris incumbens in aliquam partem ad loca vicina. Vicinum autem dicimus, proximum loco affecto: vt in affectibus renum & vesicæ, deriuamus per aluum. In angina vero, inflammatis musculis gulæ, secamus venam sub lingua, aut hametariam: In oculorum, faucium, aurium affectionibus, ad

nares. In affectibus intestinorum, per vrinam: in vteri, per vesicam & intestina. Inflammationibus vero inchoantibus, vtimur reuulsione: ipsis vigentibus, deriuatione. Deriuationi vero locus non est in corpore repleto, & quando materia multa est in toto: sed cū redundātia humorū sublata est ex toto, aut repletio tantū est in vna parte fixa.

Ex his perspicuum est, Medicum debere attente considerare causam morbi tripliciter. Primo, prout factura est morbum: & cū vtendū est euacuatione, vel simplici reuulsione, seruata integra diametro, si morbus non est magnus, vt Gal. 9. Meth. cum in curatione synochæ extrahit sanguinem vsque ad deliquium animæ: quia maxima est necessitas, & virtus fortis. Secundo, quando causa fecit morbum. hic tantum virtuti attendēdum, & imitandū exēplum 11. Meth. cū Gal. curat morbum factū. Tertio, quando partim fecit, partim factura ē: vt in pleurisi, cum materia partim fluxit, partim est fluxura, mittendus est sanguis, vt monuimus, ex vena eiusdem lateris: & partim reuellendum, partim deriuandum. De hoc autem satis supra diximus.

Nunc ad vacuationem reuertamur. Fit ea triplici modo, per Dietam, chirurgiam, & pharmaciam. Per dietam, vt tenui victu, de quo alias Montani cogitationes pferemus. Cū vero & pharmaco & sectione venæ simul

Causa morbi tripliciter consideranda.

Vacuatio triplex.

utendum est (id quod fit, cum & plenitudo & cacochymia est in corpore, & atrocía sunt symptomata) primum sanguis ducatur, deinde pharmacum propinetur. Sed sanguis parce mittendus est: quemadmodum etiá in pituitosa plenitudine, quæ phlebotomiam maxime auersatur. Humoribus vero ex æquo auctis, debetur phlebotomia. Sed si sola qualitas humoris intendatur, alterandum atque contemperandum. Porro missio sanguinis debetur plenitudini, quo ad vasa, siue sit ea in toto, siue in aliqua parte. Plenitudo autem quo ad vires, subitã missionem sanguinis prohibet: & placide agendũ monet, ne vires deiciantur, quæ in omnibus morbis diligenter sunt considerandæ. Requiritur igitur sectio venæ in omni phlegmone tam interna quam externa, in febribus putridis, & intermittentibus, &c.

plenitudo ad vasa

Ad vires.

Sectio venæ ubi requiritur.

In febre vero exquisita tertiana, quia multabilis, paucus vero sanguis, non temere est mittendus, ne bilis feruentior & vires infirmæ reddantur. Quo magis enim humor ad sanguinem declinat, eique commixtus est, eo rectius phlebotomia detrahitur. Quando vero multum differt à sanguine, nihil est mittendum. Bilis autem sanguini aduersissima est. Sed aliquando in morbis frigidis, dum cacochymia medicamēto propter nimiam

nimiam

miam obstructionem venarum mēfaraicarum, & humoris crassitiem, detrabi non potest, & pars à viis purgaticis longe distat, sanguinem propter magnitudinem morbi & symptomatum mittimus. Nati duæ sunt præcipuæ indicationes mittendi sanguinis: magnitudo morbi præsens vel futura, & magnitudo virium. Atque hæ indicationes semper sunt complicandæ.

*Sanguinis
mittendi duæ
indicationes*

Porro in missione sanguinis, sicut in vacatione quæ fit per pharmacum, præparatio quædam præmittenda est, quæ fit per lenitionem ventris, & euacuationem ex primis venis, ne materia contenta in venis mēfaraicis, & in stomacho, feratur ad epar, & maiores obstructiones faciat. Et hic Medicinis benedictis utendum. Item quando humores sunt crudi, pituitosi, vel limosi per adustionem in venis, non temere ante præparationem euacuandi. Sed qualis debeat esse præparatio, & quando, num mittendus sanguis, in quibus morbis, quantum, quo in loco, vide doctiss. scriptum Ioannis Fernelii de Vacuandi ratione.

*Præparatio
ante vacua-
tionem.*

Cacochymiaæ vero, cum qua sunt vires infirmæ, & humorum impuritas, non auxiliatur ven. Sectio, sed purgatio. Est aut duplex Cacochymia: vna, cum superuacui humores cumulantur, & proportione sua sanguinem superant: altera, cum iam mani-

*Cacochymia
duplex.*

fecta substantiæ humorum est corruptio. Et utriq; purgatio debetur, quæ fit p̄ pharmacum, semper obseruata regula: Corpora quę purgare volumus, fluida esse faciendā: id est, humectandas & præparandas vias, atq; humores coquēdos & præparādos, vt diximus.

*Purgantiū
medicamen-
torum ratio.*

De medicamentis vero purgantibus hoc monendi estis: Omne medicamentum, siue intra corpus sumatur, siue admoueatur, auxilio caloris naturalis in minimas partes, vt in corpus operetur, redigi: ita aut excitetur calor cōplexionalis medicamenti, à calore innato corporis humani, & forma medicamenti in humorem attrahendo agat. Ideo medicamenta quo sunt tenuiora, eo facilius effectiones suas habebunt. His Gal. consentit in primo de Med. simp. facul. cap. 11. & 13. Cum itaque sic ad actum deducuntur, trahunt ad se proprios humores, quemadmodū Hippo. & Gal. placet. Etiam si alius aliter videatur, qui cēsent, propter similitudinē medicamenti & humoris, subtiliores partes medicamenti ire ad humorē. Ideoq; soluentibus deferentes quasdam medicinas addunt. Et inde opinionis suæ rationem habent, quod multi, etiam si non multo post assumptionem medicamentū euacuantur, deinceps rectissime purgantur. Sed de hoc disputare, nō est nostri instituti. Quando vero ii humores euacuantur à medicamēto, quos

non

non educit atq; trahit medicamentum à sua propria forma, fit vt Galen. 3. de Fac. Med. meminit, vel propter vasorum imbecillitatem, vel propter osculorum laxitatem, vel propter nimiam vim medicamenti. Et tū quidē *Superpurgatio.* fit superpurgatio. Ac medicamentū (exēpli gratia) pituitā purgans, primo eā educit: hāc sequitur bilis, illā atra bilis, vltimo sanguis.

Apparet itaq; , in errore versari eos, qui semper bilē primo purgari tanq̄ humorem subtiliorē, censent. Nā in superpurgationib. medicamentū atrā bilem euacuās, deinde quoq; flauā petit, postea pituita sequitur, vltimo sanguis. Sic medicina bilē vacuans primo bilē & seorsū humorē, postea pituitam, tertio atram bilē, & postremo sanguinē. His consentit Hippocrates in libello de Natura humana, & Gal. de Purg. medic. facultatibus.

Miror itaq; illorum nimiam intelligentiā, qui præscribunt formulas, quo pacto vnus humor solum educendus sit: & in commiſſione quantitatem humoris peccantis se scite existimant. Nec ego propterea inficior, imo potius libenter fateor, miscenda esse medicamenta, pro varietate humorum: & mixta medicamenta, quodlibet suam formam retinere, nisi fiat fermentatio, etiamsi ingenuè fatear, me formas substantiales rerū & medicamentorū ignorare. Quando veto

*Cur purgans
modic. ali.
quando non
purget.*

medicamentum in debita quantitate exhibetur nec purgat, fit, vel quia calor naturalis est debilior, quam ut ad actū deducere possit: vel quia adeo fortis, ut superet medicamentum (nam medicinā in corpus agere, & nō assimilari, necesse est) & id in humorem, similem ei qui euacuari debet, vertit, ut meminit Gal in lib. de Theriaca ad Pisonē, de phalangio: vel quia materia non est obediens virtuti expultrici: vel meatus obstructi à crassis humoribus, aut fecibus induratis: vel propter ventositatem subleuantem medicamentum, & descensum prohibentem. Ideoque ut corpus præparetur ante euacuationem, semper opera danda. De medicamentis vero purgantibus nunc docere, non est nostri instituti.

*Virtus in
primis consi-
deranda.*

In omni autem curatione, primo virtus consideranda: & ab ea tanquam potentissima regina, venia operandi petenda. In hac consideratione, tēperatura quoq; in conspectum veniet. Secundo, humores boni, qui sunt in corpore: tertio, mali, qui sunt præter naturam, & remouendi: quarto, essentiam morbi, à qua prima indicatio in curatione petitur. Quia principiū inuentionis est ipsa rei natura, de qua agitur, ut inquit Galenus.

Essentia veto morbi consideratur in materia, & in forma. sic materia febris putridæ est putredo, vel vapores putridi: forma, dispo-

dispositio præter naturam in corde, qua calor naturalis mutatus est in igneum. Est igitur duplex indicatio: vacuandum scilicet putridum, & alterandum calorem, ut antea monui.

Diatia autem febris, & hectica, quia sunt immateriales, tantum alterationem indicant.

Secundo: Quantum sit agendum, virtus & lapsus indicant. Nam quantitas intensiue sumitur à quantitate lapsus, extensiue à quantitate virium. Si virtus ab euacuatione fit validior, non desistendum est: sin debilior, ad virtutē statim respiciendum. Nam morbus semper largam euacuationem requirit, sed virtus prohibet. Respicimus etiā ad ætatem, tempus anni, ad quod refertur cœli status & regio. Item ad temperamentum: ut corpus calidum & siccum febricitans, facilius ad proprium temperamentum reducitur. Item, habitudinē corporis: ut qui habent venas latas, & carnem duram, patiuntur vberiore vacuationem: contra, qui angustas venas, & carnem molliorem. Aetas sequitur temperamentum: ut, non mittimus sanguinem pueris, quia sunt molles carne, calidi & humidi, & facile dissoluntur. Sic anni tempus proportionē respondet temperamento, & ætati: ut in extremo frigore, & summo calore, vitamus vacuati-

*Quantitatis
consideratio*

ones. In summo frigore, quia sectio venæ rã refacit corpus : frigus penetrat facilius , & lædit partes principes. In calore summo, quia vires sunt exolutæ : vt sub cane, & ante canē. Illud autem diuinum Quantum, cum difficulter reperiatür , diligenter vires spectandæ sunt : & videndum, vt minus potius, quam nimium , hoc est, viribus aduersum, faciamus.

Tertio: Quomodo. Indicat mores & cõsuetudo ægri. Ad mores proprietas indiuiduorum refertur : quia quidam formidant sanguinis missionem, & medicamenta, propter occultas inimicitias.

Consuetudo omnino vitio nõ caret, quẽ admodum inquit Galenus: & maximum locum præsertim in conseruatione habet , vt quibusdã si interdicator vinum, &c. aut genus cibi quo vti consueuerunt, non tolerãt. Huc referatur vitæ industria : vt aliter tractandus rusticus, aliter ociosus. Hæc autem indicatio præcipue variatur secundum minorem vel maiorem malitiam morbi. Quia non tantum mores ægri, verum etiam ipsius morbi, hic spectandi: vt quidam morbi, habent sæua accidentia, quidam benigna. Vbi autem morbus dat inducias, non est perueniendum ad extrema remedia, aut ab illis inchoanda medicatio. Quia à summo in medicina non est transitus ad ima : extremis
autem

autem morbis extrema remedia exquisita adhibenda sunt, vt Hipp. præcipit.

Quarta : Quando sit agendum, indicat tempus morbi. Sed à tempore non sumitur indicatio, quatenus tempus : verum à motu ægritudinis, & à virtute ægri, vid. cōcessiue.

Tempora autem morbi duplicia sunt, generalia & particularia: vt in paroxysmorum accessionib. à cibo est abstinendū: item in incremento & vigore status: sed in declinatione, vel remissione, cōceditur cibatio. Collatio autē vitii ad morbū seu illius pugnæ, q̄ est inter naturā & morbū, hæc tēporadistinguit. Nā principiū vocamus, cū insurgit natura cōtra morbū: augmentum vero cum omnia symptomata grauiora fiunt. statum, quādo grauissima est pugna. in qua si superat natura morbum, est declinatio pprie ad bonum: si vero à morbo superatur, ad malum, vel ægri pernitiē vergit. Tēpora autē vniuersalia secundum coctionē & cruditatē p̄cipue distinguuntur. Motus quoq; morbi spectetur. Sunt autē duplices, distincti penes velocitatē & tarditatē. Motus tardus est in morbis chronicis, & tempora tardiora : motus velox in acutis. Hic doctrina de diebus criticis medico diligenter consideranda, vt tempestiuum auxilium naturæ adferat: de qua in præsentia docete, non est nostri instituti. Quinta : vbi agendum, indicat

Morbi tempora duplicia.

Morbi principium, augmentum status, declinatio.

Motus.

*Obferuanda
in fluxionē
morbis.*

locus affectus. In morbis autem, qui dependent à fluxione, quatuor considerentur: locus, à quo materia fluit, in quem, per quem, & materia. Locus à quo fluit, dicitur membrum mandans, illud alterandum: ad quem fluit, recipiens, hoc roborandum, ne recipiat: (quia natura semper ad membra debiliora & ignobiliora pellit.) vię per quas fluit, interceptiendę: materia auferenda. Præclare enim inquit Auicēna: Sublata materia, neq; membrū mandans mandabit, neq; recipiēs amplius recipiet. Porro & locus in recipiente membro diligenter quoq; cōsiderandus: vt cum materia defluens peruenit ad mediū

Loci consideratio.

Abscessus.

musculi, facit abscessum: si ad caput, circa quod multi nerui, facit conuulsionē & spasimum: si ad chordā, facit deprauatā figuram nec dolor est vehemens, Capite autē musculi inflammato, vehementissimus dolor excitatur, & fiūt spāsmi. Prima quidē species, cū materia implet caput musculi, cōtrahit: secūda, cū exiccatur caput musculi, & cōtrahitur, illa est incurabilis. Tertia fit à mordicatione rei acris, ac vocatur spasmus nō pportionatus ad materiā. Cū autē materia ad chordas delabitur, fit contractio sine spāsmo & conuulsionē: quia materia pituitosa abbreviat chordam, & ibi induratur vel propter frigus, vel propter caliditatem resoluentem & excoquentem humidum.

*Contractio
sine spāsmo.*

Item

Item consideretur locus medius, superior & inferior. Nam pars corporis omnis supra renes, est superior. Omnis infra renes, est inferior, vt vteri, intestina. Ideoque cum partibus supra renes sectione venæ succurrendum est, atque euacuandum, venam in brachio incidimus: cum inferioribus, venas pedis aperimus.

Hic & conuenientia ductuum spectetur: vt ventriculus à pituita expurgatur per vomitum. Si pituita est in intestinis, per aluū: cerebrū per palatum, nares, oculos: thorax & pulmo per rufles, lien & renes per vesicam. Sic & consensus in sectione venæ seruandus est. Si enim venas, quæ nihil cum loco affecto consentiunt, pettundimus, sanas partes lædimus, nec curamus. sic mirus est consensus venarum malleoli cum vtero: vt doctrina de renulsiōe & deriuatione ostendimus. Vbi vero loca cæca sunt, vt inter peritonæum & cutem, Medicus materiam residentem in loco cæco, vel per halitum digerere, aut viam illi artificio præparare debet: vt cum secatur hydropticus. Huc curationes omnes fere chirurgicæ spectant. Atque hæc de indicationibus monuisse satis sit.

Cum vero coincidunt, & complicantur indicationes, ab illa initium sumendum est, quæ in resolutione vltimo inuenta, vel sine

Conuenientia ductuum.

Indicationibus complicatis quid agendum.

qua alterum aggredi non potest. Hic vero tenendum est, quod Gal. monet II. Methodi: Digniora, maioraque indicantia, semper primo præcipueque amplectenda. Dignitas quidem vitæ, sanitatisque respectu iudicatur. Magnitudo vero vel ratione substantiæ & nobilitatis mēbri in quo est morbus, vel ratione recessus à naturali habitu, &c. Nam quantum vnumquodque à naturali statu recessit, ad tantam morbus magnitudinē deuenit, vt Gal. inquit, primo ad Glauconem.

Hic & illud obseruandum est, cum medicamur membris remotis, augendam esse molem, quantum coniectamus posse illis decedere in tota materia: ne materia deficiat citius quam opus est. vt renibus male affectis, si à suo temperamento atque symmetro recesserunt, & calor duobus gradibus auctus est, medicamentum adhibendum, quod per duos gradus refrigeret. Danda igitur erit opera, vt medicamentum, dum ad renes peruenit, duos gradus referuet, hoc modo. Ponamus, vncias duas aquæ portulacæ habere duos gradus refrigerandi: nos exhibemus tres vncias. quia ille excessus vnius superadditæ, in transitu per ventriculum, intestina, mesaraicas, & epas, amittitur. Foris autē, cum renes refrigerare conamur, quia non longus est transitus, vix supra duos gradus applicabimus.

Præscribere autem certam medicamenti quantitatem, in euacuando aut alterando, nõ est humanæ intelligentiæ. Medicus prudentia aliquid assequitur, sumpta indicatione à temperamento loci affecti, à situ, & à facultate medicamenti, vel viribus, quæ nec omnes nobis notæ sunt. sicut & temperamentorum diuersitates, & multa hominibus peculiariter insita, scire medico difficile est: etiam si discere oporteat, scribere non sit possibile, quemadmodum Galenus primo de Arte curatiua ad Glauconem ait.

Quæ fere ad medicamentorum simplicium cognitionem attinent, ea discant studiosi ex lectionibus D. Montani editis, & Galeno. Quem cum legent studiosi, aut in curationibus versabuntur, animaduertent, in his nostris chartis, præter eam partem quæ victus rationem præscribit, fere omnia quæ ad vniuersalẽ Methodum curatiuam pertinent, comprehensa. Nec se propterea, qui hæc didicerit, vniuersa scire arbitretur: sed sciat, Medicum cognitis vniuersalibus, perpetuo se in particularibus exercere debere: ad quam doctrinam nec

Quarta, nec ætas vlla satis
esse potest.

METHODI THERAPEUTICÆ
FINIS.

CLARISS. ATQVE
ORNATISS. VIRO, GE-
nere, virtutibus & eruditione præstanti,
ALBERTO SAVRM ANNO
Senatori Vratislaviensi, Ioannes
Crato S.D.

Ttulisti mihi, cum ex
aula regia huc redires,
exemplar ideæ Hippo-
craticæ, à clariss. Mon-
tano in schola Patauina propositæ.
Quod cum ego inspicerem, & simul
cum meo conferrem, valde dolui,
excellentissimi viri & præceptoris
carissimi scriptum, adeo deprauatū,
vt vix agnoscas eius esse, Itaque cum
iam hortatu amicorum quædā mea
Montanica ederem, exemplar Ideæ
Hippocraticæ meum, non Viennen-
se, cum reliquis necessario coniu-
xi : & hoc publice profiteri volui,
ne typographus vel author editio-
nis conqueri possit, me aliqua iniu-
ria ipsum affecisse, aut voluisse sal-
tem.

tem. Habeant potius mihi gratiam, quod ea quæ corrigenda erant, fideliter monstraui, & meum exemplar publicum fecerim, de quo reliqui sua possent emendare. Hortor autem Medicos, qui Montani scripta edunt, vt aliquam non modo summi viri, sed sui quoque rationem habeant: & cogitent quantum intersit, in strepitu auditorum, & interpellationibus crebris & molestis, dicere: & meditata scribere, eaque ante editionem corrigere. Nemo vero Montani scripta facile corriget, nisi qui eum diu & attente audiuerit, & prælecta non oscitanter relegerit. Ac scriptorum & discipulorum quoque Montani magna est diuersitas. Sed de his non est propositum scribere. Hæc autem in mentione tui nominis, Alberte Saurmanne, scripto Montani præposui, vt publice necessitudinem conjunctionis nostræ omnibus declararem: & ostenderem, me ob præclara & multa tua in me, & re literariam merita, tui esse obseruantissimum, & semper fore. Bene vale.

IDEA ET CHARA CTERISMVS DOCTRINÆ

Hippocraticæ, propositus studiosis
in prælectione Aphorismorum Hip-
pocratis, à Ioanne Baptista Mon-
tano, Medico & Philosopho
excellentiſſimo:

HIPPOCRATES Medicus
dogmaticus, à notione finis,
qui est sanitas in corpore hu-
mano, artem constitutus,
hac via atq; ratione proce-

dit. In initio circa subiectum, videlicet corpus
humanum, tria considerat: substantiam
eius, facultates, & actiones. Et quia, cum res
sensui patet; Medicus rationes negligit,
cum sit artifex sensitivus, circa corporis
substantiam tria sensibilia principia ob-
servat: videlicet membra solida, humo-
res & spiritus. Ac ita à sensibilibus do-
ctrinam inchoat. Membra vero solida du-
plicia sunt: videlicet, composita siue or-
ganica, siue dissimilaria; & simplicia, vel
similaria. Composita sunt, veluti manus,
caput,

*Circa subiectum medicum
& corpus humanum tria
consideranda*

Circa substantiam tria

I.

*Membra so-
lida.*

Composita

caput, crus, & reliqua huiusmodi. Similaria vero sunt, vt nerui, arteriæ, venæ, caro, &c. Solidorum generationē esse posuit ex quatuor humoribus. Actiones solidorum tanquam notas præterit. Proprium enim Hippocratis est, vt nota vulgo prætereant, & recondita tantum declaret. Similarium autē actiones, singulorum quidem in variis locis exponit, sed trium potiss. quæ ad præsens institutum maxime scire expedit. Nervorum enim actionem dicit asserre animali sensû & motû. Arteriarum vero spiritum deferre & calorem naturalem, vt det actum vitæ singulis partibus animalis, vbi prius fuerit in potentia. Venarum vero actionem esse, vt alimentum per singulas partes deferant ad animal nutriendum. Et istud proprium est Hippocratis dogma, contra id quod multi alii philosophi & Medici opinati fuerunt. Nā Pelops Galeni præceptor, asseruit secundum Hippocratis sententiā, omnia solida membra à cerebro ortum habere: non leue argumentum capiens ex autoritate, in 2. de Natura humana, vbi ponuntur quatuor cōiugationes vasorum à cerebro orientium. Contra hanc sententiā disputat Galenus in 6. de Placit. differitq; Hippocratem nihil aliud sentire de origine solidorum, quam q. senserint reliqui omnes optimi Anatomici. Et quātū ad autoritatē ex secūdo de Na-

Similaria

Hipp proprium, Gal 3. de diff spirãdi.

Similarium Functiones 3 Nervorum. Arteriarum

Venarum.

Pelops Galeni præceptor.

2 Lib. de natura humana

*na non esse
Hippocratis.*

II.
*De humori-
bus.*

Sanguis

Bilis.

*Excremen-
tum crudū,
non tinctum
bile.
Melancholi-
cus humor.*

tura humana, negat eum librum Hippocratis esse : imo ne alterius quidem Hippocratici viri, sed alicuius imperiti, qui ne sensibilia quidem cognosceret. Et hæc de solidis. De humoribus hoc voluit Hippocrates, quatuor tantum esse humores: atque nullum eorum excrementum, vt alii crediderunt, sed vnumquemque proprie necessariam esse corporis partem, & sine istis quatuor nullo pacto constare animal posse, vt opt. probauit in l. de Natura humana. Acti-
onum autem sanguinis præcipuam esse, vt nutriat & augeat calorem innatum, & robur det corpori, vt colorem natium floridūque efficiat. Bilis vero, vt excitet omnes sensus ac motus, vegetioresque efficiat: vt acuat calorem innatum, & adiuet distributionem, vt excitet expulsionem. Idque adeo in omnibus excrementis, tam in egestionibus quā vrinis & sudoribus quod apparet ex odore, & sapore etiam, vbi aliquod istorum gustare contigerit. Sunt enim omnia ista excrementa, amara & salsa. vnde etiam, vbi in excrementis non apparuerit signum bilis, appellantur ea excrementa cruda, & non naturalia. Actio humoris melancholici est, vt sit tanquam sedes & retinaculum duorum calidorum humorum, sanguinis videlicet, & bilis. Remoto enim hoc humore, nullā stabilitas, nullā quies in duobus illis

illis humoribus inueniretur: sed euolaret, quicquid in eis contineretur caloris & spiritus. Congrue igitur est addita bilis atra, quæ retineat & firmet humores. Vnde videmus tepetaturas illas, in quibus parū de atra bile, & plurimū de sanguine aut bile reperitur, in illis nullum studium, nullā prudentiā reperi ri: sed biliosos quidem sepe fatere, & in nullo proposito manere: sanguineos vero ridere, fatuos esse, & nullius rei curam habere, sed si illis accesserit atra bilis, statim omnia firmari, & prudentiam acquiri. Optime igitur dicebat Aristoteles 3. Problemate 1. Omnes sapientes esse, vel fuisse melancholicos. Pituitæ actiones dicebat Hippocrates esse primo, vt nutrent mēbra frigidiora: secundo, vt humiditas redderēt partes, quas mouere necesse est, ne nimia siccitate impediatur motus, difficilisue reddatur: sicut sūt in Aurē oēs humani corporis, & lingua etiā. Videmus enim oēs istas partes semper humectas; & vbi exsiccantur, age moueri, quod manifestissime deprehenditur in lingua exsiccata. Proportione autē voluit habere hos quatuor humores cum quatuor elementis, ita vt bilis fiat, quæ admodum ignis, calida & sicca: sanguis, sicut & aer, calidus & humidus: pituita, vt aqua, frigida & humida: humor melancholicus, vt terra, frigidus & siccus. Vnde & eosdem humores ex quatuor illis primis cor

Melancholici cur stultos.

Pituita actiones.

Humores quatuor proportionem habere cum elementis, et his quatuor anni tempora respondere.

N

poribus

poribus voluit generari. Fuitque Hippocrates ipse primus huius sententiæ autor & cōstitutor: quam postea sententiã secutus est Plato, Aristoteles, Theophrastus, Stoicique omnes, Academici et Peripatetici: sicut optime probat Galenus cum alibi sæpe, tum præcipue in lib. de Placitis Hippocratis & Platonis. Sed & istis humoribus quatuor, voluit quatuor hominum ætates, quatuor anni tempora, proportionem respondere, augeri que & minui humores istos secundum mutationem & ætatum & temporum. Vult enim & in pueritia, & in vere (hoc enim tempus pueritiæ correspondet, propter temperiem calidam & humidam) vult in quã, in hac ætate & tempore anni, sanguinem primo augeri, secundo pituitam: atram vero bilem primo minui, secundo ruffã. In ætate vero, & in iuventute, quæ ambo calidæ & siccæ temperaturæ sunt, bilem primo augeri, secundo sanguinem. minui vero magis pituitam, minus atram bilem. In decrecente ætate & autumno, frigidæ & siccæ temperaturæ existentibus, bilem nigram primo augeri, secundo pituitam: minus augeri sanguinem, minusque bilem. In ultima vero ætate, id est in senio & in hyeme, cū ambo in frigida, te & humiditate respondeant, maxime augeri pituitã, secundo atram bilem: diminui vero sanguinem, & bilem. Hæc sunt quæ de humoribus,

ribus, tanquã principia & semina artis medicæ, tradidit Hippocrates. Ad spiritus modo transimus, quos diximus tertium esse principium substantiæ humani corporis, quorum secundum Hippo. tres species ponuntur. Prim^o spiritus dicitur animalis, perfectus & cõcoctus in cerebro: cuius actio est, vt det motum & sensum animalibus. Alius spiritus est q̄ generatur in corde, qui quidẽ tanquam materia est ad spiritum animalẽ: defertur n. ad cerebrum vitalis spiritus, per arterias ascendentes: & ibi perfectissime cõcoctus & attenuatus, efficitur aptus ad actiones prædictas, dum per nervos, tanquã per instrumẽta propria, per singulas quasq; corporis partes distribuitur. Et hic est ambiguitas, nondum explicata secundum mentẽ Hippocratis: Vtrũ scilicet velit Hippo. ad sensum & motũ perpetuum deferri spirit^o ab ipso cerebro: an spiritus quidẽ permaneant, animalis vero virtus solummodo tanquam radius quidam solis, subito sine tẽpore perceptibili, quasi illuminet omnes nervos, vnde sequantur sensus & motus? Quamuis enim Galenus inclinet, vt magis credat, virtutem tantum animaleẽ deferri: in 8. tamen de Placitis, dubiũ relinquit, an hoc vel illo pacto credendũ sit. Et id satis fuit ad monere. nã fortasse etiã impottunũ fuerit, hoc loco ambiguitates dissoluere. In spiritu

III.

De spiritibus.

1. *Animalis.*

2. *Vitalis.*

Quaestio, An deferantur spiritus à cerebro efficiẽte sensum & motum, an vero fiat ir. radiatio, & virtus tantum deferatur.

Lib. 1. de locis affect. cap. ult.

vitali; quem in corde generari diximus, & materiam spiritus animalis a Actionem duplicem Hippocrates posuit: & sano modo intelligatur actio, propter sophistas: prout cōpetit instrumento, & non principaliter agēti. Agēs enim principale facultas est, de qua loquimur. Instrumentum proxime agens, spiritus est: nulla enim actio sine spiritu fit, vt quandoq; etiā Galenus crediderit istum spiritum esse substantiam animæ & facultatis. Actio igitur huius spiritus vitalis duplex est: altera in ipso corde, altera ab ipso corde, sed non in corde. Actio in corde, & ex corde, est vigor animi, tenor & constantia in rebus agendis. Iracundiam autē pro actione non posuerim, cum potius sit passio, quam actio: verum non in corde, sed à corde est motus arteriarum. Constat n. arterias per spiritus tanquā proximum instrumentum moueri, qui spiritus emanant à corde: & sine eo spiritu animato à corde, & ab eodem perpetuo defluente, non fiet motus arteriæ: sicut patet, si quis ligauerit aut incidit arteriā aliquam. ultra incisionē enim aut ligaturam nō fiet motus, propter impedimentum transitus ipsius spiritus vitalis, in quo facultas animi continetur. Tertius spiritus naturalis est, & materia vitalis: quemadmodum vitalis materia est animalis. Iste autem spiritus in epate generatur, scilicet in sanguinis

Actio.
 Facultas, vis
 à qua procedit
 actio.

Actio sp̄s vitalis
 2 p̄te
 1 in corde

2 à corde

3.
 Naturalis.

nis generatione. Sanguinis enim vapor iste spiritus est, qui antequam conficiatur in corde, attenuetur, & ad temperiem reducatur, non est aptus ad vitam animalis perficiendam: sicuti neque spiritus vitalis, antequam conficiatur & temperetur in cerebro, non est aptus ad perficiendum sensum & motum. Est igitur gradus triplex, & in trinitate tota animalis perfectio consumitur. Non male igitur Galenus dicebat 4. de Simplicibus medicamen. spiritum naturalem tanquam materiam esse spiritus tum vitalis, tum animalis. est enim crassus, terrestris, admodum materialis, & non obediens formæ perfectæ: & ideo explet tantum opera vegetabilis animæ, sicut apparet in plantis, ubi spiritus ille crassus, non perfectus & attenuatus ab aliquo principio nobili, sicuti est cor & cerebrum, nullam aliam a rationem profert, nisi vegetabilem tantum. Latet ergo ille spiritus, quoniam operationes eius sunt occultæ & materiales: & ideo nonnulli crassioris discursus & intellectus, male etiam assequentes principia Hippocratis & Galeni, negauerunt secundum illos dari spiritum hunc naturalem: præcipue cum viderint & legissent Galenum in Therapeuticis, quando dubitasse videtur, an detur spiritus ille naturalis: quod tamen non negat, sed tantum dubitat: & quare dubitet, alibi declara-

Contra negantes spiritum naturalem.

Lib. 11.

uimus. Nihil autem est magis contra principia philosophiæ, cōtraq; principia Hippocraticæ disciplinæ, q̄ spiritum naturalē negare, sine quo nec calor quidē potest aliquo modo cōsistere, siue in simplicib. siue in cōpositis, siue in animalib. siue in anima carentib. vt optime asserit & probat Hippocrates in suo libro de flatibus. Theophrast⁹ aut nihil frequentius proponit in omnib. actionibus & passionib. plantarum, quam, omnes causas eorum ad naturalem spiritum referendas esse. sed & Alchimici hoc nouerunt experimento, qui per sublimationē spiritum separāt à crassis partibus: qui spiritus procul dubio naturalis est. Spiritus etiā in semine naturalis est, nō tantummodo secundum Medicorum sententiam, sed Aristotelis etiam. Fœtus primo uiuit vita plantæ: & tunc spiritus ibi omnia peragit, ante etiam quam cor generetur, saltē secundum Medicos. Sed hæc de spiritu naturali satis, quantum ad præsens negotium attinet: alibi enim de hoc diffusius disputabimus. Hæc igitur sunt tria principia humanæ vel corporeæ substantiæ, quod corpus est subiectum, circa quod versatur ars medica: reliqua duo principia, sunt facultates huius substantiæ vel subiecti, & alterationes, seu motus, seu passionēs. quod est idē ac si diceremus, quid sit aptum agere, & quid pati hoc subiectum, hoc enim erat, quod

Spiritus naturalis in semine.

quod dicebatur à Platone in Phædro : diuinum Hippocratem , dum constitueret artem propriam medicam , prius proposuisse sibi subiectum determinatum , distinctum & separatum à reliquis scientiis & artibus : & hoc subiecto ita proposito , cōsiderauit postea , quid esset aptum agere , & quid pati. Quā artē tanquam diuinam Plato admiratur : & admonet , in reliquis omnibus artibus constituendis & perficiendis , neminē discedere oportere à methodo admirabili Hippocratis. Facultates igitur , quę inueniuntur in hoc subiecto , id est , humano corpore , ex quibus sequuntur actiones , tres constituuntur in genere : quę admodum etiam tres spiritus cōstituebantur. Neq; mirum , si facultates numero , & actiones spiritibus correspōdeant : si modo verum est , spiritum ipsam vel esse proximum instrumentū facultatis , vel ipsam facultatem. Si igitur tres sunt spiritus , tres quoque sunt facultates : & si tres facultates , tres quoque actiones : omnino enim spiritus , facultates , actiones , sibi inuicem respondent. Circa hoc , antequam aliud dicamus , de facultatibus ortus est error vulgarissimus , à mente iuuenum eradicandus : videlicet , tres facultates animæ hęc positas , ita intelligi ab HIPPOCRATE , vt tres sint animæ loco & substantia distinctę. hoc enim non est conficere vnum

Platonis iudicium de Hippocrate.

*II.
De facultatibus.*

Facultates tres respondent ordine spiritibus.

Error de facultatibus.

animal, sed tria animalia in vno corpore tresq; animas vnicum subiectū constituere; & ita Geryonē potius quēdā, triplici anima constantē q̄ hominē effingemus, longe mō strosiusq̄ chymæra, vel hippocentaurus. Nō igitur hoc dogma est Hippocratis, qui inter maximos philosophos, teste etiā Platone, & Aristotele, nedūm Galeno, præstantissimus fuit: sed Hippocrates vnā tantum animæ substantiam in humano corpore posuit, ex qua vna anima vnum etiā animal denominatur & est. Istam autem vnā animā expressē Hippocrates posuit temperaturā esse: quæ quidem temperatura non esset in omnibus membris æqualis, sed varia, pro actionibus vniuscuiusq; membri, quæ tamen varietas tanquam concentus quidam variarum vocum ad vnā harmoniam per rhythmum reduceretur. Illam enim harmoniam à temperatura resultantem, imo reuera ipsam appellatam temperaturam. Temperies enim non est ipsa mixtio sed harmonia, quæ ex mixtione resultat: sicut ex Hippocrate & Galeno diffusissime probari potest. Hæc igitur harmonia & vnitas tēperaturæ, quā diximus secundum Hippocratem esse animam, cum in variis membris vario modo operetur, necesse est vt in aliquo mēbro nobilissimo agat: vbicunque enim & maius & minus, ibi et summum reperitur. Et cū ad

animal

*Hippocrates
vnā tantū
animā sub-
stantiam in
corpore po-
nit, videlicet
harmoniam
à tempera-
tura resultā-
tem.*

Temperies.

animal perfecte constituendum, necessario triplex genus actionum requireretur (est n. primo necessariū, vt corpus alatur, augeatur, & prius generetur) oportuit igitur ponere principia harū actionum, generādi, augendi, & alendi. Ergo vnum erat principium, statuendum, quod esset causa omnium istorum. Tale igitur principium est epar, constitutum à natura, in quo tanquam in fonte & origine apparet genus facultatū omnium naturalium, q̄ inserviunt ad nutriendū, augendū, & generandum. Facultas itaque in genere, orta quidē in epate, per vasa, quæ venæ appellantur, mediāte spiritu, distribuitur per singulas partes corporis : & primo quidem nutrit, deinde aliquo etiam tempore auget: & vbi cessant motus augmenti, excitatur virtus tertia, generandi scilicet, vt species conseruentur.

Sedes facultatum naturalium epar.

Virtus autem generatiua habet instrumentum proprium, secundum Hippocratē, vbi perficit suum opus, videlicet ipsos testiculos: in illis enim semen acquirit vltimam formam, & præparat ad ζωογονίαν, id est, animalis generationem. Vult igitur Hippocrates, semen quidem à toto corpore decidere generatiuam in venas, vltima quadam cōcoctione, non tamen esse perfectum: nec esse etiam quod Græci dicunt ζωογόριον, id est, animalis generatiuum, nisi prius conficiatur

De virtute generatiua.

Materialis feminis à toto corpore prolabitur, sed formam accipit in testiculis.

tur in testibus. Et hoc vel non affectus fuit Aristoteles, vel non placuit illa sententia: quam tamen debiliter improbauit. Ita igitur dicemus, secundum Hippocratem, materiale quidem à toto corpore semen decidere: sed formaliter, & vltima concoctione perfectum, à testibus tantum, & à vasis seminariis. Et hæc, quantum attinet ad facultatē naturalem. Secunda facultas vitalis est, quæ fundatur in corde, & quæ vtitur instrumēto spiritus, quem vitalem appellauimus. in hoc enim spiritu delata hæc facultas à corde, distribuit actum vitæ singulis partibus corporis, quem prius habebant in potentia. Tertia facultas omnium nobilissima, originem habet in cerebro, quæ & ipsa per spiritum animale[m] mediantibus nervis distribuit sensum & motum propriis instrumentis. Ab his tribus facultatibus prodeunt actiones distinctæ, quoniam & facultates distinctæ sunt. Et quidem duplices, quædam intrinsecæ, quædam vero extrinsecæ: vt in cerebro facultates animales intrinsecæ sunt, imaginatiua, cogitativa, & memoria. Extrinsecæ, id est, à cerebro procedentes: vt sensus exteriores, & res motiua in nervis: sic in corde sunt affectus, à corde arteriarum, motus & calor. In epate est sanguificatio. Sanguis autem per vasa, quæ venæ appellantur, mediante spiritu fertur; & eas effectiones habet,

de

1. Sedes vitalis in corda.

3. Sedes animalis in cerebro.

De dispositionibus & alterationibus corporis humani.

de quibus diximus. Hæc sufficient de facultatibus in humano corpore, quib. disponitur ad agendum. Nunc de tertio principio artis Medicæ disseramus, secundû Hippoc. Illud est, quo humanû corpus ad patiendû disponitur. Et quoniam confectum est corpus humanum tribus compositionibus, videlicet ex temperie quatuor humorum. ex cõpositione membrorum similarium, ex vnitate & cõtinuitate partiû: ita his tribus quoque ad patiendû disponitur, secundum diuina Hippo. fundaméta. Quia vero vnumquodq; q̄ patitur & immutatur, à cõtrario immutatur: ideo & à contrariis suis singulæ tres constructiones patientur. Ex his sequitur, primam constructionem, quæ fit ex quatuor primis qualitatibus, pati ab oppositis. Tèperies igitur, quæ calidum appellatur, à frigidò alterabitur: frigida à calido, humida à sicco, sicca ab humido, & ita deinceps. Ista autem alteratio & immutatio, secundum Hippocratem vel fiet per qualitates tantum sine materia, vt quod adueniat frigiditas pura, vel caliditas, vel aliqua aliarum qualitatum simplicium, vel cõpositarum, & immutent suum oppositum: vel q̄ nõ tantum qualitas accedat, immo & materia contraria, alterans & immutans: materia autem vel vaporosa, vel corpulenta. Vaporosæ sunt, sicut flatus, variis modis humanum corpus alterantes, & affligentes.

*Quodlibet
pati à con-
trario.*

Alteratio.

*Materia du-
plex.*

Materia

Materia corpulenta, sunt quatuor humores, sanguis, bilis ruffa, bilis nigra, & pituita à quibus variæ quoque alterationes mutationesque fiunt: quæ quidem materiæ non tantum alterant fua multitudine, quantum etiam qualitate: imo variis qualitatibus, quas acquirunt tum à morbis, tum à mala viétus ratione, tum à putredine. A putredine enim tot modis variantur humores, & in varias naturas tranfeunt, vt Galenus in fine 2. de facultatibus naturalibus, innumeras differentias horum humorum fieri voluerit; & quot differentiæ fieri poffunt, tot etiam fpecies alterationum & immutationum in humano corpore fiunt. Vnde non eft mirum, fi quandoque morbi accedant, tum in aliquo indiuiduo, tum quandoque in tota fpecie, qui nunquam amplius vifi funt: fcilicet propter nouas formas & differentias in humoribus à putredine acqifitas: vel propter influxum stellarum, vel propter malam viétus rationem. inter quos, morbus Gallicus eft, qui noftra tempeftate grassari cœpit: & lichenes, vel mentagræ, Plinii ætate, quæ poftea interciderunt. neque amplius vifuntur. Tot igitur modis in genere confideratis, temperaturæ humani corporis à fuis cõtrariis demoliuntur, & imutatur: vnde poftea

Morbi. peffimi habitus vel difpofitiones acquiruntur, ficut in toto, ficut in parte: qui habitus vel difpofitio-

*Morbi noui,
& nunquam
antea vifi,
vnde.*

positiones, morbi appellantur: à quibus sequuntur actiones læsæ, excrementa, & qualitates immutatæ. Secunda distinctio erat, quæ ex membris similaribus conficitur, & ista quandoque alteratur & immutatur à suis contrariis: quot autem modis sit ista constructio, tot modis lædi potest. Est autem hæc constructio in quatuor potissimum: ex plasmatione vel formatione, ex debita quantitate, ex debito numero, & ex debito situ partium. ex his enim optima constructio est vniuscuiusq; membri organici. Plasmationem seu formam vocamus, ipsam compositionem, quæ attenditur penes debitam formam membri: sicut quod digitus habeat debitam formam, quæ requiritur in digito, & digito tali, sicut pollice, vel indice: & penes debita vasa, quæ debet habere, & cavitates, ita vt membrum sit concavum, vbi debet esse concavum; conuexum, vbi debet esse conuexum; & sic de singulis, quæ ad figuram attinent. Item quod ad superficiem: vt quæ debet esse lævis, sit lævis; quæ aspera, sit aspera; sicut superficies intrinseca ventriculi, & vteri muliebris, vtrumque enim horum membrorum debet esse in superficie asperum, & non læue. Tot igitur modis destruitur ista constructio, vbi accedent sua opposita. Exempli gratia, vbi digitus amittit propriam formam, & ad oppositum transmutabitur,

2. *Alteratio in compositione membrorum similarium.*

Plasmatio.

In forma.

In superficie.

*In quantita-
te.*

bitur, vel proprias cavitates, vel propriam superficiē: & semper istæ alterationes fiunt ab opposito. Simili modo & quantitas debita membri in magnitudine aut paruitate, destruetur à contrario: vt quando quod debet esse magnum, hoc efficitur paruum: vel quando quod debet esse paruum, efficitur magnum. De numero eadem ratio, vt quando in aliquo membro organico debent esse tot partes, vt in manu scilicet quinq; digiti: & quatuor, aut sex efficiantur. Eadem ratio de situ, vt si immutetur situs membri præter naturā, & omnino istæ omnes mutationes, vt facile est videre, fiunt à suis oppositis. Tertia cōstructio erat, vnitas & cōtinuatio partium: in hac quoq; vnitate & tertia cōpositione sunt alterationes & motus à suis contrariis, quas alterationes & motus simili modo, vt in reliquis, sequuntur habitus & dispositiones præter naturā, qui morbi appellantur: & vnumquodq; genus istorum morborū habet propriā denominationē à subiecto in quo fiunt. Vt morbus in cōplexione, vel temperatura appellatur, quando est in prima illa compositione, quæ fit ex quatuor humoribus. Morbus autem in compositione appellatur, qui est in cōstructione secunda, ex similaribus. Tertius morbus appellatur solutio continui, quæ fit in tertia cōstructione, quæ dicitur vnitas seu cōtinua-

In numero.

Situ.

*III. Altera-
tio in conti-
nuitate par-
tium.*

*Triplicia
morborum
genera.*

tinua-

tinuatio partium. Et sicut hæc alteratio fit in membris solidis, sic etiam in reliquis partibus substantiam corporis constituentibus, alterationes reperiuntur, quæ morbos pariunt. Nam humores, aut in quantitate tantum, aut in qualitate tantum, aut in vtraque simul mutant. Si in quantitate tantum, aut omnes, aut plures, aut vnus tantum humor augetur. Si omnes æquali proportione augentur, tunc in eo corpore vitium generatur, quod *πληθύνει*, id est, plenitudinem *πληθύνει* quo ad vasa, appellant. Quando vero vnus humor actus est, & tum mala fit dispositio, quæ *κακότης* dicitur. Si circa qualitatem humores alterati fuerint, iuxta qualitatum diuersitatem, egritudines diuersæ consequuntur. At cum alterationes in spiritibus fiunt, & si quidem augetur, nullam læsionem, sed iuuamētum maximum adferunt: quia eorum actiones maiores & validiores fiunt. Si vero diminuantur, proculdubio eorū operationes imbecillæ redduntur. Vnde notādū est, in opere practico, dum ad agrū quempiam accesseritis, & omnes sensus animi cum actionibus tam exterioribus quàm interioribus atque motiuis deficere videritis, tum pal. est, spiritum animale diminutum esse, à quo immediate tanquam à proximo instrumento emanant hæ actiones. Idē de spiritu vitali dicendū: qui cum augetur

tur debito modo, nullum necumentum affert: at si diminuatur, animi deliquium, &c. Si vero naturalis spiritus diminuatur, sequitur flatuſ, & multi alii morbi, de quibus hic non eſt dicendum. Ob id Hippocrates in libello de flatibus, recte omnes morbos in humano corpore à ſpiritu naturali ori di-cebat. Habent autem iſtæ omnes alterationes, & iſti omnes habitus, vel diſpoſitiones acquiſitæ per tales alterationes, ſuas cauſas, alterantes & efficientes: illæ autem cauſæ extrinſecæ ſunt, quarum aliqua neceſſario humano corpori occurrunt, aliæ non neceſſario.

De cauſis.

Sem res naturales. Quæ occurrunt neceſſario, & alterant, ſunt, aer, cibus & potus, accidentia animi, motus & quies, ſomnus & vigilia, inanitio & repletio: ſine hiſ enim ſex, quæ à Medicis dicuntur ſex res non naturales, nō poteſt animal viuere. Vbiunq; igitur hæ cauſæ neceſſario occurrunt corpori, quantum, quādo, vbi & quomodo oportet, tam diu corpus erit ſanum: quando veto occurrunt, vel quantum non oportet, vel quando, vel vbi, vel quomodo, ſemper ſiunt alterationes: & ſi iſtæ perdurabunt, ſiunt habitus q morbi, dicuntur, deteriores, vel minores, prout iſtæ cauſæ vel maiores vel plures erunt in intentione & extensione. Cauſæ vero alterantes non neceſſario, ſunt, ſicuti percuffio, incifio, caſus

casus ab alto, illisio, vstio, vel aliqua huiusmodi. nam & ista alterant, & faciunt habitus malos, eodem præcise modo, sicut diximus de causis præcise necessariis. Isti autem morbi omnes in genere & specie, quos fieri diximus secundum Hippocratem, per alterationes prædictas in triplici differentia sunt. Quidam enim eorum dicuntur acuti, quidam chronici. Acuti dicuntur apud Hippocratem, qui fiunt ab humoribus calidis, vel qualitate calida: humores autem calidi sunt, sanguis & bilis, vel qui fiunt in aliquo membro organico nobilissimo, sicut cerebrum, cor, epas: tot modis fiunt acuti morbi. Acuti morbi facti ab humoribus calidis, vel à calore, omnino sunt morbi proprii iuvenum, & ætatis & regionum calidarum: qui vero acuti fiunt non propter humores, sed ratione nobilitatis membri organici, non minus contingunt in senibus, imò est magis, quando membra senum minus resistunt. Alii morbi dicuntur chronici, id est, tardi & longi, qui opponuntur acutis: fiunt autem hi morbi ab humoribus frigidis, pituita scilicet, & humore melancholico & sunt morbi senum, hyemis & regionum frigidarum. Ista est prima differentia morborum, secundum Hippocratem. Secunda differentia est, ut morborum quidam sint salubres, quidam lethales. Salubres fiunt vel propter humores, qui

De morborum differentis.

Acuti.

Chronici.

Salubres.

non multum recedant à natura, vel quantitate, vel qualitate, vel substantia: aut quoniam humores illi non occupant partem aliquam nobilem, sed abiectam. & quod de humoribus, idem dicitur in pueris de qualitatibus: videlicet quando aliqua qualitas pura, siue materia alterat quidem membrum, sed non intense: aut alterat quidem intensissime, sed membrum ignobile: tot enim modis fiunt morbi salubres.

Insalubres. Insalubres autem, fiunt ab oppositis pro-
fus causis: videlicet vel quando qualitas passiva sit, vel humores passivi peccantes in qualitate, quantitate, aut substantia: vel quando nobilestimum membrum obsessum fuerit. inde enim fiunt insalubres. Et quod diximus de morbis in temperatura, idem erit dictum de morbis in compositione & solutione cōtinui. Nam ubi membrum nobile amittet suam constructionem naturalem, aut suam unitatem, efficietur morbus lethalis: si vero membrum ignobile eisdem patietur, fiet morbus salubris. Tertia differentia morborum est, vt morborum quidam afficiant membrum primogenio affectu, quidam per consensum. Affectum primogenium appellat Hippo. quando morbus in parte corporis est, inde pendens & membrum essentialiter, & per se causas illi morbi habet, & habuit in se ipso, neque aliquo pacto infectum est

est consensu vicini, vel cū quo aliquam af-
 finitatem haberet. Morbus autem per con-
 sensum est prorsus huic oppositus, videlicet
 quando membrum neq; habet neque habu-
 it in se principiū alterationis, sed consensit
 vicino, aut affini. Appello vicinum, quod il-
 li appropinquat ratione loci: affine vero,
 quod habet cum aliquo aliquā communi-
 onē, etiam si fuerit remotum. sicut, exempli
 gratia, vterus consensum habet cū cerebro;
 quamuis sit admodū remotus rationē simi-
 litudinis & substantiæ neruosæ. Talis autē
 affinitas membrorum duplex est. Vel enim
 affinia sunt, quoniam ex vno membro ad a-
 liud deriuatur quædam substantia, quæ v-
 nit ipsa: & talis affinitas est inter cerebrum
 & ventriculum, quia à cerebro deriuantur
 nerui insignes, qui inseruntur ori vētriculi:
 & inde est affinitas maxima inter vtrumq;
 propter hanc substantiam nerui, progredi-
 entē & vniuentem vnum membrum cū alio.
 Alia est affinitas, quæ sola similitudine parti-
 tum facit consensū, etiam si nulla substantia
 insignis de vno membro ad aliud transfer-
 tur: sicut est vesica & vterus muliebris, &
 sicut sunt mēbranæ quædam quæ commu-
 r cant cum cerebro: nō quia aliqua substan-
 tia insignis progrediatur de vno mēbro ad a-
 liud, sed tantū, quoniā membra neruosa sūt
 id est, substantiæ neruosæ: nō quæ cōficiantur ex

*Per consensū. 3^{pl}
 Inis similitudine
 Opis societate
 Vasorū communi-
 one*

*Membrorū
 consensus.
 vel affinitas
 duplex.*

neruis, sed ex substantia simili neruis. Et cū nerui oriuntur à cerebro, ideo illa membra quæ affinitatē habēt cum neruis propter similitudinem, cum cerebro consensum habent. Nam quæcunque communicant vni tertio, inter se communicant. Et hæc fuit vera sententia Galeni & Hippocratis: quam multi nec intellexerunt, nec aduerterunt.

in libro matris

Ex parte igitur membrorum fit consensus tot modis. Ex parte autem materiæ, & etiã membrorum, quando scilicet de vno membro ad aliud ascendit aliqua materia, siue etiam qualitas nuda, quæ per successiuam alterationem partis, post partem tandem accedit ad membrū læsum, quod patitur per consensum: sicut ponitur exemplum à Galeno de quodam puero, qui patiebatur epilepsiam per consensum à pollice dextri pedis. Ecce hic, quoniam ex parte membrorum, nullus erat consensus inter pollicē & cerebrū, neq; vicinitatis neq; affinitatis, sed erat consensus ratione illius qualitatis ascendentis: non quia qualitas ascenderet (neq; enim qualitates mouentur, sed mouent) sed dicimus per ascensum qualitatis, vt optime notat Galenus vir doctiss. quoniam alterabatur continue & successiue pars post partē, donec tandem pars illa frigida communicaret cerebro, & inde excitaretur epilepsia, & iste est consensus ex parte qualitatis tantum.

tum. Consensus ex parte materiæ, vel materia illa est vaporosa, vel corpulenta. Si vaporosa, sunt flatus progredientes de vna parte ad aliam, & sic facientes ægritudinem per consensum. Si vero sunt humores, eadem ratio est, quæ de vaporibus. Et sic habetis tres differentias morborum, quæ ab Hippocrate ponuntur: nunc modo accedendum ad signa quibus cognoscuntur. Signa quæ proprie ab Hippocrate in signorum numero recensentur, circa aliquod sensibile versantur, ex quo sensibili indicante ad aliquod intrinsecum occultum progredimur, quod indicatur. Præsupponit autem Hippocrates, ut in cognitione signorum præcedat cognitio signati: non quidem in individuum, sed in speciem. Nisi enim præagnosceremus naturam signati, neque ex signo aliquid dignosceremus. Signum enim est, alicuius signati impressio, vel accidens: non potest autem ex impressione vel accidente substantia cognosci, quæ imprimit vel signatur, nisi cognouerimus habitudinem inter signatum & signum. Cognoscetur autem habitudo ex substantiæ cognitione signatæ: omnia enim accidentia

*Consensus
ex parte qua
litatis & ma
teria.*

De signis.

Signum ad

*actiua gno gnos.
ant.*

*Signum du-
plex.*

vniuersale, quoddam particulare. Signum vniuersale cognoscitur ab intellectu. nam & illud facit demonstrationem: quia aliud signum est particulare sensibile, quod sensu percipitur, & ex hoc sensu percepto representatur intellectui species vniuersalis, prius concepta & cognita. Exempli gratia prius cognoscitur ab intellectu, fumum sequi flammam, & esse habitudinem quandam vniuersalem & perpetuam inter flammam & fumum. hæc procognitio, vbi postea sensus percipit fumum, reminiscitur illius habitudinis quæ est inter flammam & fumum: reminiscitur inquam non sensus, sed intellectus, & ex eo particulari excitatur vniuersalis cognitio. De hoc igitur signo particulari consideret Medicus principaliter, qui artifex est sensibilibus: & huius signi in vniuersali sunt tria loca vniuersalia, vnde nascuntur tanquam à fonte omnia signa particularia. & ideo ista loca à plurimis fontes appellantur, quia sunt tanquam fontes, à quibus emanant aquæ. Loca igitur hæc, siue fontes, in triplici genere sunt.

1. *Abio læsa.* Primus fons sumitur ab actione læsa, secundus ab excrementis, tertius ab accidentibus immutatis. Ab actione læsa signa sunt certissima & manifestissima, tanquam quæ immediato procedant ab occultis affectibus. Perpetuo enim verum est, vt sine aliquo medio si actio est secundum naturam, omnes corporis dispositiones, à quibus illa actio de-

*Signorum
tres fontes.*

pendet, secundum naturam sint: & si actio fuerit præter naturam, eodem prorsus modo dispositiones quoque corporis erunt præter naturam. Et quoniam supra diximus, *Tria actionum genera* tria esse actionum genera, à tribus facultatibus prodeantibus, videlicet actionem naturalem, vitalem & animale, idcirco & triplex generatio læsionum: ita ut actio læsa, quæ dicitur naturalis, naturalium instrumentorum malas dispositiones ostendat: & actio vitalis læsa simili modo indicabit instrumenta facultatum vitalium læsa esse, & actionem animale eodem modo certam indicationem factam esse læsionem instrumenti facultati animali deficiuntibus. Si igitur memoria tenebitis, quæ sint instrumenta naturalia, vitalia & animalia, quæ supra declarauimus: scitis etiam ex actionibus læsis, bene discurrendo, quæ sint instrumenta corporis læsa. Quibus si hoc addideritis, actionem tripliciter lædi, vel ut diminuatur tantum, vel ut omnino auferatur, vel ut corrumpatur & vitietur: sciueritisque præerea actionem diminui, vel auferri a frigore, vel obstructione impediente transitum spiritus diminui quidem, ubi frigidityas vel obstructio modica erit auferri ab eisdem ubi prorsus inualuerit: corrumpi autem actiones à calido vel à spiritu agitato & motu præter rationem, magisque ac minus corrupti, pro ut est calor eius maior vel minor, & pariter agitatio spiritus turbulētior

*Actionem
tripliciter
lædi.*

aut sedatior: vbi in quã hæc sciuetitis, ad perfectã cognitionẽ signorũ peruenietis, quæ ab aetione læsa sumuntur Dico ad perfectã cognitionem, quæ haberi potest in vniuersali, vnde postea commodissimus ad particularia fit progressus. Secund^o fons signorũ sumitur ab excrementis. Excrementorum duo sunt genera: quoddam naturale, vt egestio alui, vrina: quoddã ex toto genere præter naturã, vt pus, sanguis excret^o, & similia. Excrementa naturalia indicant affectus, vbi excesserint, vel in substantia, vel in quantitate, vel in qualitate, vel in hora excretionis. In substantia, vt si egestionis alui fuerint biliosæ, sanguinolentæ, pituitosæ, & huiusmodi. In quãtitate, vt si illæ eadẽ egestionis substantia quidẽ fuerint naturales, tamen excesserint, vel diminutæ fuerint. Quãtitalis mensura sumitur à quãtitate ciborũ, à mole corporis, à consuetudine. Mutatur qualitas, quando excrementa hæc vel frequentia fuerint, vel tenuiora, aut crassiora, aut nigriora, aut fluuiora, & huiusmodi multa. Mutatur hora, vt quando frequentius vel rarius excernimus, vel horis non cõsuetis. Istæ oēs imutationes vbi cõtigerint, indicat dispositiões naturales esse alteratas, illorũ membrorũ, à quibus naturaliter procedunt: vt egestionis alui ita imutatæ, indicant aliquã immutationẽ factam esse in ventriculo

Ab excremento.

Excrementa duplicia.

Excrementa alui.

lo, aut in intestinis, siue primogenio affectu, siue per consensum. Pari modo immutatur *Vrina.* yrine, siue in substantia, vt diximus de egestionibus, siue in quantitate, siue in qualitate, siue in horis excernendi, indicant mutationem in membris factam esse, vnde excernuntur: quæ sunt venæ immediatæ, renes, vesica, tanquam instrumenta per quæ excolatur, & effertur vrina: & epas tanquam membrum, in quo serositas sanguinis natat, quæ est vrinæ materia. *Suder.* Sudor etiam immutatus in iisdem profusus, quæ diximus de aliis excrementis, indicat immutationem principaliter factam in membris solidis: inde etiam immediate profluit humor faciens sudorem. Denique sputum etiam excretum vel *Sputum.* tussi, vel sreatu, affectus indicat membrorum spiritualium: quæ sunt, trachea, substantia pulmonis, concauitas pectoris, musculiq; & membranæ thoracis: q; etiã sputũ tot modis variatur, sicut et variari dixim⁹ reliqua excrementa. Hæc sunt excrementa naturalia, quæ tot modis naturæ terminos egrediuntur. *Excrementa toto genere præter naturam.* Excrementa autem toto genere præter naturam, semper quidem vbiunque apparuerint, indicant membrum illud, vnde excernuntur, præter naturam esse dispositum. Sed & illa indicantur, sicut & naturalia, ex substantia, ex qualitate, ex quantitate, & temporibus excretionis. Exempli

Præ-

gratia pus excretum in vulnere, in substan-
tia, quoddam deterius, sicut virulentum; quod-
dam benignius, sicut album, æquale, sine
fœtore. In quantitate etiam, quod mode-
ratum est, secundum loci proportionem vn-
de emanat, minus malum est, quam illud,
vel quod minus redundat, vel quod plus
æquo deficit. De qualitatibus etiam, quod
acrius, quod calidius, quod erodens, detesta-
bilis est, quam oppositum. Et sic de horis
excernendis: quod quacunque excernitur, &
nunquam cessat, de etius quâ quæ statis & de-
terminatis horis excerni solet: hæc de ex-
crementis in genere.

*3. Signorum
fons ab ac-
cidentibus.*

Tertius fons signorum
ab accidentibus sumitur, & primo à quali-
tatibus, quando vel calores corporis immu-
tantur: ut quod debet esse album, fiat ni-
grum: vel frigidum, quod debet esse calidum:
vel asperum, quod debet esse leue: vel fœti-
dum, quod non debet esse fœtidum: vel sal-
sum, ut amarum, quod debet esse dulce, vel
insipidum: vel sit ibi sonus præter naturam,
sicut rugitus: vel sit ibi motus, qui non debet
adesse, ut saltus & vibrationes, quæ sæpe fi-
unt sub cute & musculis. Vel quando fiunt
magnitudines & quantitates præter naturam,
ut tumores apparentes in aliqua parte corpo-
ris: vel quando fiunt tristes sensationes cor-
ruptæ, sicut dolores: vel diminutæ, sicut stu-
pores. Omnia ista accidentia, quæ sumuntur
ex omni fere genere prædicamentorum, in-

dicant affectus corporis præternaturam: in quibus omnibus, secundum Hippo. doctrinam, debet se exercere Medicus, & semper discurrere in tota vita sua applicando vniuersalia particularibus. ita n. perficitur intellectus, & in optimo philosophiæ genere versatur, imo exquisitiss. Philosophus redditur, & Medicus Æsculapio dignus: vt inde merito diuinus Galenus, lib. 6. ad id dicato probauerit, eundem esse & optimum Medicum & optimum philosophum, & hæc quantum ad fontes signorum. Istorum autem signorum quædam sunt perpetua, quædam subsequencia, quædam assidentia. Perpetua ea, quæ Græcis dicuntur *σημεία ἀσθενείας*: & vbiunque illa fuerint, necessario indicant adesse talē affectum qualem indicant: quia semper comitantur illum tanquam umbra corpus comitatur. Sicut, exempli gratia, dolor pungitiuus semper & perpetuo significat, in membro neruoso & membranoso esse inflammationem, & dolor pungitiuus in latere pleuritici. Signū vero subsequens est, quod habet affinitatem cōsignatam, sed non semper: immo quando signatum fuerit, ita vel ita dispositum. Exēpli gratia, pleuriticum non posse iacere in latere dolente: hoc n. non est semper in quolibet pleuritico, sed vbi inflamatus fuerit in membrana exteriori tegente costas. Nā si fuerit in interiori, longe melius quiescit in latere dolente, quā

Medici studium in doctrina signorum per vniuersam vitam.

Signorum divisione. 3. pte.

in latere opposito. nam si iacebit in latere opposito, suspendetur inflammatio, & augetur dolor. Ecce igitur, quoniam iacere in latere dolente, est quidem signum pleuritici: sed signū subsequens quoddam genus signati, & non semper omne signatum. Assidens vero signum est familiarissimum signato, & quod conuenit omni generi: non tamen semper adest, sed in aliquo tempore: vt sputum in pleuritico. spuere enim est admodum familiare pleuritico, & assidet illi tanquam signum proprium, nō tamen semper: in principio enim pleuritidis sæpe nihil expuitur, & tamen pleuritis adest. Præterea signorum quædam indicant rem præteritam, quædam futuram, quædam præsentē. De his quæ præteritam indicant, licet ab Hippocrate ponantur in censu signorum, sicut apparet in primo Prognostic. tamen non multum attinent ad medicum negotiū. Sed præsentia & futura sunt admodum necessaria: quæ enim indicant præsentis affectus, deducunt nos in certam cognitionem morborum, sine qua cognitione nullus unquam inueniet curationem. Futurorum cognitio duo potissimum requirit, imo etiam tria. Primo, vt peritissimus in arte appareat: secūdo, vt si forte incidat in lethales ægritudines, ex futurorum præscio sine infamia præmonebit, & hanc utilitatem maxime extol-

Alia Signorum diuisio.

Futurorum cognitio cur necessaria.

tollebat Hippocrates in primo Prognost. tertio, ex cognitione futurorū sciemus providere infirmis, & dirigere curationē nostrā. aliter enim curabimus ægritudinem, quam præſagimus esse breuem; aliter, quam longā; aliter, quam breuissimā; & aliter, quam longissimā; item aliter, quam salubrem; & aliter, quam perniciosā. Ita ut quandoq; moneat Hippocrates, in valde lethali ægritudine ne tentandā quidem esse curationē: admonens, ut verbis eius utar, desperatos solis prognosticis relinquendos esse. quod etiam admonerat Gal. 12. Therap. in lethali ægritudine dimittebdos ægros, ne infamētur remedia. Loca autem signorum prognosticorum, & signorum indicantium præsentē affectum, sunt profus illa eadem, aliter tamen & aliter cōsiderata. Vbi enim signa cōsideramus ad prænotationem, consideramus ea in relatione ad magnitudinē, siue intensionem vel remissionē: videlicet, utrum sint intensa vel remissa, benigna vel maligna. Si enim intensa vel maligna, malū pronunciamus: si remissa & benigna, bonum. Sed in signis prognosticis observat Hippocrates dies potissime quos ipse criticos appellat habens enim dies criticos, in quib. apparuerint bona signa, vel etiā mala, certū situm indicium facit vel salutis, vel mortis. De his vero alias. Circa curationis artē, unicum erat Hippo-

*Desperatis
solis prognosticis
relinquendi.*

Dies criticis

*Methodus
curativa, vel*

*doctrina de
indicationi-
bus.*

ctatis principium: nihil aliud esse curationē,
nisi remotionem contrarii, per contrariam
viam. Iste igitur scopus vniuersalis est curati-
uæ artis, remouere contrarium contrario. In-
dicatio vniuersalis, quæ dirigit nos ad hunc
scopum vniuersalem, est, tollere & remouere
ex humano corpore quod nocet, & grauiter
fertur. Ista n. indicatio communissima remou-
endi quod nocet, & grauiter fertur, ex amuf-
si respondet illi scopo vniuersalissimo, Con-
traria contrariis remoueri. Et secundū quod
ille scopus vniuersalis magis aut minus distin-
guitur, & fit particularis: p̄cise & eodē modo
etiā ista indicatio distinguitur, & fit particu-
laris. semper enim correspondet scopus in-
dicationi, & indicatio scopo, & sunt duo cor-
relatiua. Quanto igitur aliquis magis distin-
guit scopos agendi, tanto magis distinctas
habebit indicationes agendi, & tanto cer-
tius ager. Nam actio est circa indiuidua: &
iste solus Medicus rationalis appellatur, qui
coniungit intellectum sensibus, & à summo
deuenit ad infimum, per debita media. Istud
est, quod vbiq; conatur Hippocrates doce-
re, & Galenus explicare: & quod nos eos
interpretantes, scholaribus profiteamur. Vbi
igitur secundum Hippocraticam doctrinā
ex scopo illo vniuersali, contraria contrariis
curantur, & ex indicatione sua, vniuersali
correspondente, quæ est, nocu mentū remo-
uere,

*Scopus indi-
cationi sem-
per respōdet.*

Medicus natus.

vere, quod grauiter feruit: vt possimus omnia recte distinguere, prius erit distinguendus scopus: si modo verum est, quod diximus, ex distinctione scopi sequi distinctione indicationum, & ex distinctione indicationum sequi certitudinem operandi. Scopus igitur iste distinguitur, qui est, Contraria contrariis curari, ex notione: quot modis contraria possint remoueri contrariis.

Distinctio scopi vniuersalis, vnde nascuntur quinque scopi particulares.

Possunt autem remoueri vel in substantia, vel in quanto, vel in quali, vel in tempore agendi, vel in loco: & quomnis substantiæ nihil sit contrarium, non tamen ad hunc sensum accipimus contrarietatem hoc loco: sed dicimus, præsentem substantiæ, quæ nocet, opponi suæ emotioni. vbiq; enim est substantia in humano corpore, cum præsentia nocet, eius absentia iuuabit. Et hoc est quod dicimus, Contraria contrariis curari in substantia: id est, quando substantia peccat. Substantia autem intelligitur de forma & materia: ac vtraq; istum distinguitur per indicationem. nam vbi substantia morbi peccat forma tantum seu qualitate, alteratione tantum remouetur: & ista est sua contrarietas. nam forma contrariatur formæ. Et hic semper, propter sophistas, substantiam largo modo intelligimus, pro hypostasi vniuscuiusq; essentiæ: licuti solemus dicere substantiam coloris, substantiam albedinis, substantiam febris, quæ tamē omnia sunt nomi-

Substantia morbi, considerata in materia & forma.

nomina accidentium. & ita dicemus substantiam morbi formaliter, intelligendo ideam ipsius morbi: sicut alterationem, ex qua immediate sequitur nocementum. hoc enim tollitur suo contrario formaliter, id est, alterando ad oppositum. Substantia autem morbi materialiter intellecta, est ipsa materia immediate faciens morbum: cuius presentia cum noceat, absentia remouebitur. Et sic habemus duas distinctiones illius primis scopi, contraria contrariis curantur. ista n. inuenim⁹, primam contrarietatem esse in substantia formaliter & materialiter: contrarietatem in substantia, formaliter tolli per alterationem contrarii: contrarietatem vero in substantia, materialiter tolli per euacuationem contrariam. Et quoniam istae versantur circa substantiam, ideo istae indicationes dicuntur indicare nobis, quid agendum: ad interrogationem autem factam per quid, respondetur de substantia, & non de accidente. ista est prima diuisio contrarietatum in operando. Sed ubi inuenimus in substantia quid agendum, oportet postea inuestigare, circa quantitatem actionis, quantum agendum: id est, quousque progredi debeat nostra operatio. Erit igitur hic quoque suus scopus magis distinctus: qui etiam scopus faciet indicationem magis distinctam. Cum igitur iste scopus distinctus sit, reliquum est
 , vt limi-

vt limitemus quantitatem actionis. intendimus enim pro ultimo scopo agere quantum licet, & non ultra progredi. Quæ igitur indicatio respondebit huic scopo? Prætermitamus reliquas omnes actiones in vita, quæ sunt infinitæ, & de nostra tantum arte loquamur: videlicet, quid illud sit, quod limitet præcipua actionis nostræ, quatenus in medendo, cum non liceat ulterius progredi. Huius rei indicatio iam non sumitur ab ipso morbo, neque materialiter, neque formaliter consideratur: sed sumitur à virtute patientis, cum suis annexis. Appello annexa virtutis, ætates, regiones, tempora anni, constitutiones, consuetudines. ideo enim dicuntur annexa virtutis: quoniam hæc omnia sunt apta augere vel minuere ipsam virtutem. Non licet igitur ulterius progredi in quantitate actionis circa medicationem, quam virtus patientis cum suis annexis concesserit. Terminus autem huius tolerantia est, vt virtus non concidat, sed subsistat. Vbi enim virtus deciderit, sciendum, quantum detrimenti acciperit virtus, tantum excessisse nos quantitatem agendi. Omnino enim tantum euacuare debemus, quantum virtus tolerat. & illi confert: tantum abstinere, quantum illi nocet, & grauius fert. Ille enim scopus bonæ & malæ tolerantia, est copus vniuersalis, & fundamentum reli-

Annexa virtutis.

quorum omnium: quo sublato, remouentur ea omnia quæ ab illo oriuntur. Et hoc patet, intelligenti istum scopum agendi, qui indicatur à virtute, longe fortiolem esse primo illo scopo, q̄ iudicatur à substantia morbi materialiter vel formaliter, ex quo indicatur nobis quid agendum.

Quod autem sit fortior, patet: quoniã etsi indicetur nobis per primum scopum esse alterandum vel euacuandum, & iste secundus scopus indicatus à virtute prohibeat, tantũ refert, vt illico abstineream⁹, tanq̄ si ab aliquo magno principe vel lege immutabili prohiberemur. & ideo optime dicit Gal. virtutes & facultates animæ esse architectas in arte medica: ab illis n. p̄dire imperium omniũ actionum Medici, sicut ab imperio architecti p̄deũt omnes actiones fabri. Inter maximos igitur scopos ille est, q̄ dirigitur ad virtutẽ, ita vt quandoq; solus iste intendatur à Medico, reliquis omnib. neglectis: etsi alioqui plures interantur. Sequitur in recta curatione tertius scopus, directus ad qualitatem agendi: vid. quo pacto curatio p̄fici debeat. Nõ intelligo istud quo pacto sit agendũ, vt multi interpretati possẽt pro qualitate, id est, forma agendi: exẽpli gratia, v̄ũ sit calefaciendũ vel refrigerandum corpus, vel vrẽdum, aut aliquid tale. hoc n. appello substantiã agendi, & non qualitatem. Sed qualitas agendi hic intelligitur, modus operandi: ex-

*Qualitatis
scopus.*

empligratia, vbi inuenerimus aliquod corpus esse calefaciendū, potest calefieri frictio-
 ne, motu, applicatione rerum calidarū, actu
 vel potētia taliū, fomētis, emplastris, suffu-
 migiis, & reliquis multis huiusmodi. Et itē
 vbi inuenerimus, corpus esse euacuandum,
 possumus euacuare inedia, missione sangui-
 nis, pharmacia, scarificationib. & huiusmo-
 di. Isti omnes dicuntur modi & qualitates o-
 perandi: inuenta n. substantia quidditatis a-
 gendi, quæritur ēt cōueniēter modus. Quid
 est igitur istud, à quo sumitur iudicatio mo-
 dorū? Plura cōueniunt, sed p̄cipue cōsuetu-
 do ægri, proprietates indiuiduales, fortuna
 hominis, & reliqua huiusmodi. Prudens n.
 Medicus ēt hoc nō negliget: intendit, vt nō
 tantū modo curet, sed ēt iucunde & tuto hoc
 faciat, q̄ maxime acquirit à modo operādi.
 Vbi n. fuerit delicat⁹ aliquis, q̄ abominetur
 fœtida omnia, vel turbida, aut crassa, neq; a-
 liquo pacto tolerare possit, et si cognoscet
 Medicus talia esse q̄ illi maxime expediant:
 tamē nō ita ineptus est, vt illa exhibeat: imo
 imutabit modū, ● quæret odorata, limpida
 & subtilia: vel hæc ipsa fœtida & turbida, si
 poterit, alterabit: ita tamen, vt non immutet
 vires & scopos principales, sed modum tan-
 tum. Et hoc est q̄ opt. Hipp. docebat in plu-
 rimis locis: Parū deterior cib⁹ & potus, & dā
 dū esse aliquid consuetudini, &c. Inuenie-

*Medorū
 indicatio vni
 de sumenda.*

*Proprietates
individuales
propter qua-
rum ignora-
tionem Auer-
roes artem
Medicā noluit
ut exerceat.*

tis etiam ſæpiſſime in praxi quàm plurimos, qui tales habeant proprietates indiuiduales, vt ſi eligeretis in illis certum aliquem modum operandi, ſtatim interficeretis. ſicut quotidiana experientia deprehēdimus nonnullos incidere in maxima ſymptomata, ex minima etiã quãtitate ſcāmōnii, vel medicinæ ſcāmōniatæ: qualis fuit recitatus à Galeno in 12. Therap. qui ex potu ſcāmōnii incidit in dolorem colicum difficilimum: & ego cognoui plures, qui in ſyncopin ſtatim incidunt, ex aſſumptione floris caſſiæ: plurimos etiã in acerrimos dolores inteſtinorum, quod etiam videbitis, qui ex clyſteribus ſimpliciſſimis in ſyncopas incidunt. Iſtæ igitur proprietates indiuiduales ſunt valde aduertendæ Medico, & ab illis ſumendæ indicationes modorum operandi: ita n. optimi tantum Medici, ſed grati & amabiles apud homines efficiuntur, cum maximo honore & lucro. De tempore vero operandi, maxima apud Medicos eſt difficultas. iam n. vidimus, q̄ difficilis ſit occaſio. Sumitur hæc & iudicatur à morbi tempore, ſive in principio, ſive augmento, ſive in ſtatu aut declinatione fuerit. aliud n. & aliter facimus in principio, aliud & aliter in augmento: & ſic de reliquis. De loco aut, hoc eſt, quomodo locū inueniamus, à quo & in quo, aut per quem fiat operatio, hoc præci-

*Operandi
tempus &
locus.*

præcipue indicatur à statu & connexione, seu colligantia loci vnius cum altero. A situ exempli gratia, si in profundo fuerit morbus, vel fuerit in superficie, applicamus remedia vel interius, vel exterius, sumpta indicatione ab ipso situ. A colligantia vel annexu: vt si morb⁹ fuerit in gibbo epatis, prouocamus vrinam, propter colligantiam illius partis cum vena concaua descendente: si vero fuerit in concauo, ventrem soluimus, propter colligantiam concauitatis epatis cum ventre, mediantibus venis mesaraicis. Ista sunt quæ attinent ad scopos generales *Operandi* operandi, qui quidem sunt genere quinq; *scopi*, vt patet ex supradictis: primus, qui intendit quidditatem agendi: secundus, quantitatem: tertius, modum seu qualitatem: quartus, occasiorem operandi: quintus, inuentionem loci conuenientis.

Instrumenta autem generalia, quibus *Instrumenta* titur Medicus in omnibus illis scopis *ta 3.* perficiendis, tria omnino sunt: Diæta, seu ratio vitæ: pharmacia, & chirurgia. Atque hæc est Idea, typus & forma breuis totius doctrinæ Hippocraticæ, quæ circa tria proposita principia versatur: substantiam videlicet humani corporis, facultates & alterationes, vt initio posueramus.

F I N I S.

P ; D

DE SVCCO MELANCHOLICO ET ATTRA BILE, IOANNIS BAPTISTÆ MONTANI Philosophi ac Medici excellentissimi sententia,

Melancholia duplex.

Naturalis

Naturalis

MELANCHOLIA quædam naturalis, quædam non naturalis. Naturalis est, à Galeno proprio nomine succus melancholicus appellatus: & est pars secuenta, seu fex & sedimentum sanguinis, quod Græci *μύχρον* vocant. Non naturalis, ab eodem Gal. atra bilis dicitur. & licet hæc nomina quandoque confundantur, dū tamē proprie loqui volum⁹, ita sunt distinguenda. Sicut autem succus melancholicus semper est fex & sedimentum sanguinis, ita atra bilis semper fit per adustionem alicuius humoris: & per hoc distinguitur maxime melancholia naturalis à non naturali. Succus igitur melancholicus, vel melancholia naturalis, ita appellatur; quoniam intenditur à natura, & habet omnes causas naturales quæ diriguntur ad finem intentum, neq; redundant, neq; deficient;

ciunt: quamuis iste excessus vel defectus, sūt in aliqua latitudine, intra q̄ cōstitit grad⁹ naturalis melancholiæ. Causæ igitur sunt, efficiens, materia & finis, quas postea sequitur forma. Efficiens, extrinsecum, vel intrinsecum. Extrinsecum est ergo cibus, & potus, aer, exercitia, motus animi, somnus & vigiliæ inanitio & repletio. istæ n. ònes causæ alterantes si excesserint, acuunt calorē intrinsecum, & ita aduruntur humores: vnde postea melancholia naturalis nō generatur, sed ei⁹ loco adusta & nō naturalis. Si vero defecerint, calor minuitur: & ita, quantum deficit de naturali melancholia, tantum de pituita redundat. Si ergo naturalis melancholia generari debet, omnes causas alterantes, mediocres tēperatasq; esse oportet: quod quidē commune est omnibus humoribus. Efficiens intrinsecum, quod etiam maxime proprium est, & immediatum, est ipse calor innatus; qui si fuerit mediocris & temperatus, quantum in se est, generat melancholiā, & omnes alios humores naturales, & quales & quantum oportet. Ideoq; in errore sunt, qui putant, sanguinē tantum generari à calore tēperato. Isti n. nō distinguūt, neq; differentias intuetur humorum naturalium, & humorū nō naturalium. ònino n. q̄ naturale est, causas habet naturales: calor autē nō tēperatus, quaten⁹ intēperat⁹, eatenus naturā exee-

*Causa.**Efficiens.**extrinsecum*

*Omnes hu-
mores à ca-
lore tempe-
rato genera-
ri.*

*Efficiens intrin-
secum.*

dit, & eatenus omnes operationes deteriores efficit: & quanto magis deteriores, tanto magis à natura recedentes: & econuerso, quãto magis est tēpatus, tanto magis naturales efficit operationes. Et consequenter, humores magis naturales fiunt, à calore magis naturali se habente. talis autem est calor maxime temperatus: & hæc de causa efficiente. Causæ materiales & ipsæ extrinsecæ, & intrinsecæ. Extrinsecæ sunt, alimenta: quæ si melancholiam naturalem, in quali & quanto generare debent, oportet & ipsa substantia & qualitate temperata esse, nam si calidiora fuerint, plus de bile & de humoribus. adustis ex illis fiet: si frigidiora, pituita generabitur. Crassioris tamen substantiæ alimenta plus generant de fece, quam generari oporteat: præcipue si cum crassitudine etiã siccitatē habuerint: sicut sunt legumina, caseus antiquus, caro bubula, lepores, & reliqua huiusmodi. Materia intrinseca est, sanguis, id est massa sanguinea: quæ & ipsa substantia & qualitate temperata esse debet. nã ubi aliquid vel in qualitate vel in substantia excesserit, vel defecerit, eadem omnino absurda sequentur, quæ de alimentis vel materia extrinseca diximus. *Incivnum* animaduertendum, in materia ad humorum generationem necessitatem inueniri, quæ appellatur ab Arist. i. de Partib. anim. cap.

*Materiales
causa.*

cap. I. necessitas materiæ vel necessitas sup-
 positionis: quæ quidē necessitas ordinatur, refer-
 tur, vnitur cū necessitate finis quæ necessitas fi-
 nis, est necessitas absoluta, & non ex supposi-
 tione, ad quā necessitatē omnes actiones &
 alterationes agentis in materia referun-
 tur, & reducuntur. Materia igitur humorum
 habet necessitatem, quæ reducitur ad neces-
 sitatem finis, hoc modo: Necessarium erat
 (exempli gratia) vt succus melancholicus in
 humano corpore generaretur, propter cau-
 sas paulo post dicendas. Ista necessitas dici-
 tur, necessitas finis. Modo, si succus melan-
 cholicus generari debeat, oportebat inue-
 niri materiam quæ esset conueniens, habe-
 retque & ipsa propriam necessitatem, quæ
 fini coniungeretur. Ergo succus fuit extra-
 ctus à natura ex alimentis solidioribus: in
 quo, sicut contingit necessario in omnibus
 succis extractis, quatuor esse partes dissimi-
 les constat: leuem videlicet, quam florem
 Galenus, & Auicenna quasi spumam appel-
 lauit; alia est pars aquosa, tertia crassa & fe-
 culenta, quarta perfecta & vltime concocta.
 Quoniam igitur quatuor istæ partes in mas-
 sa sanguinis erant necessariae in corporis nu-
 tritione, sicut optime probauit Hippoc. &
 Gal. in toto I. lib. de Humana natura: ideo
 prudentissimus rerum conditor excogita-
 uit materiam talem, in qua necessario qua-

*Necessitas
 materiae & fi-
 nis.*

tuor illæ partes inuenirentur. & hæc necessitas fuit materiæ, quam ad finis necessitatem coniungi diximus.

Finalis causa.

Hæc de causa materiali satis. Finalis autem causa est duplex: altera essendi absolute, altera bene essendi. Necessitas absolute essendi in generatione succi melancholici fuit, quoniã ex hoc præcipue succo plurimæ partes corporis erant alendæ: sicut sunt omnia ossa, & ipse lien. Bene essendi necessitas fuit quoniam & fames inde excitatur, accedente portione huius succi ad ventriculum, & quoniam sanguis & spiritus cum calore naturali firmantur ab hoc succo, & contemperantur, alioquin siue hoc humore spiritus essent fugaces, & non consistentes (quod facile videmus contingere in his, in quibus plurimum de sanguine & bile, minimum de succo melancholico reperitur. tales n. omnes, licet ingeniosi sint, sunt tamen leues, instabiles, & qui nunquam in eodem proposito persenerant: scilicet propter lenitatem & fugacitatem suorum spirituum) ideo optime assertum est ab Aristotele 30. sect. Problé. 40. Omnes sapientes fuisse melancholicos. Iudicium n. & prudentia non in motu, sed quiete perficitur. Vnde & quarto Physicorum idẽ Aristoteles dicebat: Animã inquiet ex residentia prudentem fieri. Quies autem & residentia in spiritibus, soli succo melan-

*Sapienter
omnes melā
cholicī.*

lancholico accepta ferri debent. Ex his apparet, quid sit succ^o melācholicus naturalis. habetur n. definitio ex recta cognitione causarum. Erit igitur succus melancholicus, humor ex crassiori parte alimenti factus, calore naturali, concoquente cibum in epate, ob plurimos vsus vitæ necessarios. Ex recta autē cognitione huius definitionis, q̄ habetur per suas causas, sequitur cognitio omniū effectū & accidētium, quæ cōsequuntur esse etiā huius humoris: q̄ quidem est communissimum in omnibus aliis rebus naturalibus, quorum essentia & rationes noscuntur. In primis igitur, succum istum colore nigrum esse, sequitur ab essentia cognita: est n. terrestris & crassus. Ergo minimum habet de diaphano, & consequenter necessario niger: si modo meministis, quæ de causis colorum diximus, diaphanum esse materiam colorum. Neque oportet ostendere, substantia crassum esse, cum ipsam terrestrem esse dixerimus, & sedimentum sanguinis. Est præterea sapor acerb^o, non dulcis, neq; acidus, quæ ad modum opinabatur Auicēna. per hoc enim distinguitur à Gal. ab atra bile: quia atra bilis acid^a est, sed succus melancholicus acerbus, quem saporē Arabes Ponticum appellant. Consequitur & ratio huius acerbitalis, à prædicta definitione: sicut & reliqui omnes affectus, & ab essentia

Succus melancholicus.

Distinctio succi melancholici ab atra bile. Sapor ponticus.

tia recte cognita. Si enim succus terrestris est, cui nulla accesserit adustio, sed à calore tantum naturali factus, separatus à reliquis humoribus tenuioribus; sequitur, quod habeat saporem acerbum. Meministis enim eorum quæ diximus de causis saporum ex Galen. Saporem scilicet acerbum generari, ubi materia terrestris dominatur in mixto, sine aliqua adustione accedente. Sequitur enim ex eadem ratione definitionis, hunc succum frigidum esse, & siccū. terrestris enim est, sine adustione aliqua. Et ita videtis, quemadmodū omnes affectus & accidentia rei naturalis consequuntur, & ostenduntur ex definitione & ratione illius rei recte cognita: contra imperitos plurimos, qui opinantur, definitionem accidentis esse medium in demonstratione: tum pessime intelligentes Aristotelem: tum non videntes hoc saltem, quod ex sua opinione sequeretur, in qualibet demonstratione esse petitionem principii. Et hæc satis de succo melancholico naturali.

Sapor acerbus unde.

Atra bilis quid, & quomodo generetur.

Atra vero bilis, quæ est melancholia non naturalis, & quæ proprie appellatur à Gal. atra bilis, ad differentiam naturalis, quæ ab eodem succus melancholicus vocatur, sicut supra declarauimus, habet prorsus omnes causas oppositas, & merito. nam omnino sicut res naturalis causas habet omnes naturales:

rales: ita res non naturalis, habet causas vel omnes, vel aliquas non naturales. Atra vero bilis contingit vel à materia, vel ab agente, vel ab utroque, non naturaliter se habente: à materia extrinseca, vel intrinseca. Extrinseca, ut si cibi offerantur humano corpori calidiores & sicciores, vel putrescibiles, vel pessima aliqua & extranea qualitate infecti. Ex his enim, propter dispositiones materiae, etiam à calore temperato generabitur adustio, & succus iste terrestris per adustionem factus, non naturalis, quem atrabile appellari diximus. A materia intrinseca; ut si sanguis vel crassior, vel calidior fuerit quam oporteat; ex hoc enim sanguine generatur atra bilis, sicut videmus contingere in corporibus calidis & siccis, qui (sicut Galenus dicebat secundo Artis paruae) in tempore paraemasticae aetatis efficiuntur melancholici. Ab agente autem non naturali fit atra bilis, pariter extrinseco, vel intrinseco. Agens extrinsecum ut aer admodum calidus: unde. Aegyptii, & quicumque degunt sub tertio climate, & in calidioribus regionibus, hoc succo plurimum redundant. Vigiliae etiam, & animi molestiae validaque exercitia, efficacissimae causae agentes sunt, ut inde atra bilis multiplicetur: quod quidem quotidiana experientia comprobatur. Plurimos enim iugiter videmus ex nimis vigiliis, ex nimis motionibus tum animi tum corporis

poris, fieri melancholicos. Agens autem intrinsecum, est ipse calor intrinsecus, igneus vel naturaliter, vel ex morbo: naturaliter, ut sunt temperaturæ calidæ & siccæ ex morbo, ut propter febres, propter phrenitides, vel aliquas magnas inflammationes intrinsecas. Ex his enim omnibus multiplicatur humor adustus. Et sic habetis causas humoris melancholici adusti, quæ & ipsæ sunt non naturales: & omnino sunt hæ causæ, ut diximus, vel materia, vel efficiens. Vbi enim efficiens, vel materia, non se habuerint secundum naturam, necessario non attingitur finis intentus à natura: tunc ille effectus productus, non est naturalis.

Ex quo sequitur, ex mala dispositione materiæ, & ex imbecillitate agentis neque ad formam neque ad finem perueniri, quæ à natura intenduntur. Atque ex his iam habetis, quid sit atra bilis. Est enim humor nō naturalis, per adustionē genitus ex crassa & adustibili materia, per calorē adurentē: ex qua definitione passiones consequuntur, & ostenduntur. Primo enim sequitur, hunc succum esse crassum. est enim adustus: & omnia adusta, crassa & terrea sunt. Sequitur etiam, quod sit colore ater, ob easdem rationes quas in succo melancholico naturali dicebamus. est enim terrestris, plurimumque habens de opaco, & minimum de diaphano: ergo niger. Sequitur deinde, ipsū frigidæ quidē &

Atra bilis de finitio.

ficcæ temperaturæ esse, sed non absolute, vt de succo melancholico dicebatur: imo plurimas partes habet calidas, propter adustionis impressionē, sicut contingit in omni cinere. Itē sequitur, ipsum esse sapore tū acri, tum acido. acri, quoniā partes terreæ adustæ sunt, & attenuatæ, propter vim plurimi caloris, vnde acrimonia generatur: sicut contingit in pipete, & omnibus aromatis⁹ in quib⁹ est sapor acris, ppter plurimā adustionē factā in partibus terreis attenuatis. Aciditas vero inest, quoniā serū, vel aquositas huius humoris in adustione, q̄ fit in partibus terreis, interim ebullit, & p ebullitionem transpirat calidū. & hæc causa est imediata aciditatis: vt videmus ex sentētia Galeni, & ēt Auicēnæ. Hoc autē ita fieri, quotidie experimur in vino acescente. quanto n. vinū fortius validiusq; est, tanto magis duos illos sapores acquirit, aciditatē & acrimoniā: quoniā in eotum maior ebullitio, tum maior adustio fit. Ex adustione autē acrimoniam, ex ebullitione aciditatem fieri, diximus. Sequitur præterea ex eadē definitione recte cognita, catābilis ferueat sup terrā, abradatq; eius supficiē, & erodat partes quibus adhæret. feruet n. quoniā ingreditur meatus, existentes in superficie terræ: & ppter subtilitatē quarundā suatū partiū, penetrat omnes anfractus: ad quos alii humores crassiores & frigidiores penetrare non possunt; & cū subito & cōfertim penetrēt, spirit⁹ inclusus in illis mea

*Aciditatis
causa*

Causa ebullitionis atrabilis fusæ super terram.

tibus reluctatur, exagitur, & querit exitum: & in ea reluctance & agitatione sequitur ebullitio. sicut expresse videmus, quando bullit aqua in lebete: fit enim illa ebullitio ex spiritu reluctante cum humido, vnde etiam plurimæ eleuantur ampullæ. Ista igitur est causa ebullitionis atræ bilis supra terram. Cur vero abradat superficiem eiusdem, & eleuet tanquam ramenta & crustas: ratio est, quoniam facta ebullitione, & erumpente spiritu feruente, trahit secum humidum, vt dicitur 4. Meteororum. Vnde superficies, quæ alioquin modicam habebat humiditatem, priuata humido continuante abradytur, & separatur, quod frequenter videmus etiam in cute animalis, vbi propter pustulas scabiei, vel alias similes exiccata fuerit cuticula. eleuantur enim & decidunt tanquam squamæ. & hoc semper fit in morbo quem vitiliginem appellant: vnde & lepra dicta, quoniam à cute lepides, id est squamulæ decidunt. Erodit autem, quoniam partib. crassis, terreis, adiunctæ sunt partes attenuatæ, adustæ & acres. & merito ista. ù partiū subtilium, adustarū, acrium, fit penetratio, ebullitio, calefactio & exiccatio, à partibus terreis crassioribus, fitque mora in loco. & ratione horum duorum maxima fit impressio. Vnde necessario sequitur corrosio, putrefactio,

sicut

sicut apparet in cancriis ulceratis, in vlcerib.
quæ phagedænas vocant, in elephantiasi
& omnibus aliis morbis, ab hoc pessimo
humore pendentibus. Et hæc satis de v-
traque melancholia, tam natura-
li, quam non natu-
rali.

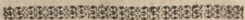

F I N I S.

2

CLA-

CLARISSIMO VIRO
D. MARTINO DREMBECKIO,
artis Medicae doctōri eximio, com-
patri suocarissimo S.

LEGI disputationem tuam de bile, in Academia Lipsensi habitam: & cū intelligerem te desiderare sententiam Montani de atra bile, ac clarissimus vir PHILIPPVS BECHIVS, communis amicus noster, Basilea ad me perscriberet, nostra Montanica nondum typis esse descripta: adiicere volui disputationi Montani de atra bile, eius sententiam de generatione pituitæ. De meis autem Montanicis verū est, quod Teutonnes nostri ferunt, *τι μικρὸ ἰσως φιλὰς εἶναι*. Sunt enim exiguæ & inpolitæ delineationes rerū magnarum, nullis coloribus ornatae, quæ res ipsæ simpliciter atque breviter referunt: ac prodesse quidē magis tyronibus, quam nomen nostrum illustrare possunt. Sed

EPISTOLA.

Sed si sciuissem ad mercatum autum-
nalem non proditura, exornassem
maiori studio & diligentia, ac locum
de coctione magna ex parte muta-
sem. Nunc autem studiosi, nostrum
studium, vt arbitror, boni cōsulent,
si cum eorum rationibus, qui Mon-
tani scripta edunt, ista conferent. Ad-
didi & sententiam de alimentis: atq;
hæc in nominis tui mentione prodi-
re volui, vt publice testarer omnibus
me eam coniunctionem atq; amici-
tiam quæ inter nos est, perpetuam
esse velle. Bene vale: Vratislaviæ,
ex nostris ædibus: 20. Octob.

Anno 1554.

* *

*

Q 2

IOAN-

IOANNIS BAPTI- STÆ MONTANI SENTEN-

tia de Generatione pituitæ: con-
tra eos qui affirmant, pituitam
in ventriculo generari.

QUod differentiam inter pitui-
tam naturalem & non natu-
ralem ignorat, fateatur se ne-
scire eius generationem & v-
sum. Primo autem hoc statu-
endum est, quod probat Hippocrates in
primo libro de Natura humana, & Gale-
nus in Commentario in eundem librum,
tum in libro de Elementis: In quolibet cor-
pore, quantumuis sano, semper esse qua-
tuor humores, ex quibus constituitur &
nutritur animal: sanguinem, pituitam, bi-
lem & melancholiam. qui humores vniun-
tur inter se quadam æquitate iustitiæ. &
tota hæc massa in venis existens, appellatur
à Medicis sanguis: ita vt sint ibi quatuor hu-
mores, sanguis tamen hoc totum nomine-
tur. Sed sanguinis nomen dupliciter capitur
apud Medicos. Vno modo, prout est vnus
humor singularis & simplex, distinctus à re-
liquis tribus. Alio modo, pro tota illa massa.

Sanguis

Sanguis igitur hoc modo intellectus, generatur in epate, & transmittitur ad singulas partes corporis, nutrimenti gratia. Est autem hic sanguis, secundum Galenum, ex chylo generatus: qui chylus nihil aliud est, nisi succus extractus ex cibo per primam coctionem. Quando igitur ventriculus & epas secundum propriam naturam se habuerint, & cibaria fuerint in quantitate conueniente, & in qualitate optimi alimenti, & quod minimum excrementorum habet, tum fit optimus chylus in ventriculo: qui distributus ad epas, facit optimum sanguinem secundo modo dictum: in quo sunt necessario illi quatuor humores, si Hippocrati & Galeno credimus. & isti quatuor humores chymi dicuntur apud Græcos: sicut iste succus, qui in ventriculo generatur, dicitur Chylus. Ex chylo igitur fiunt chymi, id est humores; intelligendo semper humores naturales, id est ipsum sanguinem. Ergo non prius erunt isti chymi, vel iste sanguis, nisi prius chylus veretur in chymum, id est in humorem. Quod si contigerit, ut in ventriculo non generetur chylus, non poterunt villo pacto in epate postea generari chymi naturales, sed alii quidam præter naturam. Quando igitur ex cibus ventriculus efficit illum succum qui dicitur chylus, imperfectum, vel præter naturam, estque aut crudus, aut semicoctus, pro-

*Chymi.**Chylus.*

pter imbecillitatem caloris concoquentis. & tunc iste succus semicoctus appellatur à Galeno & Medicis, tum pituita præternaturalis, tum absolute crudus humor: qui frigidus & humidus est, colore albus, sicut pituita naturalis, quæ est pars sanguinis, nec differens ab ea, nisi ratione cruditatis. Vnde si ista pituita, vt crudus humor, distribuatur ad epar, & venas naturaliter se habentes, concoquitur & mutatur tandè in materiam sanguinis. Propterea natura non fecit huius excrementicie pituitæ aliquod receptaculum: quoniam est apta vt vertatur in sanguinem. Seruatur igitur tum in ventriculo, tum in venis, pro quodam thesauro alimenti: nisi tantum excreuerit, vt vel suffocet, vel putrescat, vel obstruat. At si chylus ille in vetriculo nõ permaneat crudus, aut semicoctus, sed putrescat, aut vratur, aut alio modo corrumpatur: tunc generat humores vitiosos, & præcipue bilem æruginosam & prassinam, vel isathoidin, & tandè nigrã & adustã, quæ sunt tanquam venena. Quando igitur Galenus in libro de Atra bile, dicit pituitam ex cibis pituitosis & excrementiciis & frigidis primo generari in ventriculo, deinde distribui ad epar, & verti in sanguinem: haud dubie, vt patet ex discursu, intelligitur de pituita non naturali. Propterea non dixit absolute, pituitã primo generari in ventriculo, sed ex cibis

Bilis & pituita generatio.

pituitæ

pituitosis. Sic etiam secundo de Facultatibus naturalibus ait, pituitam crudam intelligi, quando effugit concoctionem, quæ est in venis & epate: non eam quæ est in ipso ventriculo, addens: Quod si effugerit coctionem, quæ est in ventriculo, nondum esse chymum appellandum, prout humor est purus sanguis. Est igitur illa pituita, quæ in ventriculo generatur, non naturalis. Nam quando in prima coctione cruda permanet, si distribuatur ad epas & venas, non erit vitio epatis, aut venarum, si cruda permanserit; sed vitio primæ coctionis. Cruda igitur dicitur pituita in venis & hepate, quando vitio ipsius epatis non potest habere formam pituitæ naturalis. Et iste est sensus verborum Galen. Autoritates igitur male intellectæ, cogunt homines errare, & errores ex erroribus gignere,

1. Ex his manifestum, tres esse species pituitæ. Naturalis est pars sanguinis, ex quo corpus primo & naturaliter nutritur: & hæc non generatur alibi, nisi in epate & venis. *Pituita tris species.*

2. Non naturalis, quæ est media inter naturalem & præternaturalem, potest fieri sanguis, non pituita naturalis, cum à ventriculo transit ad epas, & coquitur. & dicitur non naturalis, quia adhuc non est pars corporis, nec aliquod proximum nutrimentum. Est tamen in potètia: vt cum dicimus, somnum,

vigiliam, & cibum esse res non naturales, ad differentiã rerum naturalium & humorum. Illa pituita habet locum in ventriculo, & generatur ex cibus pituitosis. Decipiuntur igitur illi, qui dicunt: Pituitã generari in ventriculo. Ergo omnis pituita generatur in ventriculo, faciendo ex indefinita vniuersalem.

3. Pituita præternaturalis, neq; est pars corporis, neq; nutrimentum, sed rebellis omnino, vt acida, salsa: estq; purũ excrementum, & generatur in quacunq; parte corporis. Videndæ igitur sunt sententiæ autorũ, de qua pituita loquantur. Vt cum Galen. dicit, Pituita generatur in ventriculo ex cibus pituitosis: de secunda specie intelligatur. Cum dicit secundo de Naturalib. facultatib. pituita cruda, quia effugiat coctionẽ: ideo crudam appellat, non quia ventriculi coctionẽ effugit (cum n. non appellatur humor) sed quia transmissa ad epar, non est conuersa in sanguinem, sed mansit cruda: velut in ventriculo. Dicitur igitur cruda, non quia effugiat primam coctionem sed secundam. Est quidem cruda, cum est in ventriculo: sed non cruda absolute, quia ista cruditas illi est naturalis, vt chylus non dicitur crassus, neque pituita in ventriculo dicitur cruda: sed nõ naturalis. Quando vero distribuitur ad epar, & non concoquitur, tunc cruda dicitur.

DE COCTIONE ET PRÆ- paratione humorum.

PRIVS autem de coctione & præparatio-
ne humorum agendum est : liquidem
omnis euacuatio ante coctionem, siue à
natura, siue à medicamento fiat, mala
atque laboriosa censetur. Id quod à signo,
causis atque autoritate colligitur. Signa de-
clarat Galenus in Comment. 4. par. 22 Apho-
ris. Et non dubium est, cum natura cogitur e-
uacuare ante coctionem, quin hoc vel pro-
pter multitudinem, vel propter malitiam &
insignem putredinem, vel mordacitatem hu-
moris fiat. inde & causæ parent. Si enim hu-
mores sunt acres, & materia non adæquata,
viæque præparatæ, excoriant & erodunt: dū-
que adhærent, inflammationes pariunt, & sa-
nas partes lædunt. Si materia est crassa, nec
expulsioni idonea, sequuntur tormina, & a-
nimi deliquia. Denique turbatur concoctio,
quæ quieto & moderato calore perficitur.

Autoritas autem Galeni in lib. Quos pur-
gare oporteat, & in Aphoris. Concocta
medicari, & c. in conspectu est. Cum vero ex-
pectamus coctionem, natura primo præpa-
rat, deinde concoquit, & vtile ab inutili sepa-
rat, & tandem ad expulsionem nocui & inu-
tilis vires suas conuertit. Cæterum coctione
non tantum in chronicis, verum etiam acu-

tis ægitudinibus expectamus. In chronicis quidem secundum Galeni autoritatē, sæper: in acutis, non semper. Nam cum materia turget, id est furiosa est, & in vno loco stare nescit, sed modo huc, modo illuc, fertur: nō est expectanda concoctio, verum humores statim facta leui præparatione euacuandi. Sic quoque in morbo chronico, si virtus non possit constare tam diu, donec fiat cōcoctio, etiam si materia frigida sit, & crassa: tamen moderate euacuāda, ne virtutem, licet non sit furiosa, opprimat.

Euacuatio ante concoctionem quādo concedatur.

Duo itaque nobis permittunt ante coctionem euacuare. Primo, quando materia est furiosa: secundo, cum materia ante tempus coctionis virtutē oppressura videtur. Hic vero non loquor de purgatione *τῶν ἐπιπέπικτων*, verum *κατὰ τὴν ἐξέλιξιν*, quæ à longinquo trahunt, & quadam vi mala prædita sunt, nec tutā cēsentur. Neq; enemata mitiora, phibeo: nec ea medicamenta quæ partim præparant, partim tuto & sine violentia euacuant, si recta ratione adhibeantur.

Coctio humoru.

Coctionem autem humoris appello, quandam æquationem & separationem vtilis ab inutili, calore naturali deducto ad moderationem. Est n. cōcoctio, adæquatio humidi cum sicco per operationem caloris naturalis. Efficiens eius est, calor naturalis moderatus. Ideoque cum is immoderatus est, vt in febr̄ib. ad moderationem quan-

Concoctio quid.

dam refrigerantibus deducēdus. Hoc vero dum medici syrupis & aliis modis faciunt, vel etiam debilem calorem externis fomentis iuuant atque excitant, concoquere appellant: etiā si concoctio propriū naturæ sit opus.

Subiectum concoctionis, est humidum cū sicco. Terminus, adæquatio illius quod coquitur. Et si autem vna tantum sit concoctio, tamen secundum subiecti varietatem & diuersitatem variatur.

Si enim subiectum, in quod agit calor naturalis, est secundum naturam, tum dicitur concoctio proprie. Et huic opponitur crudum, simpliciter dictum. Si præter naturam, appellant coctionem metaphoricam: vt cū tenuis humor, qui delabitur in pectus, iam crassitiem debitam acquirit, pituita & bilis ad benignum rediguntur. In pituita enim hæc concoctione aqueū resoluuntur, scetidūque expellitur, & reliquum naturæ conueniens redditur. In bile, quæ nimis acra & subtilis est, ad quandam æqualitatē moderatam deducitur. Semper igitur hæc concoctio ad iustam crassitiem & moderationem humores deducit, & vtile ab inutuli separat, habetque similitudinem cum vera coctione.

Tertia est analogica, quæ assimilatur veræ coctioni: quia terminatur ad aliquid, quod non est præter naturam. Et dicitur maturatio, seu suppuratio, quæ fit à calore innato.

Nam

Nam etsi calida & humida foris adhibentur, tamen calor extrinsecus non concoquit, nisi identificatus, vt ita loquar, cum calore naturali. Vt vero proprie dicta concoctio, nutrimentum in sanguinem mutat, & separat bonum à malo: sic in suppuratione, calor naturalis semper in optimo progressu est, & ad formam, quam potest inducere convenientissimã, redigit, ac pus efficit, cum in substantiam membri conuertere nequit: tollit etiam fœtorem, & dat formam partim naturalem, partim non. Hoc vero præstat calor naturalis contemperatus, nam auctus & vitiosus, putredinis maioris autor est. Atque hæc quoq; concoctio ad iustam crassitiem humori inducendam progreditur: & malũ, videlicet ichores, remouet.

Ex his apparet, Maturationem ad concoctionem eam quæ est crudorum humorum, referendam esse. Nam in hac quoque efficiens est, calor naturalis: subiectum, humidũ cum sicco. Sed adæquatio non est ea, quæ in coctione, etiamsi similitudinem quandam habeat.

Porro eruditi etiam Medici sæpe confundunt hæc vocabula concoctionis, maturationis & præparationis. Vt de distributione (qui error ex incommoda Auicennæ interpretatione ortus est) nihil dicam: sed hic docere

cere tyrones, non reprehendere quenquam aut odiose disputare constitui. Præparationem vero, etsi quidam attenuando tantum fieri existiment, tamen cum subtile ad moderatam substantiam deducimus, crassum vero attenuamus, viscidum abstergimus & incidimus, recte præparatio, non concoctio dicitur. Nam concoctio, quæ proprie crudorum est humorum, neque attenuando neque incidendo procedit. Est autem crudititas, non absoluta alia per defectum, alia per excessum. Per defectum, sunt humores pituitosi: per excessum, corrupti & assati, collatione facta ad sanguinè. Crudi per defectum, sunt coquendi. Crudi per excessum, contemperandi ante euacuationem, & nullo modo prius mouendi. Ea vero contemperatio, concoctio quoque appellatur: & sic bilem & melancholicum humorem alias concoqui, alias præparari dicimus. Nec rebus recte cognitis de vocabulis est contendendum, & temere doctorum scripta reprehendenda. Non tantum autem materia, sed & viæ sunt præparandæ: ut in missione sanguinis, expurgamus leui phar maco, vel glande, aut enemate, ante missionem, primas venas, ne materia cruda vehatur in venas & epar. Vbi enim concoquere non licet, præparatione saltè, quæ attenuantibus,

101 DE COCT. HVM.

tibus, aperientibus, & vtendum est : ac
iis quæ ventrem leniunt, & non tantum
materiam faciliorem, sed vias etiam red-
dunt, vt diuinus Hippocra-
tes sæpe monet.

F I N I S.

SEN-

SENTENTIA EX-
CELLENTISSIMI MON-
tani, *diuini* demonstrans, siue de ali-
mentis & victus ratione, à Ioanne
Cratorie Vratislauenſi Me-
dico expoſita.

PRÆCIPVAM partem curationis
eſſe in Methodo oſtendi, ægris
præſcribere rectam victus rationē,
& ſecundum eam corpora humana fidei &
curationi noſtræ commiſſa ſeruare. Nam
cum in curatione prima ac præcipua ſit in-
dicatio (quemadmodum oſtendi) conſer-
uandæ virtutis, id quod ſit recta victus rati-
one: manifeſtum eſt, Medicos huius doctri-
næ inſcios atque negligentes, magno cum
ægotum diſcrimine hanc diuinam artem
exercere.

*Curationis
inditatio pri-
maria qua
ſit.*

Primo itaq; vt monui, cū offertur nobis æ-
ger virtus cōſideranda eſt. Ibi haud dubie tē-
peraturæ quoque rationem habebimus.

Secūdo, huſores boni & mali in corpore
obſeruandi.

Tertio, eſſentia morbi inueſtiganda.

Hic vero oportet Medicum naturam re-
rum non indices librorum conſulere.

Eſt autē virtus, æqualitas quædam, conſi-
ſtens in ſpiritibus, & ſolidis membris. Nam
cum

Virtus quid.

cum spiritus vel membra solida in quantitate aut temperatura deficiunt, virtus consistere nequit.

Virtutis consideratio.

Virtus vel est valida, vel debilis. Valida virtus debet conservari; id quod fit cibo medicriter adhibito. Virtutis autem debilis gradus considerandus est, & secundum eum victus exhibendus. Hic vero alimentorum observatio diligens necessaria est, quã nunc tanquam in tabula proponemus.

Alimentum dicitur *est*; Et quemadmodum genus ad corpus refertur, sic etiam species. Consideraturque quatuor modis:

Alimenti consideratio.

- 1 Secundum substantiam.
  - 2 Secundum quantitatem.
  - 3 Qualitatem.
  - 4 Modum, vel occasionem utendi.
- 1 In substantia primum spectatur, prout multum & bonum, vel paucum & malum.
  - 2 Prout facile concoquitur: ut, ova sorbilia: vel difficilè, ut caro bubula.
  - 3 Secundum rationem facilis & difficilis distributionis: ut, iuscula, & carnes assatæ.
  - 4 Prout facile putrescit, *vel* nō: sic pisces, lac, ova, facilius corrumpuntur & putrescunt in ventriculo, quam carnes solidiores.
  - 5 An supernatet in ventriculo, *vel* pinguias: vel, an petat fundum. Secundum hos gradus alimenti bonitas, secundum substantiam eius exploranda est, & collatum ad corpus adhiben-

Substantia alimenti consideratio.

bendum. Nam si alimentum præbet paucum & malum succum, si difficulter coquitur, bene distribuitur, facile putrescit & supernatat: quemadmodum fructus horarios malos esse secundum omnes gradus constat.

Fructus horarij.

Quantitas vel in mole, vel respectu virtutis consideratur: vt libræ duæ olerum colatę ad vncias duas carnis perdicum, quo ad nutritionē. In oleribus enim quantitas mollis, in carne perdicum virtutis spectatur. Sed in quarti Aphorismi commentario alia est diuisio, secundum quantitatem. Plenus victus est, qui impinguat, auget, & robur addit: vt cum damus carnes, oua sorbilia, vinum. Tenuis, qui vel corpus, vel virtutem minuit: aut melicratum, ptisana. huius vsus aliquando est in acutis. Medius, qui conseruat vtrunq; & conuenit in ægitudinibus chronicis. Est & tenuissimus, ac proximus inedia. de quib. videnda Cōment. in lib. de Victu acutorum: item lib. de Optima secta, & ix. Methodi: item Commentaria in totā fere primam particulā Aphorismorum. Hic autem hoc notandum est, quod principio dixi, victum tenuem in sanis & ægris nō esse eundē. Num q̄ tenuis in sano est, vt caro pulloꝝ: in corpore existente ægro, plenus censetur. Ideoq; hæc tam in sanis q̄ ægris, relatione ad virtutem facta, intelligenda sunt.

Quantitatis alimenti cōsideratio.

Victus plenus.

Tenuis.

Medius.

*Qualitatis
alimenti con-
sideratio.*

Qualitas cibi cōsideratur varie. Nam qui-
dam cibi, præterquam quod transeunt in
substantiam nutriti, calefaciunt: vt, caro co-
lubarum. quidam refrigerant: vt, lactuca,
&c. sic in secundis qualitatibus, quidā sunt
grati odoris, quidam ingrati. Ita & penes gu-
stum: vt, dulce ne an pingue sit? Nam hi duo
tantū saporis nutritioni conueniunt. Vnde
quo res est amarior & acidior, eo minus nu-
trit. Theophrastus his addit, saporē vinosū.

Qualitates quoq; visibiles spectantur: vt
colores. alba n. nigris in nutritione meliora
censentur. Sed hoc non perpetuo verū est.
Nam licet caro pauonum sit alba, & parua-
rum auium nigra: melius tamē nutrit auiū,
quam pauonis, propter plurimas fibras.

*Modus vtē-
di alimenti
quomodo cō-
sideretur.*

Quarto modus vtendi, cōsideratur penes
tempus & ordinem: maxime autem penes
motum morborum. Vices enim & morbi
tempora, præcipue victus instituendi ratio-
nem præscribunt. Est & hic respectus corpo-
ris habendus. Nā alia in calidis, alia siccis tē-
peramentis, alia in obstructionibus, alia in
fluxu conueniunt.

*II. Proposi-
tum.*

Quia vero primo esse spectandas vires
Medico, secūdo humores diximus: nunc de
his quoque quædam monebo.

*Humores bo-
ni quantita-
te nocent.*

Humores boni non alterantur in qualita-
te, sed quantitate nocere possunt: vt docet
Galen. in Commēt. 3. Aphorif. Qui autē ha-
bent

bent humores bonos exuberantes, paucissimo victu indigent. Si humores nō sunt corrupti, sed diminuti, dandus est cibus boni nutrimenti, & multi, quo ad virtutem: sed paucus, quo ad molem.

Humores vero considerantur vel in substantia, vel in modo substantiæ. In substantia, sunt crudi vel corrupti: in modo substantiæ, crassi vel tenues. Crudis existentibus humoribus, vel in ventriculo, vel intra venas, cibus subtrahendus est: nec corpori exercitium, sed quies præcipienda.

Humoribus autem corruptis & putridis existentibus, cōuenit cibus, & quidem multus & humidus. Nam Arist. quarto Meteoron docet, putrefacta habere humorē exhaustum, & caliditatem auctam præternaturā, eamq; esse igneam. igitur cum damus cibum humidum, contemperatur calor, hoc modo: Cibus enim exhibitus, calorem præternaturalem primo alterat: deinde cū in nutrimentum conuertitur, confortat. Viderint igitur Medici, quam recte faciant, qui in talibus morbis tenuem victum præscribunt. Ad hæc, cū corruptis humoribus imbecillitas virtutis adest, neq; sanguis mitti, neq; euacuatio institui debet, sed epicrasi vtendū est. Humores vero adusti contēperandi sunt iusculis. vnde in diarrhœa recte datur iuscula, quia bilem contemperant. Et hæc con-

*Humorum
consideratio.*

*Humorum
putridorum
indicatio. Pu-
trifactorum
natura.*

*Humorum
adustorum in-
dicatio.*

Humoris melancholici & pituitosi indicatio.

tēperatio caloris in bile, est pprie eius præparatio: sicut humoris melancholici humectatio æqualis, pituitæ absterfio & incisio. Id quod non tantum medicamentis, sed victus ratione efficiendum est.

Humoris in modo substantiæ considerati indicatio.

In modo autem substantiæ considerati humoris, si crassus occurrit, indicat incisionem victu attenuante: si tenuis, ad crassitatem deducendum, victu incrassante.

III.

Morbi indicatio.

Tertium, quod à nobis fuit propositum, est morbi essentia. Morbus vero nihil aliud indicat, nisi curationem sui, quatenus est morbus: ut habemus 3. Methodi. Cibus etiam nihil indicat, nisi substantiam augere, minuere vel æquare. Quando igitur in morbi cōsideratione de cibo cogitamus, fit hoc per accidens. Quia enim ad retinendam virtutem requiritur cibus, ergo cibatio est causa, sine qua non curatur æger. Morbus vero potius indicat qualitatem cibi, quam quantitatem. Quia in cibo vel calefactionem, vel refrigerationem, vel exiccationem, vel humectationem, requiritur. Atque hoc modo non simpliciter ut cibus, sed ut medicinalis cibus adhibetur.

Cibi indicatio & consideratio.

Morborum indicationes.

Videndam igitur primo, ad quod genus morbi præsens ægritudo referatur. Si enim in cōplexione, eaque mala est, & frigida, cibus offeratur calefaciens: & sic semper opposita qualitate utimur.

Si morbus est in compositione, vt si obstructio in visceribus, vtendum amaris: quia ea abstergunt & aperiūt. Si est laxitas, astringentibus: si astrictio, relaxantibus. Porro tales cibi recte medicinales dicuntur. Cibus enim absolute est, cuius plurimum in substantiam corporis conuertitur, nulla facta alteratione sensibili in ipso: & est totus in facultate passiuā. Cibus vero medicinalis, non prorsus in substantiam corporis conuertitur: sed sensibilem etiam alterationem ad calidum vel frigidum, &c. efficit. & partim in facultate passiuā, parim in actiuā est: vt, mel, vinum potens, ptisana, &c.

*Cibi confide
ratio duplex.*

F I N I S.

The following is a list of the
 names of the persons who have
 been appointed to the office of
 Justices of the Peace for the
 County of ... in the year
 1818.

1818

